Noi, ca români, sîntem obişnuiţi cu acest tip de speranţă a disperaţilor, nu?

în pag. 6-7.

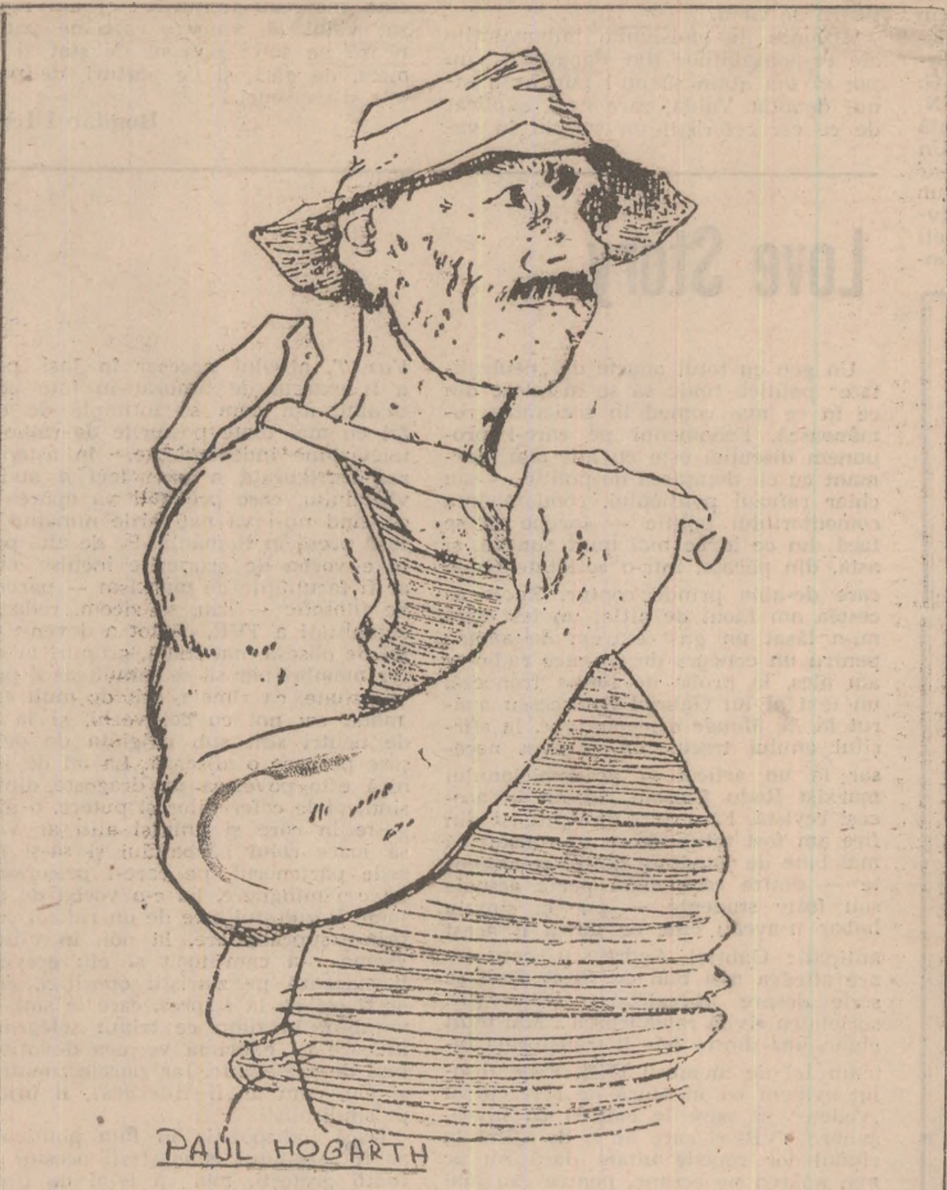
Liviu ANTONESEI în discuţie cu Monica LOVINESCU şi Virgil IERUNCA

CONVORBIRI LITERARE
FONDAT 1867
DE „JUNIMEA"

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România serie nouă nr. 9 (1298) martie 1991

Un sicriu, ceva, o canapea cu ce servim pe domnul ?

De la cismărie la democraţie

pagina 3

amănuntele promise !

ultimul interviu al lui Nicolae Ceauşescu

în pagina 11

Terfelitorii

în pagina 2

Ultima demisie a poetului

Ţara întreagă a aflat, duminică seara, cutremurătoarea veste : Marin Sorescu demisionează din postul de director al revistei craiovene Ramuri. Trebuie să-i mulţumim nepreţuitei noastre televiziuni pentru că ne-a încunoştiinţat cu maximă promptitudine asupra acestui eveniment de categoric interes naţional. Şi nu printr-o ştire laconică, riscînd a se pierde între altele, ci printr-un reportaj amplu, pe măsura gravităţii faptului. Căci demisia lui Marin Sorescu nu e, cum ar fi înclinaţi a presupune ageamii, o simplă demisie, ci un act cu incalculabile consecinţe interne şi internaţionale, de care atîrnă nu doar viitorul junei democraţii române, dar şi echilibrul de forţe în Europa. Ea afectează, deopotrivă, starea industriei şi a finanţelor, pune beţe în roate privatizării şi urcă primejdios rata inflaţiei, întîrzie aplicarea legii funciare şi pătrunderea capitalului străin, agravează criza alimentară şi încurajează delincvenţa, ştirbindu-ne prestigiul în străinătate pe cît şi masacrul din iunie. Conştientă de iminenţa pericolelor ce ne pasc, ce alta îi rămînea de făcut televiziunii decît să tragă un semnal de alarmă, avertizîndu-ne cît mai e vreme asupră-le ? L-a luat, deci, la întrebări pe preşedintele Uniunii Scriitorilor, somîndu-l să explice populaţiei îngrijorate de ce, în loc să împiedice producerea catastrofei, asistă impasibil la debutul ei. Un interviu mai degrabă de formă, pentru că nu răspunsurile lui Mircea Dinescu le aştepta agresiva reporteriţă, ci pauzele de după ele, spre a putea repeta una şi aceeaşi propoziţie : Bine, dar e totuşi vorba de marele poet Marin Sorescu ! De altfel, în final, ea a ţinut să ne ofere pomelnicul volumelor scriitorului, astfel ca orice ignorant să priceapă cui i se face imensa nedreptate. Şi, bineînţeles, cine poartă răspunderea acesteia. Ne referim la răspunderea imediată. Cealaltă răspundere e demult limpede : partidele politice, dizidenţii, cercurile regaliste, *forţele* destabilizatoare în genere, dirijate din Ungaria şi de peste Ocean, încăpăţînate să ne strice pe toate căile liniştea. La drept vorbind, nu Marin Sorescu e în cauză, ci naţiunea română însăşi. După o atît de lucidă şi convingătoare punere în temă, ne aşteptăm să apară pe micile ecrane şi Preşedintele ales al României, care să cheme minerii spre a restabili ameninţatele drepturi ale poetului. Însă n-a apărut, ceea ce confirmă dezinteresul instituţiei prezidenţiale faţă de problemele capitale ale ţării.

Nu e prima dată cînd imparţiala noastră televiziune conferă inerentelor incidente din breasla scriitorilor o greutate egală cu aceea a ultimelor ştiri din Golf. Asta va să zică transparenţă maximă! Şi democraţie! Evenimentele se nasc şi mor egale în drepturi. De ce ar fi, adică, mai puţin însemnată o conferinţă la un cămin cultural decît un miting de protest sau o grevă ? De ce ar interesa mai mult demisia unui ministru decît a unui director de re-

(continuare în pag. 2)

Al. DOBRESCU

Terfelitorii

Potrivit anecdotei, se zvonise printre becisnici că toată gloria lui Napoleon i-ar fi purces de la pălăria aceea năstrușnică pe care acesta și-o pune pe-o ureche la anume ceasuri din zi sau noapte. Așa încredințați, becisnicii cu pricina au pîndit momentul și, cînd ilustrul împărat s-a îmbarcat pentru Sfînta Elena, s-au năpustit la pălărie precum ceata lui Oșlobanu la ursul acela de mămăligă cu brînză. Dar, ce să vezi, primul care a dobîndit în chirfoseală și și-a pus pe cap împărăteasca pălărie, n-a apucat să facă decît doi-trei pași împleticiți și s-a și prăvălit la sol, strivit parcă de o povară mult peste puterile omenești. Al doilea, la fel, și tot așa cu ceilalți, se poticneau de cum își îndesau pe scăfîrlie strania pălărioaică. Pînă ce, într-un tîrziu, s-a găsit unul mai puțin înfierbîntat care a înțeles că nemiloasa pălărie nu-i de nasul lor, reușind să-i potolească pe toți aspiranții la glorie de-a gata.

Anecdota aceasta, scornită poate de francezi, dar poate și de alții, va fi avînd și versiuni românești, căci tîlcul ei nu-i este deloc străin pămînteanului obișnuit de pe plaiul nostru. Numai că, asemenea tuturor națiilor, nici a noastră nu-i alcătuită doar din pămînteni obișnuiți. Din vreme-n vreme, se ridică, dară unii, care nu se sinchisesc de eresuri ca acesta, măcar că el adună în puținele-i cuvinte încercări omenești triste și fără de număr.

Precupeață de semințe în gara Titu, sfădită cu Pitagora și cu toată Galaxia Gutemberg, propulsată în tării de viforul ce a zhihuit țara în anii postbelici, Ileana Dovadă nu a fost prima răzvrătită împotriva anecdotei : isprava ei consistă însă în numărul mare de pași pe care a reușit să-i facă înainte de a se lăsa zdrobită de pălăria metamorfozată între timp în robă de academician.

Performanța ei pare să fi pus anecdota noastră într-o cu totul altă lumină. Ce dacă ești strivit, pînă la urmă? Din moment ce, sub pălărie, poți atrage luarea-aminte a întregii lumi, intrarea în nemurire îți este asigurată. Mai mult, ce ne putem dori ?

Și uite-așa, tot mai mulți sunt cei care, de un timp, nu se mai încurcă în tîlcuri și povețe din vechime.

Încă în zilele cînd chimista cerca „dovezi", cea mai redutabilă trupă de profesioniști s-au repezit, în formație, la pălăria pe care toți cei cu frica de Dumnezeu o privesc cu sfiiciune : *adevărul*. O falangă de spinări definitiv încovoiate a poposit sub *libertate*, iar zbirul literelor carpato-pontice nu a ezitat să iasă în lume cu *democrația* pe chelie Cei mai aprigi soldați ai dezbinării din timpul vechiului odios se fudulesc acum cu *România Mare*, pentru ca un notoriu mancurt să se împopoțoneze taman cu *națiunea*. Că un irecuperabil brăilean înșfacă întreaga *țară* ca să tempereze efuziunile zeului clorofilei sau că, aflați la strîmtoare, infamii delatori visează să ne ia ochii cu însăși *vatra românească* pe frunte, cine se mai minunează ? Mai ales cu alții lucrează în plină lumină de zi, cum un activist tatat care calcă a *academician*, sau ca atîția ignari infractori și criminali care nici nu-și mai încap în piele cu jobenul lor de *senator*.

Dar ce caut cu exemple așa departe, cînd prinpregiurul Bahluiului răsar cu nemiluita ?

Cine nu știe astăzi că sub *opinie* se pitesc cei mai cumsecade floretiști, care n-ar spune dă-te mai încolo nici unuia ca inchizitorul studenților din 17 februarie '87, care inchizitor poate fi văzut la tv. (începînd cu ora 21) în fundul sălii „Omnia", șoptind bancuri altor erasmieni rascolnici ? Trecînd peste clopuri înzorzonate cu pene vopsite pe cheiul Tamisei, peste cupole (innobilate cu numele lui Ștefan ori Eminescu), sub care frănguiala naivilor merge ca-n codrul verde, să ne oprim la o izbîndă congruentă cu tot ce știm din „Cartea recordurilor". Ea aparține unei trupe de spadasini cu penițe de răchită, care s-au îmbățoșat întîi să ridice pălăria lăsată de Iorga la Vălenii de Munte și care deși făcuți chisăliță de năzdrăvana Slănicului, s-au regrupat cumva (cu ce-a mai rămas întreg din toată tărășenia, cu ce-au mai racolat de sub dărmăturile interjudețenei de catiheți) și iată-i acmu opintindu-se să fluture-n vînt nici mai mult și nici mai puțin decît *Iașul !* I-am văzut și eu pe cînd făceau al IV-lea pas (m-a chemat cineva insistent să privesc precum la panaramă). Conform așteptărilor, spectacolul deja este dezolant. Mai toți împricinații sunt mascați (Aiakos, V. G. Lentus, E.M., G. Juncanu și — se putea altfel ? — E. N. Esef) ; pasămite știu ei ce-o să pață (au poate trecutul nu li-i falnic ?). Un nume care peste cîteva decenii s-ar putea să fie răsunător, dar care cam deodată nu-mi spune nimic, se rățoiește la Mihai Ursachi, și la alți poeți ieșeni (vinovați, pesemne, că n-au înmărmurit de admirație după primul pas al măștilor), vorba lui Creangă, prostu-i prost, dar să nu-l atingă cineva cu cît ți-i negru sub unghie, că-și asvîrle țărnă după cap ca buhaiul. Un altul de aceeași magnitudine (ori o mască ?) bolmojește ceva despre o boală încă nedeslușită de doftori : pînă la deslușirile acelora, sugerăm mnealui să consacre rubrica unor boli bine catalogate, cum activita, securita, lichelita ș.c.l.

Încheind, mă gîndesc dacă nu era mai nimerit să-mi intitulez aceste însemnări „Minos și Fesenos". Cum am văzut, Fesenos se invederează a fi nefîrtatele legendarului Minos : aur devine tot ce-atinge Minos, pulbere ceea ce este mîngîiat de Fesenos. Și uite-așa, cu frate și nefîrtate nici că ne lăsăm.

D. N. ZAHARIA

umor ?

O pansea, două panseuri...

Aflu cu tristețe, în fața prietenei mele Brîndușa, că a murit... (tanti) Panseaua. N-am cunoscut-o. Dar o bănuiesc drept o trestie panseistă (& paseistă) cu iz de arsenic și dantelă veche, căci, parafrazîndu-l pe Sartre, de la o anumită vîrstă sîntem răspunzători de numele pe care-l purtăm. Am un cunoscut la Reșița pe care îl cheamă... Jiul ; iar pe tatăl său... Oltul ! (nu fabulez, i-am văzut buletinul). Excesul de naturism (și naturalism) îl omoară și pe amicul meu din Banat ; ca om. Îl transformă în personaj. E bine ? E rău ?Nu știu : am senzația că mă aflu la mijlocul drumului (din acest punct de vedere) și voi dispare și eu, precum panseaua, fără să-mi conștientizez supremația (sau handicapul ?) de-a nu fi personaj...

Televizorul, fără de care, recunosc, nu aș mai putea trăi, a devenit mai drog decît drogul din **Caracatița** (serial crud la care generația panseistă și paseistă nu se uită, acuzîndu-l de luciditate) ; povestea (cu un an în urmă) domnul Brucan că anchetatorii îl chinuiau nelăsîndu-l să doarmă, sperînd că va recunoaște tot. Dacă mi s-ar lua aparatul TV din fața ochilor, aș recunoaște și eu orice (n-ar fi pentru prima dată), căci mi-au descoperit această slăbiciune post-revoluționară, cu lustru de viciu.

Apropos de emisiunile îmbunătățite ale responsabililor din Pangratti, nu pot să mă abțin să nu-l pup pe domnul deputat Vaida, care ne-a explicat de ce cer ceferiștii un salariu în valută : fiindcă... (nu, n-o să ghiciți !) sînt în România prea multe consignații care vînd în dolari, iar bieții privitori, **tînjesc** ; conform acestei logici, ar trebui să primim și un salariu în femei frumoase, deoarece vedem, zilnic, reviste sexy, și poftim...

Apropos de politologul din Dămăroaia : ce-au avut cu el cei de la **Gaudeamus** de l-au pus să rîdă în **gros-plan** cu poftă epicureană ? (el, care-i adeptul altor școli filosofice). Și-apoi, au mixat niște proteze dentare care rîdeau singure : nu e bine ! Nici pios ; cine n-are un Brucan, să-l cumpere — și să-l vîndă mai încolo, cînd leul va fi convertit în rublă, iar Boris Elțîn va fi convertit în gorbaciovist. Oricum, după minuscula mea experiență de cetățean trăitor în democrație, unul din ei nu mai apucă 22 decembrie 1991 (mă refer, în continuare, la sovietici).

Revenind la tanti Panseaua : nu cumva o fi trecut în neființă atunci cînd a aflat (de la o casieră a agenției C.F.R. din Brezoianu) că, de fapt, biletele de tren trebuiau scumpite de... 11 ori, nu doar de 2,2 ori ? ! Merçi, Bécaud ! Și, vorba sincerilor studenți de la **Gaudeamus**, trăiască Nașul ! „Nașule, Măria Ta !" — cînta un țigănuș pe ruta Nicolina — Ciurea, pe vremea cînd mergeau trenurile ; și am realizat vidul de valoare care ne patronează pe toți : patroni de stat și de mers, de gări, și de porturi, de pansele și panseuri...

Bogdan ULMU

Love Story

Un gen cu totul aparte de „neutralitate" politică tinde să se instaleze din ce în ce mai comod în societatea românească. Fenomenul pe care-l propunem discuției este cu atît mai alarmant cu cît detașarea de politic — sau chiar refuzul politicului, condamnarea comentariului politic — începe să se facă din ce în ce mai mult simțită, și asta, din păcate, într-o societate civilă care de-abia prinde contur. Zilele acestea am făcut de altfel un test care mi-a lăsat un gust extrem de amar : pentru un concurs de crainice radio-tv am ales, la proba de limba franceză, un text al lui Gabriel Andreescu apărut în *Le Monde diplomatique*, la sfîrșitul anului trecut, un răspuns necesar la un articol al academicianului marxist Radu Florian, apărut în aceeași revistă. Fără a fi un optimist din fire am fost totuși mirat să constat că mai bine de jumătate dintre concurente — dintre care mare parte actuale sau foste studente — pur și simplu habar n-aveau cine ar putea fi acest antipatic Gabriel Andreescu, care nu are altceva mai bun de făcut decît să scrie despre liberalizare, democrație, societatea civilă românească... Mai mult chiar, una dintre fete îl transforma într-un fel de membru FSN. Este absolut evident că în afară de cele cîteva „vedete" pe care le cultivă cu înverșunare TVR, și care ar fi de altfel la rîndul lor repede uitate dacă nu ar mai apărea pe ecrane, pentru cea mai mare parte dintre noi viața publică autohtonă nu este decît un talmeș-balmeș de figuri indistincte și gălăgioase de care care trebuie să te ferești cît poți.

Acesta ar fi deci contextul în care înflorește acea dubioasă neutralitate despre care vorbeam. Pe de o parte este vorba de o din ce în ce mai evidentă frică a unei mari secțiuni a presei românești — regretabil este de exemplu că postul de radio studențesc, *Vox T*, absolut necesar în Iași, pare a fi extrem de timorat în fața politicului, așa cum se întîmplă de altfel cu mai toate posturile de radio și televiziune independente, în așteptarea înfrigurată a unei legi a audiovizualului, care probabil va apărea și ea cînd nu-i va mai arde nimănui să facă presă în România. Pe de altă parte e vorba de grupurile închise, cum ar fi facultățile de marxism — pardon, de filosofie — sau, să zicem, redacția actualități a TVR, că tot a devenit un fel de obsesie națională, grupuri ai căror membri par să se înmulțească prin diviziune, ca rîmele, atît de mult seamănă cei noi cu cei vechi, și la fel de neutri sînt sub pojghița de detașare pe care o afișează. La fel de jalnică este povestea de dragoste dintre sindicatele ceferiștilor și putere, o dragoste în care și unii și alții ar vrea să joace rolul bărbatului și să-și posede partenerul, pe care-l pricopsește ba c-o mîngîiere, ba c-o vorbă de dojană. Rezultatul este de un ridicol care prin supralicitare, la noi, în ultima vreme, s-a cam tocit și el : greviștii îi curtează pe ziariștii opoziției, cum ar fi cei de la *Expres*, care le sînt favorabili, în timp ce trimit telegrame în care își exprimă veșnica devoțiune față de președinte. Iar ziarele „neutre", și ele, cum ar fi *Adevărul*, îi înjură pe sindicaliști.

Dacă indispoziția în fața politicului ar fi rezultatul cunoașterii acestor situații grotești, mai că le-ai da dreptate celor care preferă să se detașeze de viața publică, preferindu-i plăcerile lumești. Cum însă această amorțeală se potrivește de minune cu marota verbală a puternicilor zilei, *liniște*, ceea ce nu înseamnă decît păstrarea ordinii date, ajungi la concluzia că bine-i mai zice imnului nostru național. Din păcate, de multă vreme deja, prea puțini sînt cei care-l aud...

Radu ANDRIESCU

Ultima demisie a poetului

(urmare din pag. 1)

vistă ? Să afle totul națiunea și să se cutremure ! Să se indigneze și să-și exprime indignarea ! E de-a dreptul măgulitor constantul interes arătat de televiziune soartei Uniunii Scriitorilor. Nici pictorii, nici muzicienii nu se bucură de un asemenea privilegiu. Ni se pare a descoperi aici un semn de părtinire ce nu rimează defel cu proverbiala obiectivitate a instituției diriguite de domnul Răzvan Teodorescu. Trebuie să deducem cumva că prin celelalte bresle de creatori nu se întîmplă chiar nimic, nici o excludere precum aceea a lui Eugen Barbu, nici o demisie precum a lui Marin Sorescu, ambii prezentați în postură de victime ? Sensibilitatea la nedreptăți, fie ele și potențiale, face cinste televiziunii române, pe care numai circumstanțe obiective au împiedicat-o să se manifeste, în același spirit și cu aceeași iuțeală, în cazul altor doi scriitori, Banu Rădulescu și Petru Creția, bătuți sălbatec în plin centrul capitalei. Probabil că, atunci cînd va dispune de aparatura necesară, conducerea televiziunii va trimite aceeași reporteriță la persoanele în drept, spre a le fredona la ureche : bine, dar e totuși vorba de Banu Rădulescu ! Bine dar e totuși vorba de Petru Creția !

Dar să zicem că, în sincera-i admirație pentru Marin Sorescu, televiziunea a interpretat demisia directorului ca pe o palmă dată creatorului. Numai că talentul literar și funcția administrativă nu se condiționează reciproc. Marin Sorescu nu e mai mare poet întrucît e director de revistă, nici mai mic întrucît nu este. Poetul e egal cu sine indiferent de postul pe care-l ocupă. Iar postul de la Ramuri, trecător ca tot ce e lumesc, nu e unicul deținut actualmente de scriitor, care mai e și director al editurii Scrisul românesc. Ce ne oprește dar a interpreta demisia de la revistă drept chibzuită hotărire de a se consacra activității editoriale, așa de cronofagă în condițiile economiei de piață ? Mai ales că recenta demisie a poetului nu e singura cunoscută, nici cea mai gravă. Asta pe de o parte. Pe de altă parte, acceptarea demisiei, benevole ori impuse de împrejurări, este de competența Consiliului Uniunii Scriitorilor, ce abia urmează a se întruni. Să știe cumva încă de pe acum televiziunea ce va decide Consiliul, are ea motive să se îngrijoreze avant la lettre ? Repeziciunea cu care a comentat o chestiune rămasă în suspensie ca pe un fapt împlinit asta lasă să se întrevadă. Și antipaticul gînd că va fi fiind la mijloc o încercare de influențare a hotărîrii apropiatului Consiliu. În favoarea lui Marin Sorescu, se înțelege. Cum ne e peste puteri a crede că poetul însuși va fi cerut sprijinul micului ecran, tocmai el, așa de indiferent la cele trecătoare și înainte și azi, nu ne rămîne decît să trecem responsabilitatea neplăcutului incident, amplificat pînă la dimensiunea cataclismelor, în seama neadormitei reacțiuni. Fiindcă, e dovedit, toate relele ce bîntuie în voie prin România de la ea ne vin !

Cornul lunii-în-curs

De la cismărie la democrație

● Iliescu e în spatele grevelor ●

În ordine socială

Căutasem mult și bine în jur pînă să găsesc o cismărie, proaspăt mutat la București: în jurul propriei cozi. Mutat pe o scară de bloc a „scriitorilor"! Apropo. ar fi putut fi o scară compactă a Uniunii Scriitorilor, așa cum își erau inițial repartițiile, dar nu știu cum, două apartamente au fost predate la cheie „oamenilor muncii" de la S.R.I., sigur, cu totul întîmplător, tovarăși vechi, cu trese postrevoluționare pe umeri adăugate după cîtă literatură vor fi putînd să scrie de aici înainte, probabil? **ScRIe**? Bașca faptul că nu era cazul să se mai deranjeze cu asemenea „infiltrări civile", S.R.I.-ul reactivînd și pe foștii securiști scriitori-scriitori, membri ai Uniunii Scriitorilor... Dar eu altceva voiam să vă dau de gol acum: flescăiala iernii ăsteia... Flescăiala m-a trimis permanent cu gîndul la o cismărie: ud mereu la picioare, că așa se „infiltrează" și apa asta... Că, de!, au trecut vremurile alea de poveste, cînd un cismar ajunsese președinte de țară și secretar general al p.c.r. și cînd zăpada nu se prăpădea nici ea să cadă peste București, să aibă ce se topi prin găurile sau dezlipelile din tălpile încălțămintei comuniste... Chiar: ce o mai fi făcînd oare nicolae ceaușescu pe lumea cealaltă? Tot despre lovitura de stat a tovarășului Ion Iliescu din 22 decembrie 1989 o fi vorbind? Despre „minciuna în fals"? Dacă nu va fi fiind și acolo corupt de putere... Că, altfel ,se va fi întors la meseria lui: „cismăria nu e la îndemîna oricui"...

Eu am fost milionar...

— 'Nă-ziua!

Găsisem, în sfîrșit, îndrumat de o femeie șchioapă, ce căutasem: o cismărie particulară, cu un geam mare crăpat, lipit cu petice de sticlă, cu gratii galbene și lacăte ruginite, la o căsoaie unde, în față, cîinii de rasă ce-și vor fi însoțind damele, rămași afară și mirosiți de cîinii vagabonzi, își făceau nevoile mari, erau claie... Intrasem și îl privisem lung în ochiul stîng, unde avea o vînătaie pe cismar, care mă salutase descumpănit, uitînd să dau eu întîi binețe: tocmai ținea la polizor tocul unei ghete și săreau firimituri de cauciuc...

— E un miros frumos la dumneavoastră, zic.

Mai bine aș fi tăcut.

— E plăcut...

Mamă, mamă ce de încălțăminte la reparat: nu mai au oamenii bani să cumpere altele noi...

— De cînd cu liberalizarea asta a prețurilor...

Cizmarul, la vîrsta pensiei, roșu în obraji, „trăit bine", în dreapta cu paharul pus cu gura în jos în capul sticlei pline pe trei sferturi de vin. Dă din cap, preocupat: îi zîmbesc.

— Dar aveți succes la dame, nu glumă...

Acum, cu cutele frunții strînse de sprîncenele ridicate, oprește polizorul, neînțelegînd: îi arăt grămezile de pantofi și cisme de damă, de lux...

— Apoi, da, clientelă de dinainte de '44! Înainte, da... Clipește repede: nici nu erați dumneavoastră născut! Ei, cum se mai schimbă lumea... Ce credeți? Nici nu bănuiți cu cine aveți de a face... Uitați-vă bine la mine: eu am fost milionar la viața mea! Aveam un garaj de mașini, darac, magazine... Dă din mînă a lehamite. Cînd a venit reforma cu banii, 16 milioane am pierdut nevastă-mea și-a făcut o rochie din hîrtiile alea de bancă rămase fără valoare, a purtat-o la primul carnaval comunist, în cartier la Floreasca, după care a murit...

De cînd cu greva asta a ceferiștilor

A murit ca o proastă, azi ar fi fost o doamnă...

Se deschide brusc ușa: intră o tînără drăguță, cu o coadă împletită cu un pasion pe o parte, val-vîrtej, „Na, am adus ăia 20". strigă și mă privește pe mine fără rușine, apropiată, apropiată periculos, făcîndu-mă să dau fără să vreau un pas înapoi...

— Tot nebună ai rămas, fetițo, întoarce privirea cismarul. Spune-i lui maică-ta că azi trec pe la voi, vin să iau canistra... Da?

— La revedere! Mi se adresează mie tînăra, prinzîndu-mi o palmă și se întoarce pe tocuri, ieșind așa cum sosise, brusc.

— E nepoata mea! Nu o băgați în seamă, ea încă mai crede că tot ce zboară... Perechea asta de cisme o lăsați aici. Pantoful... Îl învîrte în mîini: dacă așteptați... Vi-i cos pe loc...

Îi întind și al doilea pantof.

— Ce spuneți, o să mai ningă zilele astea?

— De ce să nu ningă, țăranii se roagă... abia suntem în februarie!

— Păi, am mașină mică și de acasă pînă aici, la atelier... e departe. Plus că trebuie să fac un drum acum și pînă în Moldova... Că de cînd cu greva asta a ceferiștilor de la Iași: nu ați văzut la televizor? Ce oameni, domnule, să ceară salariu în valută... Că mie cine-îmi dă aici valută? Ce-ar fi să vă cer și eu să-mi plătiți reparația în dolari...

— Stați un pic, atîta ați înțeles? De cînd nu ați mai mers cu trenul? Vă luați după nenorociții ăia de la televizor, care ne prostesc și spun numai ce le convine guvernanților...

Ceva nu e în regulă: așa a început și Revoluția, la Iași și Timișoara

Ei, nu o luați chiar așa...

Se deschide iar ușa atelierului: intră doi polițai, „Azi facem afacerea aia"? Cismarul dă din cap polițailor și îmi răspunde în continuare, fără patimă:

— Orice ați zice, ceva nu e în regulă cu grevele astea: așa a început și Revoluția în Decembrie 1989, la Iași și la Timișoara, a fost o coordonare din afară, care acum...

— E mîna Occidentului aici, îi plătesc în ascuns cu valută pe greviști: vorbiți de cei de la căile ferate? Avem noi niște informații, intervine unul din polițai... Vor să-l dea jos pe Iliescu, să ne cumpere țara...

— Ba e tot mîna ungurilor și a rușilor...

Pardon: se deschide încă o dată ușa. Intră, zgomotos, un bărbat în haină și pantalon de piele, abțibuit, cunoscut îndeaproape celor prezenți după cum le strîngea mîinile, dar care a lipsit din localitate, tînăr, mă mir, îmi întinde și mie mîna...

— A, faceți cunoștință, fiul meu: șofer pe TIR, el îmi aduce piele și soluție de lipit din străinătate! Că îl întrebasem mai înainte...

Bă, tot tîmpit ai rămas

— Despre ce discutați: că am auzit eu, vin ungurii peste noi?

— Vorbeam despre grevele feroviarilor...

— Hai Rapidu'... Dom'le, ridică glasul tînărul șofer pe TIR, eu nu fac politică, dar lumea vorbește! Lumea bună.. Acuma, cică președintele Iliescu în persoană e în spatele grevelor...

— Ce?, se întreabă într-un glas cismarul și cei doi polițai.

— Nu vedeți?, se înfierbîntă tînărul. De ce nu intervine în acest conflict de muncă Iliescu? Doar e senator de Iași: se pierd milioane zilnic... De ce tace Parlamentul? „Bîrlădenii" și „marțienii"... Apoi, F.S.N.-ul încurajează și el greva... Ce mai, greviștii ăștia au spatele acoperit de la cel mai înalt nivel, dacă nici de Curtea Supremă de Justiție nu se sperie... Și cine nu se sperie: F.S.N.-iștii ăia de la Iași care l-au ales pe Iliescu cu 99,9 la sută... Nu e lucru curat, dom'le la mijloc: vor să schimbe Guvernul! E clar ca lumina zilei... Și dacă schimbă Guvernul, adio și ultima speranță: comunismul revine la putere și o să facă și mai rău decît a făcut înainte...

Nu credeți?

Se lăsase tăcere. O tăcere plină de subînțelesuri: se uitau unul la altul pe furiș: polițaii avînd să salute și să iasă cu coada între picioare, se vede că au interese să se abțină pe aici, interese personale... Eu, ce să fac? Trebuiesc lipiți și aici, aflu... Pantofii... „Lăsați, vin mîine"...

— Bă tot tîmpit ai rămas degeaba ai terminat facultatea aia se repede deodată cismarul cu o mînă bătînd în propriul lui cap cu ochii ieșiți din orbite, către fiu. Mai ține-ți fleanca aia că te lasă ăștia fără TIR de nu te vezi și n-o să mai pupi tu în veci nici un fund să poți să ieși din țară...

— Pînă la urmă tot o să fug...

— Vă rog să mă iertați, o să revin altădată. Bună ziua! Zic eu, timorat.

Eu, ieșind pe ușa cismăriei: trag aer în piept iar, teatral. Același aer postrevoluționar încărcat electric, firește...

Liviu Ioan STOICIU

a tunat, dar nu (i)-a fulgerat!

Ieșenii în Parlament

● foaie verde rîsu-plînsu ●

Ieșeni nu s-au jucat, ci au votat vîrtos. O dată pentru totdeauna! Ce, noi ne jucam de-a votul? **Noi votăm, nu gîndim!** Ieșenii, ascultători, au fost foarte receptivi la sloganele electorale prin care ni se promitea liniștea de veci. Cu neliniște priveam cum concitadinii noștri, autentici și stimați telespectatori, se îndreptau bățoși spre urne să-și depună în ele dorința de liniște și stabilitate. Ei, ce ți-e și cu stabilitatea asta?! Boală curată, sărăcia omului. Atunci am scris, în revista ieșeană **Dialog**, că dl. Iliescu nu-și putea dori doi contracandidați care să-i asigure o victorie mai confortabilă, decît stimabilii Câmpeanu și Rațiu. Atunci, în mai, mulți au privit cu mirare poziția mea prin care mă arătam nemulțumit de toți cei trei candidați la Președinție. Oamenii au ales așa și pentru că... nu au avut de ales, ca să nu mai vorbim de mirabila campanie de dezinformare la care au fost supuși de suspuși! A trecut aproape un an de atunci și liniștea visată s-a îndepărtat vizibil de fericiții alegători din mai. Mulți ne iluzionăm că oamenii ar vota altfel acum. Chiar credeți? Simple iluzii. Întrebați oamenii pe stradă și veți vedea că răspund cum răspundeau și anul trecut: bine, dar cu cine vrei să votăm?! Într-adevăr cu cine?? Nu sînt, stimați telespectatori, în posesia prețiosului răspuns la aceasta vitală întrebare. Declar, cinstit și deschis, că habar nu am cu cine aș vota acum. Atît știu: știu cu cine **nu** aș vota. Sigur că nu ajunge, sigur că-i ridicul, dar... asta-i situațiunea, mă-nțelegeți?!

Cineva — o doamnă — îi reproșa, în mod public, lui Liviu Antonesei că nu se angajează politic. Bine, dar Liviu Antonesei este, cu adevărat, poate cel mai „angajat politic" intelectual din Iași. Dacă ar fi fost atentă, doamna respectivă, ar fi avut ocazia să constate chiar că Antonesei și-a depus candidatura pentru Senatul României, ca independent. Că i-au lipsit, nu extrem de multe voturi pentru a fi ales, nu este vina lui. Noi, la Iași, am votat, cu veselie trandafirul, preponderent trandafirul. Am mai privit preț de două locuri în Parlament, și către săgeata care arăta către dl. Cezar Buda și dl. Cristi Zăinescu. Deh! Acușica, vom vorovi de domniile lor.

Vă mai amintiți, stimați televotanți, senatorii de Iași? Să încercăm să ni-i reamintim: Iliescu Raveica, Solcanu, Stef — toți pe listele F.S.N. și Buda Cezar — P.N.L.! Aceștia au fost aleșii Iașilor pentru Senat! Sînteți de acord să alăturăm o listă cu nume posibile de a face parte din Senat: Să încercăm: **Alexandru Zub, Mihai Ursachi, Alexandru Călinescu, L. Antonesei** și **M. Lupu.** De ce am scris cinci? Pentru că dl Zub a refuzat propunerea unui partid istoric de a candida la președinție în cazul în care candida și era posibil ales președinte al României, atunci dl. Lupu Marius i-ar fi luat locul în Senat, așa cum dl. Ștef a luat locul d-lui I. Iliescu.

Veți spune că a doua listă e O.K.!, că, da, merita votată, dar că din păcate, intelectualii noștri, problematici și reticenți, n-au voit să candideze, că nu vor să se compromită. Ba da, stimați telespectatori, și Al Călinescu și M. Lupu și L. Antonesei, și-au prezentat candidaturile, dar... a fost ales dl. I. Iliescu și, după el, potopul, adică Raveica Titus, Solcanu și Ștef.

Precum Mitropolitul Moldovei devine, automat, Patriarh al României, așa și dl. Iliescu, întîiul senator de Iași, a devenit (cu justificată mîndrie, recunosc!) al doilea președinte al României socialiste (cu reale șanse de a atinge viitorul de aur, al tuturor popoarelor lumii — comunismul!).

Senatorii de Iași:

1) **Iliescu Ion** — cunoscut re...dactor șef (director?) al Editurii Tehnice, **nu** a fost membru.... P.N.Ț.

2) **Raveica Titus** — profesor universitar la Fac. de filosofie a Univ. „Al. I. Cuza" din Iași, prieten cu Erasm(us), dușman de moarte al lui E. Bobu, pe care avea să-l ucidă, repetat, prin îmbrățișări fals prietenești-revoluționare, în fapt Fiind un tip O.K. dl. Raveica nu face caz de disidența sa crîncen îmbrățișată cu Bobu și nici din relațiile sale cu studenții ori cu somități filosofice (vezi Erasm, mereu și mereu!). Dl. Raveica este un independent prins, prin vicleșug, în mrejele F.S.N.-ului. A luat premiul Academiei (V. Gherghel i l-a acordat!) și trăiește într-o continuă derută, între Iași și București, între Erasm și Congresul al XV-lea. Pe 15 dec. '90, s-a făcut remarcat, de întreaga țară, prin intervenția sa teleghidată în problema... Televiziunii. Alături de Gh. Dumitrașcu, senator F.S.N. de Constanța, joacă în filmul „Caragiale — AZI!".

Dl. Raveica Titus nu a fost membru de partid musulman. Ne oprim aici, în privința dumnealui, căci nu vrem să dăm prea multe date gratuite **Laroussului** și nici altor drăcării specialiste în recorduri, care, hrăpărețe și nesătule așteaptă să devore stimabila-i biografie.

3) **Solcanu I.** — este un tip, cum să spun, de mare viitor. Ați auzit de istoricii ieșenii Al. Zub, Gh. Platon, I. Caproșu, Petrescu-Dîmbovița, Gh. Buzatu, V. Dobrinescu, V. Spinei, Ștefan Lemny? Da? E bine! Dar de istoricul Solcanu auzitărăți? Nu, nu de senatorul Solcanu și președintele F.S.N. Iași, nu, de istoricul Solcanu ați auzit? Foarte urît din partea dvs. nu mă așteptam! Este singurul „supraviețuitor" al „echipei" Doru Țigău.

Nasc și la Moldova oameni! Cu justificată mîndrie, putem afirma răspicat, fără teama de a greși: **Avem și noi falițiii noștrii!**

(va urma)

Dorin POPA

Marchiză de Sade, Doamna Adonis şi Domnul Venus

Cólon Rotaru: Salutare, umbră veche şi domnule polcovnic Wolfule! La şpaţir? la şpaţir, ai?

Cólon Wolf: **Salve, puere,** dar acum că sîntem între noi, în intimitate pasageră, poţi să-mi spui «tovarăşe» ca mai înainte, că doară atîtea decenii am plugărit pe pîrloagele societăţii poligonal dezvoltate, sau «coane», că multe conerii am făcut şi spus împreună, ca să ne alegem la urmă cu o pensie de mizerie (dacă o traducem în mărci sau yeni) şi cu obligaţia de a ne perpetua activitatea, în limitele disponibilităţilor noastre fizice, audiovizuale, în Dulcele Tîrg.

CR: Ei, lasă, **mon cher co-con,** că de raportat raportăm noi mai mult chiar decît percepem, mata vizual, eu auditiv, numai că ăştia cu firma schimbată abia de bagă sama la 70 la sută din cîte le ducem.

CW: O tempora, o mores!

CR: Ce tempera, ce omoruri, domnule cólon, că iştea nici nu pictează nici nu omoară, iştea lipeşte afişe pe ziduri, scrie cu catran indelebil «SeCuRişti, seci şi trişti!», «Moarte cîinilor de nazicomunişti!», «Fesănău, pecereu, ce haos e-n curul tău!», «Petre, te aşteaptă Zoia Kosmodemianskaia pentru ca să plecaţi în Kosmos!» şi alte porcării impronunţabile, nici nu bag atenţie la ele.

CW: Şi de ce-ai băga? De ce te-ai băga în treaba asta? Că-i atribuţia mea postpensionară. Travaliul tău e unul auricular, nu ocular ca al meu, otologic, nu oftalmologic, puiule.

CR: Totdeauna te-ai dat artist cu mine şi, mai cu seamă, de cînd ai avut expoziţia aia cu zugrăborîturi şi spulturi. De atunci ai început **à peter plus haut que ton cul.**

CW: Tu însuţi eşti **un cul, et peteux par-dessus le marche,** să nu ne hîrşîim însă între noi. Mai bine raportează-mi ce ai mai aUscultat în ultima vreme.

CR: Ce, mă, sînt raportorul tău? De cînd? Nu vrei să-ţi hiu şi echer?

CW: Ei, vorba unei gospodine din Băceşti adresată soţului ei mai vîrstnic, nu te mai ofusca, bade, potoleşte-ţi libidoul şi nu mai călca ca boul, fierbe-ţi oul şi deapănă, că leşin de curiozitate.

CR: Fie. Însă nu poc aici. Hai undeva, la vreo crîşmă, şi, în vreme ce-ţi narez, mai percepem cîte ceva, mata vizual, eu auditiv, aşa cum ne-au distribuit şefii ăi mari. Dar nu la Casa Universitarilor; acolo au pus afiş pe uşe că nu mai primesc de la Ochiul & Timpanul de cînd l-au surprins pe Florin Gavrilă ieşind cu sarsanaua pe şest, hoţeşte; ăştia nu pricepe că serciul nu-i tot una cu Secu, ne-am perestroikăkat şi noi, ce naiba! Aidem mai bine la bufetul gării. Acilea ne dăm drept ceferişti în retragere şi mai percepem cum involuează greva, ca să avem deseară sentimentul datoriei împlinite.

CW: Dai un trascău mare sau un coniac mic?

CR: Etete, tot cu fineţuri, tot artist, că samahoanca sau jinul de rejiune superior n-o hi bun omului la năcaz! În fine, dau un coniac mare, da-l plăteşti mata de data asta, că eu mi-am uitat portmoneul acasă.

CW: Tot zgîrcios şi zgîrciob, moş colonel... cu beşina-n portofel!

CR: Plăteşti, îm verbalizez auzitele; nu, le ţîn pentru un nepot al meu de la marxism, pardon: de la filosofie, că ăla le pune în concept cît ai zice peşte şi le predă la seral.

CW: Mă rog, plătesc eu şi de data asta, numai hai să ne deplasăm către gara viselor noastre adolescentine.

CR (o jumătate de oră mai tîrziu): Şi cum îţi spuneam, **con-ule,** Brumaru ista şi-a dat în petec. Îmi amintesc că, în 1983, cînd făceam percheziţie la Tereza şi Dan Petrescu, le-am luat maul recitîndu-le poezemele dumnealui din **Vatra,** unde rima «floc» cu «ţoc», şi le-am zis-o de la obraz pe aia cu muncitorul obosit, de la slujbă revenit...

CW: !!!

CR: Aia de i-o va murmura Boţîrlan lui Dănuţ Alexe, după ce — la percheziţie — a dat peste poiana **Vopsitorul de limbrici:** «Mă, Dănuţule, mă, aşa înţelegi tu rolul artei în socialism, mă? Închipuie-ţi că vine muncitorul obosit de la strung. Se uită în frigider: gol; se zgîeşte la fimeie: aceeaşi; deschide ziarul, şi ce vede? **Vopsitorul de limbrici** al tău. Mai are el vreun chef a doua zi să îndeplinească obiectivele planului? Nu; nu va avea. Ruşine, Dănuţule!».

CW: Nostim, nostim, dar cînt-o pă aia cu Brumaru, că ard de nerăbdare şi mă ţîştuie la moagănă.

CR: Am auzit într-o zi, cînd mişunam în spatele Casei cu absidă, că Brumaru ista a făcut una şi mai laterală.

CW: Aia cu boiernaşul de la ţară şi fecioara cu lin..., cu, pardon, clitoris zglobiu, căci numele lui popular nu pot să ţi-l indic decît în felul acesta, că tot aşa l-a sugerat Eminescu prin lingamentul său din «Kamadeva, zeul indic».

CR: De unde ştii?

CW: Păi, travaliul meu nu-i unul ocular? Am primit-o decupată de la unul din vechii mei informatori, cu care am rămas în relaţii de colaborare tovărăşească.

CR: Şi? Şi ce impact a avut, ce **ethos** a suscitat în orizontul tău de aşteptare (cum zic ăştia de la universităţile particulare)? Ţi-a cobilţîit niţel expectaţiunile?

CW: La început, cetind cu titlul, am presupus că-i a poetului ăla de la Buzău, ăla, cum îi zice lumea, Gellu Puican Clitorescu?

CR: Nu aşa, nu; de la VEROLuţia decabristă îşi are omul pseudonimele lui, gen Puşcă Mică, Senzualovici, Navetistul.

CW: Navetistul? **Why and pourquoi?**

CR: Cică ar fi mormăit într-un interviu faimos că în ultimii cinci ani ai Epocii de Aur făcea naveta între conceptele ştiinţei indescriptibile, pre numele ei Metafizica, şi realităţile prozaice ale Muntelui veneric.

CW: Mă, fiule, nu o hi grăit ăsta cifrat? Nu cumva Metafizica era vreun nume de cod? Al Editurii iliesciene ori al instituţiei noastre ori al vreunei «surse», iar Clitoris, porecla ofiţerului său curant, însărcinat cu instruirea sa în tehnica loviturii de stat şi de şezut (care lovitură ne-a marginalizat atît pe noi, pensionarii, dînd şanse unora ca Măgureanu, Ciurlău sau Boţîrlan).

CR: În nici un caz Clitorisul nu era numele tainic al actualului prezident, ăsta nu-i aşa de pitic să-l botezi precum studenţii filologici pre un decan din timpuri pre**voluţionare.** I se potrivea mai ghini Tovarăşului Ceauşescu.

CW: Ia-n ascultă, nu mai grăi de spînzuraţi în casa cu funii. Lasă digresia şi revino imperturbabil la naraţiunea principală, la firul roşu al diegezei...

CR: Acum se zice firul roz, trandafiriu, feseniu, de cînd l-au înlăturat iştea pe Tovul.

CW: Lasă, nu-l mai boci atîta. Istoria îl va reabilita la momentul potrivit. (Vézi numai ce se întîmplă cu Mareşalul.) Toate îşi au crugul lor. Intoarce-te deci la crugul lor, îîî... la firul roz. Pe unde erai?

CR: La Brumaru ista. Că nu-i ajunge boiernaşul cu clitoris zglobiu.

CW: Ce mai exige?

CR: Să scrie nişte poeziuni, cu nişte titluri perverse de-ţi stă mintea — cînd o ai — în loc.

CW: La tine nu e cazul, evita-te-ar necazul, o, tu, Costică Breazul!

CR: (imperturbabil ca pisica): Dacă am ciulit eu bine urechea-mi proaspăt epilată la conversaţia pe care o purta cu unul încăciulat căzăceşte, ştiut de mine de la C.U.I., **où j'ai soupesé ses couilles,** e vorba de **Marchiza de Sade, Doamna Adonis, Domnul Venus.** Cine ştie ce blăstămăţii îi mai trec prin craniul bolnav acestui samovar încă nepărăginit: inversiuni de gen gramatical, travestiuri gongorice, cavaleri de Kurland, că nu erau bune stroafele Păunescului, ce versifica foarte bine îndemnurile Tovarăşului. Mergeau la inima muncitorilor. Le pricepeau uşor, nu aveau necesitate de dicţionar, le recita şi la TV.

CW: Băiatul meu, abandonă nostalghiile şi sări din eroare.

CR: Ce eroare?

CW: Titlurile ciugulite de urechea-ţi epilată nu-s de el, s-au scris deja, nici de poezele.

CR: Cum aşa? Poc sci? N-oi hi auzit ghini că batea vîntul în direcţia lor, iar efect de bumerang n-am putut exploata.

CW: Fiindcă sînt deja scrise romanele astfel titulate. Le-a concoctat o descreierată din Franţa veacului trecut, una cu pseudonim ciudat, una Rachilde.

CR: Mafalda?

CW: Hei, nu mă lua aşa, ai auzit cum trebuie, aci nu bate decît vîntul katastroikăi.

CR: Rachilde e pesemne numele ei de «sursă». În realitate, însă, cum îi era chemarea?

CW: Marguerite Eymery. Şi era de a noastră, fătul meu, fiică de ofiţer de vînători călare, educată băieţeşte, se tundea scurtă, iubea hipismul şi a purtat pantaloni pînă în ziua măritişului cu unul Alfred Vallette, cu care a întemeiat **Mercure de France:** un fel de **Convorbiri literare** franceze, nu-i aşa?

CR: Aşa-i, coane?

CW: Află că nu-i chiar aşa. Am recurs la analogie ca să te păcălesc; am redus necunoscutul la cunoscut ca să-ţi faci şi tu un sfert de idee, omule, umanistule socialist.

CR: Si cînd s-a ivit pe lume gagica?

CW: În 1860.

CR: Şi cît a vieţuit? A murit cumva retezată ca o păpădie de crivătul cîinios?

CW: Nu. A trăit pînă în 1953. A prins sireaca 3 rezbeluri franco-germane (dintre care două de rezonanţă mondială), Al Doilea Imperiu, a Treia şi a Patra Republică, Afacerea Dreyfus, Comuna din Paris, Marea Poluţie din Octombrie — care, cum ai învăţat la şcoală, a, iertare, nu la şcoală, că n-ai făcut şcoală, ci la învăţămîntul politic, a avut loc în noiembrie —, Frontul Popular, Linia Maginot, Ocupaţia germană, Eliberarea anglo-americană, simbolismul, suprarealismul şi existenţialismul.

CR: A luptat şi în Rezistenţă?

CW: Ce rezistenţă, frăţîne, aia electrică? Acum franţujii recunosc prin vocea autorizată a lui Michel Tournier că la ei Rezistenţa principală a început după retragerea trupelor germane. Rachilde a şi luat-o la mişto pe una de se lăuda că practica rezistenţa culcîndu-se cu ofiţeri nemţi, extorcîndu-le **semen virile** şi informaţii ce le ascundea sub saltea. A venit ca un Baiazid Fulgerul replica Mafaldei noastre. I-a spus ceva nostim de tot: «Înseamnă că nu mata ai rezistat ocupantului, cît salteaua!».

CR: De unde-ţi vin foile astea, scoase din buzunarele-ţi jerpelite şi de pe care-mi citeşti cu atîta sîrg?

CW: Mi le-a fotocopiat «sursa» de la o editură particulară din urbea noastră. Vor editorii ăştia să le dea întîiaşi dată pre vălăhie, că nu s-au mai translatat p-aci. O să-i putem raporta lui Măgureanu, să ia el măsuri şi greutăţi cu legea imprimărilor şi a presei.

CR: Păi, nu sîntem noi presa şi presarii? În sfîrşit, colegii noştri nepensionaţi din Brigada de calomnii, zvonuri, dezinformări?

CW: Da, mă, dar acum nu putem presa direct. Aibi puţintică răbdare. De cînd cu privatizarea şi liberalizarea, le dăm coîite şi înfăluite. Însă nu mă lua cu fastidioasele-ţi chestionări, îngăduie-mi, ortace, să-ţi debitez tot înainte.

CR: Păi, nu eram eu cu naratul? De ce mi te substitui?

CW: **Primo,** nu o da, rogu-te, în bară ca Saddam Hussein cu războiul sfînt, că nu mă subtitui ţie; tu auzi şi verbalizezi, eu văd, transcriu şi cetesc. **Secundo,** nu mai am nimic de adăugat. Limpede?

CR: E limpede ca apa Calcainei. Biiine. Celeşte-mi tot înainte. Informează-mă dacă a fost mare frenetică la vieaţa ei.

CW: În ciuda insinuărilor unuia Leautaud, al cărui jurnal nu l-am confiscat noi la timp, cum că ar fi avut ceva cu Jarry, că i-ar fi tăiat pipe, se pare că nu i-a făcut figuri soţului, nici acela ei. Pe Jarry l-a apreciat ca «superviril», dar al literaturii.

CR: Ceea ce e scandalos, nu-i aşa?

CW: Da, dacă, lansonian cum te ştiu, îi corelezi biografia cu titlurile şi tematizările cărţilor dumneaei.

CR: Şi ce tematizează?

CW: Ce nu tematizează! **(Cetind de pe o foiţă):** «Găsim la ea o cercetare sistematică şi pre-oulipiană, sau porno-oulipiană, o explorare ştiinţifică a posibilităţilor în acest domeniu, o încercare de a întocmi un fel de tabel mendeleveivian al viciilor implicate de al şaselea păcat capital, şi un efort pentru a ilustra aceste vicii în opera sa romanescă, iar în acest tabel, căutarea unei căsuţe încă virgine, oferind literaturii, şi totodată lui **homo erectus,** ceva precum un viciu nou». **(Va urma)**

Luca PITU

chacall

Cravata

Intr-un recent **Paris Match,** pe două pagini color — domnul Mitterrand în biroul de lucru. Nimic deosebit. Pardon! E o pată roşie, singura în imensul spaţiu: cravata preşedintelui. Un roşu fosforescent, demonstrativ, imposibil de ocolit, deşi e infim în economia dublei pagini. Succintul inventar se impune subit, poate tocmai datorită cravatei, pretenţiei acesteia de a se vrea accent (grav?) în opulenţa de aur şi de sangvină stinsă. Pardon! Iată, iată, nu numai cravata ţipă ascuţit aici. Şi mobilierul. Adăugat. De un albastru chimic, impudic şi agresiv. Mobilierul pare un clochard care n-a bătut la uşă, a deschis şi a intrat, fără să se simtă jenat de strălucitorul stuc Louis XVI. Pardon! Dar şi marele covor, şi el albastru, extrem de decorativ, pare un intrus, nu prea stînjenit între fastul regal al pereţilor şi modernitatea vulgară a mobilierului.

Cravata! Da, acum înţeleg foarte bine. Cravata roşie îşi asumă, în încăpere, rolul de meditator, de comper între două lumi, de altfel de neîmpăcat. Ca să vezi ce rol poate juca o simplă cravată! Cravata domnului Mitterrand. Aşa cum e ea, puţin insolentă, nu? puţin frivolă, puţin...

In vara lui 1989, primesc în atelier doi tineri francezi, un băiat şi o fată, aflaţi, o lună, la cursuri. Drăguţi, moderni, fini. Vreau să cred că reprezintă, o secundă, Franţa eternă. Cu o seară înainte, văd pe ecran, „la ruşi", o minunată paradă regalistă pe străzile Parisului! Pandant provocator la aniversarea bicentenarului Revoluţiei. Ii provoc, la rîndu-mi, pe cei doi, descriind scena televizată, şi-mi arăt admiraţia pentru Franţa imperială. Schimbă priviri vag indignate: nu, nu, Franţa e republică!

Degenerescenţă?

Biroul domnului Mitterrand. Confuzia de-aici nu e numai estetică. Işi dă oare seama de asta purtătorul fosforescentei cravate roşii? Nu cred. Nu are cum. E un socialist.

Seara, la Tv., o încăpere din Palatul regal de la Cotroceni. Şi aici — o cravată. Nu de tot roşie. Doar cu picăţele roşii.

Val GHEORGHIU

Poligon 17

Delaţiuni inabile. Logica vicioasă a domnului Valeriu Cristea

Pînă în decembrie 1989, dl. Valeriu Cristea făcea figura unui critic onest, preocupat mai mult de recenzarea neutrală a unor apariţii tipografice cît de cît răsărite. Între altele, dl. Valeriu Cristea este autorul unui foarte util dicţionar al personajelor lui Dostoievski. Nu e mai puţin adevărat că, în analize, dl. Cristea n-a fost niciodată strălucitor — cărţile domniei-sale bucurîndu-se mai mult de un succes de stimă. Dar nu despre aceasta vrem să vorbim acum, ci despre neaşteptata patinare a d-lui V.C. înspre o foaie care se vinde zilnic cu patru lei intitulată, stingheritor, *Adevărul*. Din păcate, într-un efort extraordinar, stupida foaie, încercînd să nu calce pe urmele *Scînteii* pe care a moştenit-o, se autodefineşte drept „cotidian independent". Că nu este aşa o ştiu pînă şi orbii, deşi gazeta în chestie nu este tipărită şi în alfabetul Braille. Dar să ne întoarcem la dl. Valeriu Cristea pe care unii, o vreme, l-au crezut naiv. Că nu este aşa, vom vedea mai departe.

Ultima contribuţie la tezaurul şi aşa mult prea solicitat al delaţiunilor publice poartă semnătura d-lui Cristea. Dl. Cristea pune *o întrebare poetei Ana Blandiana şi criticului Nicolae Manolescu*. Iată şi întrebarea pe care mi-am permis s-o rezum, în folosul cetitorilor *Convorbirilor literare*: De ce Nicolae Manolescu şi Ana Blandiana au sprijinit pe dl. George Macovescu împotriva dorinţei lui N. Ceauşescu? Stupefiantă întrebare, nu? Şi totuşi, dacă lucrurile s-ar fi oprit aici, poate n-am fi reacţionat la interogaţia d-lui Cristea. Dar aşa... Oricum, mai întîi faptele:

— dl. Cristea îşi începe textul cu expunerea unui scurt şi dramatic episod din frămîntata istorie a P.C.R. Este vorba despre curajoasa intervenţie a d-lui Pîrvulescu la Congresul al XII-lea, episod arhicunoscut care, la vremea respectivă, a avut un impact imens asupra... mass mediei occidentale. Cum se ştie, dl. Pîrvulescu a fost întrerupt de zelatorii lui Ceauşescu între care, nu neagă nimeni, era şi dl. Macovescu. Doi ani mai tîrziu, ca la toate curţile, dl. Macovescu cade în dizgraţie şi este mazilit chiar şi de la conducerea Uniunii Scriitorilor. Într-o şedinţă de pomină, scriitorii se ridică împotriva deciziei lui Ceauşescu, apărînd pe dl. Macovescu. Era o formă de protest, public!, d-le Cristea... împotriva unei decizii prezidenţiale şi ştie toată lumea că aceste proteste n-au fost chiar atît de dese. În acest caz nu mai are nici o importanţă cel care a făcut ob..ctul protestului scriitorilor. Putea fi oricine şi orice. Asta trebuie înţeles. Că nu moare nimeni de dragul d-lui Macovescu, e lucru ştiut. Dar în acel moment, apărînd pe preşedintele Uniunii, apărînd *autonomia* Uniunii, era o formă de contestare *directă* a unei decizii de la cel mai înalt nivel. Că Macovescu a alergat să-i închidă gura lui Pîrvulescu în anul 1979, e mizerabil. Dar în sală era şi Iliescu, mare contestatar la vremea aceea şi este de presupus că a fost chiar mai iute de picior decît Macovescu (dată fiind diferenţa de vîrstă şi condiţie fizică dintre cei doi; Iliescu, se ştie, era camp..on la aruncatul cerculeţelor în companii selecte, nu-i aşa, d-le Cristea?) E trist că aţi amestecat, cu foarte multă abilitate, în povestea aceasta sordidă, doi colegi, d-le Cristea... Cu ce v. mai deosebiţi, acum, de colegii de .. *Adevărul* (Bunea, Sălăgean, C. T. P..pescu), ca să nu mai pomenim de Constantin Coroiu, delator ordinar pînă în decembrie 1989, poate cea mai scîrboasă mixtură de securist benevol şi activist obedient. Despre colegul domniei-voastre, însă, mai multe în numărul viitor al *Convorbirilor*...

Dorin SPINEANU

P.S. Textul în discuţie a fost publicat în *Adevărul* de joi, 14 februarie, 1991, şi poartă titlul: „O ÎNTREBARE PENTRU... poeta Ana Blandiana şi criticul Nicolae Manolescu" — Din păcate, semnatarul pomenitului articol este una şi aceeaşi persoană cu criticul Valeriu Cristea.

Clipele vieţii

D-lui Petru Creţia, la Bucureşti

Iubitul meu prieten,

Dacă aş fi auzit că ai fi fost molestat şi umilit înainte de 22 decembrie 1989, aş fi fost la fel de îndurerat, dar nu la fel de consternat;

dacă te-aş fi întâlnit prin 1961, sau '62, sau '63, sau '64, la Jilava, la Luciu-Giurgeni sau în alte locuri în care umilinţa şi moartea erau pâinea de zi cu zi, aş fi fost la fel de îndurerat, dar câtuşi de puţin mirat;

dacă aş fi aflat că sufletul tău s'a înălţat la ceruri odată cu acelea ale sutelor de mii asasinaţi în lagăre şi puşcării, împreună cu ale celor asasinaţi în decembrie 1989, m'aş fi rugat, dar nu mi s'ar fi părut de necrezut.

Dar iată că incredibilul, absurdul grotesc mă izbeşte ca o măciucă în moalele capului: poetul, cărturarul profesorul, fiinţa mai fragilă decât un crin a lui Petru Creţia, sub pumnii şi picioarele unor bestii dezlănţuite.

În România de după revoluţia anticomunistă...

Dragul meu, am . avut prieteni murind lângă mine în lagăre şi închisori, şi am putut, mai pot supravieţui. Deşi mi-am luat, am încercat să-mi iau lumea'n cap. Dar nu-mi pot imagina scena torturării tale fără ca gândul să'mi explodeze, şi o durere imensă să mă copleşească, şi-un dor de ducă, şi de moarte... Un gust amar pentru poporul care poate naşte şi hrăni monştri ca aceia care te-au pândit, te-au aşteptat, te-au lovit... Ce fel de oameni pot să fie, cum or fi părinţii, fraţii, femeile lor? Ce-or fi făcînd în clipa cînd scriu aceste rânduri?

Ce ne putem aştepta de la noi înşine când îi ştim că există, că vor exista printre noi? Vom avea tăria să'i iertăm, puterea de a nu'i dispreţui şi urî, răbdarea de a'i aştepta şi ajuta să evolueze de la animalitate la umanitate?

Cum voi da ochii cu tine?

În rarele prilejuri când ne-am întîlnit, un fel de sfială mă făcea să mă apropii, şi aceeaşi sfială, ca de îndrăgostit, mă îndepărta... Un farmec spiritual, o vrajă inefabilă mă urmărea apoi, zile întregi.

Şi iată acum o aură nouă ţi s'a adăugat la vechiul har, aura victimizării, care în cazul tău devine aceea de martiriu. Nu se va despărţi niciodată de tine: vom şti mereu că ai fost călcat în picioare de unii dintre cei pentru care ai fost şi eşti încă gata, sunt sigur, să'ţi dai viaţa.

Sfiala mea e şi mai mare acum, dar infinit mai mare dragostea. Şi încredinţarea că ai, că avem dreptate. Că într'o zi poate chiar mâine, cei care te-au lovit se vor ruga pentru iertare şi vor dobândi-o, redevenind oameni.

Semper tuus,

Mihai URSACHI
Iaşi

Cenuşăreasa

aceste consideraţii „muzicale" au fost inspirate de remarca directorului Operei: „Din bugetul minim necesar de 70 milioane, ni s-au acordat doar 23 milioane. Ce să facem? facem prostituţie"...

Poveştile cu „happy-end" au rămas undeva, departe, între al 2-lea şi al 3-lea război...

Cenuşăreasa nu-şi mai poate cumpăra pantofi şi nu mai are nici o zînă bună care să-i ofere, cu ajutorul baghetei magice, o toaletă de bal — valabilă măcar între orele 19—22.

Ca orice fată săracă, umblă cu cizmuliţe în care pătrunde apa (recuzită de la „Motanul încălţat") cu rochiţa ei peticită (de coristă în „Nabucco") şi cu şalul vopsit (din „Boema"), ascunzînd îngrijorată, în săculeţul de mînă, salariul (sub 50 la sută).

Şi, tot ca orice fată sărmană (şi naivă?) are perspectiva de a... face trotoarul, de a fi înşelată de oameni fără scrupul, sau de a trăi în mizerie, irosindu-şi talentele.

„Cenuşăreasa" aceasta este Opera Română.

„Cenuşăreasa" are nevoie de protecţie. (?)

Fragilitatea ei o impune. Mîndria ei o refuză. Demnitatea ei rămîne de cîştigat..

*

Cum pot fi atraşi spectatorii la Operă? Cu spectacole extraordinare, cu solişti străini, cu montaje deosebite şi moderne, care să „facă vîlvă", trezind măcar curiozitatea, măcar interesul snob de „a vedea ceva deosebit". Cît ar costa montarea acestor spectacole, sau invitarea unor solişti? Mult prea mult pentru o „Cenuşăreasă" (semi-bugetară).

Ar fi nevoie de multe investiţii. Ar fi nevoie de mulţi iubitori de operă care să sacrifice din puţinul lor pentru a o ajuta, sau de cîţiva sponsori care să sacrifice din surplusul lor pentru a o înzestra. Surplusul nu prea există iar unde există, cedarea lui nu e încă motivată prin dragostea de operă, ci prin legea impozitelor...

O lege mult aşteptată (e la modă „revizuirea programelor"...), ar trebui să prevadă posibilitatea deplasării spre **cultură** a unor venituri, care să devină astfel mai puţin impozabile dar mai utile la scară naţională. Producătorul sau comerciantul ar putea — prin cedarea unei părţi de venit către Operă (teatre, muzee, filarmonici, chiar studiori cinematografice) să fie impozat doar cu 10 la sută — sau proporţional cu cedarea. Şi, poate, în cazul unor sponsorizări importante, să fie scutit de venit, sau chiar să devină co-societar.

E posibil să existe deja, ascuns într-un cafe-bar, consignaţie pe valută sau ziar particular, un potenţial „Oscar Hammerstein" — care să nu-şi cunoască (încă) dragostea de operă, veleităţile de a descoperi o nouă Melba şi posibilităţile de a sponsoriza Opera Română, legîndu-şi numele de al ei întru glorie.

Legea ar trebui să-l încurajeze s-o facă.

*

Cum pot fi îndepărtaţi spectatorii de operă? Prin spectacole slabe, prăfuite, montate fără imaginaţie şi jucate fără dăruire. Dar ei mai pot fi îndepărtaţi sau contrariaţi şi prin formule de spectacol „prostituţionale" (care nu sînt de... demnitatea operei), sau „prost-instituţionale" (care amintesc de vechile „spectacole omagiale").

Opera ne-a oferit, chiar în prezenta stagiune, trei exemple de acest fel. Primul a fost mult condamnatul (dar foarte urmăritul, la TV) Concurs de „Miss". Popularitatea operei ar fi crescut, poate, tocmai prin continuarea acestui gen. (Dar restul spectacolelor serioase? Dar întreţinerea, lumina, garderoba, salariile?)

Al doilea a fost o seară de balet, „în cadrul intim" — pentru corpul diplomatic. Opera a primit, din partea beneficiarului, 35 000 lei. (Restul îl vor primi balerinele, individual?)

Al treilea a fost, tot în cadru intim (cu casa închisă şi şampanie!) sărbătorirea (zilei de sf. Ion?) organizată de Primărie. Opera a pretins — şi a primit — 60 000 lei şi... becuri. Nu ştim dacă salariaţii Primăriei au „pus mînă de la mînă" pentru a acoperi această sumă (aducînd eventual şi cîte un bec de acasă). Oricum, aprinderea marelui policandru — care nu s-a mai folosit poate (din lipsă de becuri) de la ultimul „spectacol omagial" — a asigurat atmosfera sărbătorească (să se vadă că „merge bine" cultura...). Programul a fost, ca în asemenea ocazii, un fel de „potpuriu" (arii din „Traviata", „Eugen Oneghin", coruri, balet etc).

Dar nu programul amintea de superbele „omagiale", ci înlocuirea prin el a unui alt spectacol de operă, care a glisat, ca odinioară, în faţa „priorităţilor"; şi senzaţia că se participă, complice, la o reinstaurare a formalismului, a convenţionalismului. Senzaţia că din nou i se cere culturii, pentru a beneficia de buget plecăciunea cuvenită (?) şi consimţirea la genul minor şi la sub-cultură.

Nu ştim care a fost senzaţia (sau speranţa?) inspiratorilor de la Primărie ai acestei seri (dl. Olăreanu, d-na Ţuţuianu? — sau şi dînşii doar executanţi?... Oricum, Invitatul de ONoare, n-a participat...

Privind însă „la microscop" eşantionul oferit de Operă, observăm că este manifestarea unei boli cronicizate, extirpată din Ministerul Culturii, dar persistentă, încă, în secţii culturale (şi nu numai) judeţene şi municipale. Este un morb complex, care se bazează pe două feluri de viruşi: „scaunofilia" şi „cultuspersonalisticus", trăind în simbioză şi sprijinindu-se în evoluţia bolii. Ei persistă mai ales în medii „anaerobe", încremenite în formule rigide, care tind să se autoreproducă. Şi care se tem de orice „deschidere", orice „curent de aer" care le-ar deranja structurile. Atacă organisme care, prin anumite semne de slăbiciune (inerţie, convenţie, supunere) arată că ar fi susceptibile de incubare.

De fapt, aceşti viruşi şi efectele lor sînt prezenţi în întregul organism naţional. Deprinşi să „tutelеze", să „îndrume", să „promoveze linia (virală), ei îşi continuă opera în virtutea... inerţiei. Ambalarea lor cu etichete „design": „democratizare", „europenizare", „reforme" — inaugurează piaţa liberă a „tonicelor" — placebo, care fac pe bolnav să se creadă, încă, în stare de sănătate. (Cu obrajii rumeni şi ochii strălucitori — ai ftizicei Boema...).

Sanda TAŞULE

CENŢIU GRIGORESCU — AFIŞ

*

La „închiderea ediţiei": Se caută banii pentru bugetul... armatei. (Cînd vorbesc armele, muzica...). Propunem ca Ministerul Culturii să fie afectat la „manutanţă", iar Opera la „vivandiere" (cu 1/2 normă şi la M.I.). Si să se scrie o operă „realistă" — pentru un turneu în... Golf.

Noi, ca români, sîntem obișnuiți cu acest tip de speranță a disperaților, nu?

Liviu ANTONESEI în discuție cu MONICA LOVINESCU și VIRGIL IERUNCA

(urmare din numărul trecut)

Rezultatele unor alegeri abuzive ce dau o aparență de legitimitate

L. A.: Spre sfîrșitul lui octombrie, dată fiind încetineala cu care lucrează Parlamentul, guvernul a cerut puteri legislative speciale pentru o perioadă de 6 luni. În principiu, această cerere însăși nu atentează la separarea puterilor în stat, care este esența democrației?

M. L.: Nu știu dacă atentează, mai degrabă cred că da. N-am totuși întreaga istorie a democrațiilor deschisă în față, însă altceva mi se pare curios. Parlamentul este majoritar fesenist, iar guvernul este monocolor. Cum adică? Guvernul cere propriului său Parlament și, deci, propriului său partid, puteri depline? Am impresia că aici nu mai este vorba de niciun fel de joc parlamentar!

L. A.: Aici este totuși ceva interesant, dacă ținem seama că ambele camere sînt ceva mai îmbătrînite și lente decît guvernul. Guvernul pare ceva mai predispus schimbării...

M. L.: Și e mai prezentabil!

V. I.: Nu există o stare de drept în România. Pe mine nu mă jenează puterile excepționale pe care le cere guvernul. Asta este o poveste între ei, de fapt. Dacă acest guvern cere puteri excepționale pentru a face față haosului, planificat în fond de FSN, asta e o poveste a lor internă care-i privește. Pentru că stare de drept tot nu există în România, există rezultatele unor alegeri abuzive, care dau o aparență de legitimitate. Dar în această „legitimitate" nu crede nici măcar Ion Iliescu!

M. L.: N-aș vrea să devenim la rîndul nostru... Tot presupunem alegerile drept falsificate. Desigur că au fost falsificări, dar nu cred că acestea pot depăși cîteva procente, poate 10%. E vorba despre altceva — campania pentru alegeri, așa cum a fost dusă, a falsificat alegerile. Și nu cred că este vorba de o nelegitimitate completă, este vorba de legitimități trunchiate, viciate. Și încă o dată, revin la raportul adevăr — minciună, dar nu numai pe plan moral. Pentru că minciuna inundă toată societatea românească și este întreținută, ca un fel de virus, de puterea actuală. La urma urmei, nu întîmplător, cum se spunea pe vremuri la București, primul lucru pe care îl cerea Soljenițîn, în faimoasa „scrisoare către fruntașii sovietici", era încetarea minciunii. Fără această încetare a minciunii cred că nu se poate face nimic. Or, în fond este o minciună să ceri puteri special de la un Parlament a cărui emanație ești și în care, în orice caz, cei care sînt împotriva actualei puteri, nu au altă posibilitate de influență decît prin a spune că nu sînt de acord. Dar fără nici un efect, rezultatul e același.

L. A.: Totuși, de pildă, mai multe organizații din opoziție, cum ar fi Forumul Democratic Antitotalitar au protestat împotriva acestei solicitări a guvernului...

M. L.: Bun, dar asta ar fi...

V. I.: Asta înseamnă că recunoașteți o stare de drept. Eu nu contest rezultatul alegerilor, eu contest alegerile.

E combinația puterii, să se descurce

L. A.: Bun. Atunci, nu mă mai situez pe poziția politicienilor — nici nu sînt! — și am să vă întreb: cum trebuie să privească acest fapt opoziția independentă, deci intelectualii, studenții etc.? Ce atitudine ar trebui să adopte opoziția nepartizană?

M. L.: De data aceasta, nu văd de ce ar face politică. În cazul acesta, a face politică ar însemna a intra în combinațiile nu tocmai curate ale puterii.

V. I.: Asta e o combinație a puterii, puterea n-are decît să se descurce singură.

L. A.: Deci, să se spele pe cap cu această problemă?

V. I.: Bineînțeles. Cum nu sîntem într-o stare de drept, că are puteri speciale guvernul sau că nu are, dacă vrea să și le ia și să facă binele — cu atît mai bine. Stare de drept tot nu există. Impostura tot guvernează, haosul tot este.

M. L.: Finalmente, Alianța va trebui, la un moment dat, să devină politică — să poată fi aleasă și să poată candida la alegeri. Dar, deocamdată, Alianța e de ordin civil și trebuie să încerce constituirea unei societăți civile. Că o face colaborînd cu sindicatele, cu Liga studenților, cu alte organizații... cu atît mai bine. Din punctul acesta de vedere, nu știu cît a fost de importantă întîlnirea de la Brașov, întîlnirea rezistenței românești, dar pe plan simbolic mi se pare de importanță capitală și cred că această Alianță are altceva mai bun de făcut decît relațiile puterii cu sine însăși!

V. I.: Cred însă că Alianța Civică are un obiectiv esențial de atins — și mă întreb dacă îl poate atinge, dată fiind ofensiva din umbră, foarte bine dirijată, împotriva sindicatelor. Pentru ca această Alianță să fie eficientă în România trebuie să se ajungă la o colaborare între intelectualii, care sînt exemplari, ai țării și forțele muncitorești reprezentate de sindicate.

M. L.: Dar sindicatele, deși se cheamă libere, nu sînt toate independente...

V. I.: Într-adevăr, nu sînt toate chiar libere... Însă, în momentul acesta, date fiind crizele economice, dată fiind confuzia întreținută sau nu de guvern și de putere în general, problema captării sindicatelor mi se pare esențială. Ne aflăm la o răspîntie de tactici și de strategii confuze. Or, dacă Alianța va rămîne pur intelectuală și nu va contacta sindicatele, vom asista la un nou eșec, iar Alianța va deveni un forum în plus și va fi redusă la un fel de club opozițional. Ceea ce mi se pare că nu dorește nimeni.

M. L.: Vreau să reiau puțin problema într-o chestiune de termeni. Nu sînt de acord cu termenul „captare". E mai corect spus „înțelegere cu", pentru că puterea încearcă să capteze.

V. I.: E corectă distincția. Puterea captează, Alianța Civică trebuie să convingă. În fond, „captarea" este o emanație a minciunii, pe cînd convingerea este un rezultat al dialogului.

M. L.: Deci, sîntem de acord, Virgil Ierunca!

Poate că Ion Iliescu nu mai e comunist, reflexele sale sînt însă comuniste

L. A.: Și eu sînt de acord. Eu cred că este posibilă colaborarea măcar cu o parte din sindicate, pentru că sindicatele nu sînt o mișcare monolitică, ci destul de diferențiate. Pe de altă parte, la alegeri nu s-au prezentat circa 2 milioane de oameni — e vorba de cetățeni ce n-au fost convinși nici de Front, nici de partide. Eu cred că și acesta e un public destul de mare și important care trebuie să se exprime politic și căruia Alianța se poate adresa.

M. L.: Eu cred că alegerile, revin la această problemă pentru ultima oară, eu cred că ele au fost falsificate și prin absența partidului comunist. Pentru că oamenii care au votat pe Dl. Iliescu l-au votat ca pe o „emanație" a Revoluției anticomuniste. Eu nu spun că Dl. Iliescu mai este comunist, dar reflexele lui sînt comuniste. Mi-am dat seama de asta, am avut această senzație foarte puternică pe 29 ianuarie 1990 cînd, într-un moment de panică, s-au reeditat exact procedeele comuniste din 1945—46. Eram atunci în Piața Palatului, eram studentă, iar partidul comunist a adus batalioane de muncitori ca să spargă manifestația. Or, reeditarea era perfectă. Asta înseamnă că are reflexe comuniste. Eu nu-i fac nici un fel de proces de intenție D-lui Iliescu, dar reflexul este comunist, iar metoda este reînviată. De aici începe minciuna, de aici începe confuzia, de aici începe o campanie electorală absolut viciată.

V. I.: Toate aceste comportamente ale D-lui Iliescu pot fi înglobate într-o caracteristică generală a acestui om politic. Este vorba de mediocritatea politică a Domniei Sale. Faptul că nu te poți dezbăra de anumite reflexe, faptul că îți construiești o „emanație" aparentă și mincinoasă, faptul că duci minciuna pînă la formă de guvernămînt, toate acestea la un loc denotă o mediocritate politică extraordinar de vinovată. Or, se știe că păcatele în politică se numesc altfel!

L. A.: Cred că am reușit să surprindem cîteva din liniile de evoluție ale cîmpului politic românesc precum și unele perspective, ca să spun așa, dar n-aș vrea să uit că Doamna Monica Lovinescu și Domnul Virgil Ierunca sînt scriitori. Ar fi păcat să nu intrăm, totuși, și într-o discuție cît de cît apropiată de literatură.

M. L.: Cît ne permit evenimentele!

L. A.: Cît ne permit evenimentele, de acord. Și, fără îndoială, nici această întoarcere la literatură nu va fi complet lipsită de politică pentru că n-avem încotro!

V. I.: Tocmai asta voiam să întreb: ce faceți dumneavoastră, scriitorii, faceți literatură sau politică?

L. A.: Cui îi mai arde de literatură, acum în România? Mie nu prea. Deci, spuneam, nu trebuie să uităm că sînteți scriitori sau, dacă vreți sîntem toți trei scriitori și ne întoarcem puțin și la ale noastre. Am să vă pun o întrebare directă, poate chiar puțin brutală. Ați fost în aprilie trecut la Conferința scriitorilor. Vă întreb direct: ce v-a plăcut și ce nu v-a plăcut acolo?

Credeam că va fi un tribunal de onoare

M. L.: Mi-a plăcut să cunosc pe unii din scriitorii români pe care nu-i știam. Ce nu mi-a plăcut? Am intrat în sală și-am auzit discutîndu-se, în prima zi despre drepturile de autor, și-n a doua zi despre drepturile de autor și casele de creație. Lucruri absolut necesare. Dar ieșeam din 50 de ani de totalitarism, era prima Conferință liberă a scriitorilor români. N-am auzit nimic. Credeam, speram că va exista un tribunal de onoare. Cred și astăzi că, dacă ar fi exista un tribunal de onoare, nu reapărea România Mare, nici Adrian Păunescu...

L. A.: E ceva ciudat, aici. Eu sînt membru al Uniunii Scriitorilor numai din ianuarie 1990...

M.L.: Și noi la fel!

L.A.: Deci, n-am fost la o altă conferință pînă acum, însă, din ce mi-au spus alți scriitori, înțeleg că, de pildă, conferința din 1981 a fost mult mai sinceră și mai curajoasă decît aceasta...

M.L.: Într-adevăr, după cîte mi s-au povestit, a fost ceva extraordinar.

V.I.: Eu nici n-am fost propriu-zis în incinta Conferinței, am stat mai mult pe culoare. Pentru că, în fond, în palatul acesta care era ceaușist prin excelență, pe culoare apăruse libertatea. Iar, pentru mine, aproape emoția. Adică, aveam prilejul să cunosc prieteni pe care nu-i știam decît după cărțile lor și după singurătatea lor. Atunci, i-am cunoscut în carne și oase. Asta-i cea mai frumoasă amintire de la conferința scriitorilor. În sală, am stat foarte puțin, dar pe culoare, pe aceste

CONVORBIRI sociale și politice

SUPLIMENT AL REVISTEI CONVORBIRI LITERARE

Anul I NUMĂRUL 3

Un sicriu, ceva, o canapea, cu ce servim pe domnul?

Cu mulți ani în urmă am vrut să scriu o povestire despre niște negustori de sicrie care, constatînd că rata mortalității în orășelul lor este foarte scăzută și afacerile, în loc să prospere, scad pe zi ce trece, se organizează într-o asociație criminală, bine pusă la punct, care provoacă, prin diferite mijloace, moartea concetățenilor lor. Noaptea erau bandiți, ziua cetățeni onorabili, mai presus de orice bănuială, după cum se spune. Totul se desfășoară cu cea mai mare exactitate, afacerile din nou prind să crească, pînă în ziua cînd, chiar unul din ei moare, în împrejurări suspecte, și bănuielile că cineva din rîndul lor a făcut-o prind să-i încolțească, povestea sfîrșindu-se cu o vendettă ce-i elimină pe toți, astfel încît, pentru a fi îngropați, e nevoie ca un alt meșter de sicrie, dintr-un orășel apropiat, să se ocupe de înmormîntările respective.

Poanta era că tocmai omul acela mai diabolic decît ei, făcu prima crimă, pentru a-și elimina concurența și extinde afacerile. Povestirea a rămas în faza de proiect, însă ideea că negustorii de sicrie sînt niște persoane absolut enigmatice, de o stranietate unică am păstrat-o multă vreme în minte, pînă de curînd, cînd am făcut reportajul de față.

Avem sicrie pentru nou-născuți!

În orașul copilăriei mele exista o stradă plină de prăvălii murdare, înghesuite una în cealaltă, specificul ei constînd în faptul că pe strada aceea, nu știu cum, se strînseseră toți negustorii de sicrie ai tîrgului și în fiecare dimineață cînd mergeam la grădiniță treceam pe-acolo, atît de des, încît după o vreme ajunsesem să-i știu pe fiecare după nume și figură, oamenii mai dîndu-mi uneori cîte o bomboană, cîte o jucărie de lemn sau o praștie artizanală, între mine și ei stabilindu-se deci legături de amiciție foarte strînse. Majoritatea erau evrei, oameni în vîrstă, grași și gravi, cu șorțuri cenușii deasupra hainelor de lucru, mai tot timpul găsindu-i sprijiniți de cotul ușii, cu figurile acelea specifice, de oameni înțelepți și răbdători, care au văzut multe la viața lor. În prăvălia unuia însă nu intram niciodată, pe ea ocolind-o de parcă ar fi fost un templu al diavolului. Dugheana respectivă avea deasupra intrării un coșciug micuț din lemn alb, foarte strălucitor iar alături la îndemîna celor nu complet edificați pe un afiș cît toate zilele scria: *Avem sicrie pentru nou născuți*. Grozăvenia aceea o vedeam de mulți ani însă cum nu învățasem literele, nu știam ce scrie pe afișul de alături. Cînd am reușit să descifrez singur cuvintele groaza și oroarea mi-au sporit și mereu mă uitam urît la negustorul acela, om cumsecade, probabil de felul lui, în fiecare dimineață plănuind cam cum să-i dau foc la vitrină ori să-i sparg geamurile cu praștia. Numai cu el aveam ce aveam omul nereușind niciodată să-mi intre în voie, cu ceilalți eram prieten.

În democrație, negustorii se mută în centru

Orașul a crescut și s-a modernizat, evreii au plecat în țara lor sau au murit, străduța copilăriei mele și-a schimbat înfățișarea în totalitate, acum este un fel de piață pe unde nu circulă mașinile, cu blocuri cochete la marginile ei și eu trec foarte des pe-acolo, uitîndu-mă în vitrinile magazinelor și aducîndu-mi aminte: aici era ceasornicăria, aici magazinul de blănuri, aici prăvălia lui Haim, aici... Pe locul unde acum 25 de ani stătea gata să se prăbușească în stradă magazinul acela cu sicriul micuț deasupra intrării este astăzi un atelier fotografic. Nimic nu mai seamănă cu ce a fost, doar fosta mea casă, printr-o minune, a scăpat de la demolare și uneori o șterg cu privirea ca pe un bibelou vechi și foarte prețios ce se încăpățînează să reziste vremurilor în exact forma pe care a avut-o odată. Moartea lui Gheorghiu-Dej am prins-o tot aici, nu înțelegeam nimic, firește, din ce se întîmplă, dar țin foarte bine minte că maică-mea era tristă și boțită la față de parcă i-ar fi dispărut o rudă apropiată. Între timp a dispărut și Ceaușescu, au avut loc alegeri libere, după 45 de ani, avem un președinte ales și o democrație originală. Negustorii de sicrie, ascunși pe la periferia orașului, au prins cheag și și-au înălțat dughene de tablă chiar într-o zonă centrală, iar coșciugele, obiectele lor de comerț adică, stau afară, la vedere, lucioase și proaspete, gata să-și primească mușterii. Nu știu alții cum sînt, însă eu de fiecare dată cînd le văd mă uit la ele urît, exact ca pe timpuri la negustorul acela cu anunțul lui pentru nou-născuți.

Da' ce, sîntem la biserică?

De două zile ninge cu furie. Țara, sub un strat din ce în ce mai gros de zăpadă respiră adînc. Vîntul șuieră cu sălbăticie, întreaga circulație a marelui oraș este întreruptă. Ce vreme poate fi mai potrivită pentru a vedea cum sînt, în realitate, negustorii de sicrie? Asta, desigur. Intru în prima prăvălie scuturîndu-mi zdravăn picioarele: mă simt ciudat: după 25 de ani fac din nou un lucru. De o parte și de alta a unei sobițe — două femei. În picioare — doi bărbați. Între ei — o măsuță cu resturile unui semichef aflat la ultimele lui zvîcniri. *Un sicriu, ceva*, se repede un tip cu o figură de țoapă, *o canapea, cu ce servim pe domnul?* Cu nimic dintr-astea două, răspund și inventez o poveste cu un scriitor adică eu, rămas în pană de inspirație care tocmai scrie o povestire despre niște negustori de sicrie. Oamenii sînt dezamăgiți, ăăă nu intenționez deci să cumpăr nimic... De ce sicrie? Simplu: pentru că se caută și vor fi căutate mereu. La fel și canapelele. Zilele trecute de pildă o doamnă a comandat în același timp, și un sicriu pentru bărbatu-său, proaspăt decedat, și o canapea pentru ea plus recentul său amant. Pe sicriu a dat o nimica toată, canapeaua în schimb a costat cîteva mișișoare bunicele, doamna dorea o piesă solidă, care să reziste la eforturi prelungite. Asta-i, una cu alta merg împreună, morții cu morții, viii cu viii, așa-i viața. Are cineva vreo preferință? întreb. Bineînțeles, răspunde patronul cu figura de țoapă, îl cunosc pe procurorul Gașler? nu? a murit, fie-i țărîna ușoară, și a dorit un sicriu cu mînere, altfel nu-l ia, așa a spus. El? mă mir eu. Nu, altcineva, însă asta i-a fost dorința. Patronul vorbește repede și precis, nu are timp de nuanțe, *cumpăr sau nu cumpăr?* și bate cu palma într-un capac, *e de stejar, marfă garantată!* Păi v-am spus, zic, eu doar informații... Pe gratis?! Așa, de pomană? Da' ce, sîntem la biserică? El face afaceri, nu acte de caritate. Ar avea o poantă grozavă să-mi vîndă cu doi irakieni care au venit să ia un coșciug... dar nu mi-o spune, dacă mă interesează să vin și eu cu o sticlă de vin, ceva, un pachet de țigări, nu așa. El e om de afaceri, orice idee costă bani. Și mă trimite la plimbare.

Vai, ce sicriu urît i-au făcut cei de-alături!

Ies cam confuz afară și-mi vine deodată să mă duc acasă. Așa or fi toți? mă întreb. Vîntul șuieră cu sălbăticie, îmi încerc norocul în baraca următoare. O femeie lăcuiește un coșciug. Pînă să deschidă bine gura, mă plîng de cei de-alături. Serios? face femeia rîzînd în hohote. Serios, confirm eu. Mă așez pe o băncuță, lîngă ușă, ca un om necăjit ce sînt. Femeia se dovedește mult mai cooperantă: este fostă profesoara de istorie și a suferit un accident în urma căruia i s-a recomandat să nu practice efortul fizic și intelectual. Soțul ei, mort în urmă cu cinci ani, se ocupa cu astfel de treburi și, după accidentul acela, l-a ajutat și ea cum a putut. Apoi a plecat la București

are acolo o fată, singurul copil. Împreună cu o altă femeie, a pus bazele afacerii, dar de făcut le face altcineva ea doar le aranjează, pune pînza, tratează cu clienții. Sînt trei feluri de sicrie, în general: de brad mamă, părul cărunt, poartă pe ea un — cel mai ieftin, de tei și de stejar — cel mai scump. Prețurile variază între 2500 și 5000 dar te mai înțelegi, oameni sîntem. Femeia pare un om cumsecade, are o figură bună, de halat albastru. În baracă este foarte frig, curentul intră peste tot; la jumătatea încăperii, o sobiță de-abia reușește să încălzească puțin aerul din jurul ei. Multe sicrie de jur împrejur. Asta e mătase? întreb, punînd mîna pe o țesătură albă. Desigur. Prăvălia nu are firmă la intrare, doar o cruce micuță și neagră, din fier, pusă în geam arată cam ce fel de obiecte se fac aici. Doamna dă, cu mișcări ample, a doua oară cu Palux un sicriu așezat pe un postament, are o comandă pentru luni, de-abia așteaptă să plece acasă. Încolo, lucruri obișnuite: oamenii vin, cumpără — dacă le place, plătesc și se duc în treburile lor. Procurorul Gașler? Da, a auzit. Vai, ce sicriu urît i-au făcut cei de-alături, o mizerie, era să nu încapă omul în el, și-au bătut joc. Era căsătorit cu o balerină, știu? Da, o rusoaică, s-a sinucis săraca. Acum și Gașler. Paluxul miroase îngrozitor, mă ustură ochii. Vînzarea merge cam prost, îmi spune doamna, sîntem cam mulți, dacă vinde un sicriu la cîteva zile. Dar ea e mulțumită cu cît iese, nu ține să se îmbogățească. *Ce vreme*, zice oprindu-se pentru o clipă și uitîndu-se pe geam, *de-abia aștept să ajung acasă și să mă bag în pat.*

Taică-meu a dat colțu' anul trecut

Intru în toate baracile, pe rînd, am prins curaj. Surprizele se țin lanț: în chiar prima, imediat pe stînga, cea mai arătoasă dealtfel, dau peste un cunoscut, un tip care curta o vecină de-a mea. Omul e tînăr, îmbrăcat cu blugi și geacă de piele, are în picioare bocanci *Insulated*. Salut, salut, ne strîngem mîinile, ce faci pe-aici? Nu se vede? spune, comerț. Dar știam că ești, parcă, electromecanic. Ei, zice, asta era de ochii lumii. De fapt lucram cu taică-meu, *a dat colțu' anu' trecut*. Ce-a făcut? nu înțeleg eu. A murit, mă lămurește omul. Pe masă are o carte, foarte slabă, m-am uitat la titlu, pe un perete — un aparat de radio, soba scoate fum. Nici el nu e mulțumit de cum merg afacerile, la început, pînă nu veniseră ăștia mai era cum mai era, însă acum e jale. Uneori dacă vinde un sicriu pe săptămînă, garda financiară e peste tot și trîntesc tipii niște amenzi de te usucă. Eu, de pildă zice, mă duc vis-à-vis la un coniac și te las pe tine. Vine cineva și tu îi arăți: ăsta atît, ăsta atît, nu vinzi deci, și năvălesc tipii: fără 20 000 nu scapi! Materialele s-au scumpit de trei ori un metru cub de cherestea costă 8000 de lei! Din el fac 5-6 sicrie, dar le vînd? Iar de curînd, de Sfinții Mihai și Gavril, cineva i-a dat foc la atelier, acum s-a făcut 500 000 pagube! Pompierii au venit peste o oră. *Nu, nu mai ține.* Vrea să se reprofileze pe mobilier, am văzut ce prețuri sînt la stat? Monstruoase, pur și simplu! El oricum le va face mai ieftin. Poate nu chiar așa de dichisite, însă oricum, mobilă va fi. *Sicriele sînt pe ducă*, zice, *prea mulți s-au băgat în chestia asta, prea mulți și nepricepuți*

(continuare în pag. IV)

Cornel George POPA

GH. IVANCENCO – *Spre casă – gravură în linoleum.*

Radu ENESCU: Face dumnez

Cele sfinte au devenit mascaradă

— Domnule Radu Enescu, majoritatea interviurilor din periodicele literare au ca temă relația dintre literatură și actualitatea politică. Nu doriți să conversăm despre alt subiect, despre, de pildă, raportul dintre religie și politică ?

— Ba da, dar cu precizarea că în acest caz asistăm la un fapt cel puțin straniu. Cădem dintr-o extremă în alta. După ce timp de decenii s-a „militat" vajnic pentru ateism, pentru o așa-zisă concepție materialist-științifică despre lume, de la soporifice prelegeri pînă la întemnițarea și uciderea preoților și vandala distrugere a bisericilor, s-a plonjat astăzi în cealaltă extremă. Dar ex-turiferarii „științei" marxiste — citez pe P. P. Carp : „știința nu e niciodată mediocră, în schimb mediocritățile sînt întotdeauna științifice" — se comportă ca și cum ar fi căzut în cel mai habotnic bigotism. Prin februarie anul trecut, am văzut stupefiat un număr din *Gazeta Sporturilor* care aniversa nu știu cîte zile de revoluție și în care un sfert din pagina întîia, dreapta-sus, era albă și cu o cruce mare în mijloc. Bineînțeles că dedesubt erau informații despre ultimele pregătiri ale monahilor și cruciaților de la clubul Dinamo. Ziarul *Adevărul* înlocuise cîteva luni în șir invariabilul „proletari din toate țările uniți-vă !", cu un citat din *Sfînta Scriptură.* Politicienii, spre a-și consolida credibilitatea, invocă divinitatea ca o cauțiune, „libera" noastră televiziune rar dacă omite la rubrica trunchiatelor *Actualități* imagini înălțătoare de la vreun *Te Deum* sau vreun parastas. Cred că această transformare a celor sfinte într-o mascaradă, *Ad usum Delphini* și nu numai, reprezintă mai mult decît o bizarerie de prost gust. Se pare că postcomunismul nostru, ca să pară inocent ca un prunc nou născut, a confiscat, a absorbit pînă la pervertire religia. Asistăm implicit la o relativizare a absolutului, tocmai spre a absolutiza relativul — tic din recuzita mecanismului gîndirii totalitare. Transcendența nu trebuie însă maculată de calcule politice. Prin sublima jertfă din decembrie a tinerilor l-am regăsit pe Dumnezeu și o tot mai ambiguă și evanescentă libertate. Dar, vorba lui Mircea Dinescu, Dumnezeu are mîini de pianist și nu face politică. Ar fi cazul să mai separăm cele sacre de cele profan-politice. Să asistăm cît mai puțin la stupefiantul spectacol, aproape diurn, al transformării Bisericii Ortodoxe, prin vîrfurile ei eclesiastice, într-o versiune pășunisto-vetristo-guvernamentală a unui nou festival „Cîntarea României", ce înlocuiește lozincile ateiste ale vigilenței „revoluționare" cu smirnă și tămîie pentru „liniștea noastră".

— Credeți, deci, că între cele sacre și cele profane, trebuie menținută o distanță ?

— Evident. Dacă Dumnezeu e absolut desăvîrșit, El nu a putut crea lumea, deci, nu se amestecă în treburile ei, îndeosebi în cele politicești. Creația e generată, întotdeauna, de o insuficiență. Un *Ens perfectissimum*, ca să utilizăm terminologia scolastică, e suficient însă sieși. La crepusculul antichității, gnosticii au sesizat această contradicție. Valentinus, de pildă, introduce între atotperfecțiunea divinității, odihnindu-se în augusta-i splendoare, și lumea coruptă un demiurg care a creat existența întrupată. Urmînd anume idei orfice și pitagoreice, gnosticii explică creația lumii printr-un accident, sau în manieră maniheiană ca o întruziune forțată a puterilor întunericului în imperiul luminii. Ne aflăm în fața unui „mit tragic" în răspăr cu iudaismul și creștinismul. Mult mai tîrziu, un mistic medieval, Meister Eckhart, reia problema în alți termeni. Eckhart operează cu o netă distincție între divinitate *(Gottheit)* și Dumnezeu *(Gott)*, între *divinitas* și *deus*. Divinitatea ca temei originar al cosmosului este mai presus de existență și cunoaștere ; ca supraratiune, supraființă e lipsită de orice determinare ; ea nu e nimicul teologiei negative. Evident că o asemenea divinitate, „natură nenaturată", ar fi rămas pe veci surpată în oglinda propriei desăvîrșiri. Dar divinitatea se revelează în și prin Dumnezeul trinitar, iar acest Dumnezeu, care există și cunoaște, creează din nimic creaturile, ale căror idei „platonice" le recunoaște în sine, căci cunoașterea sa e însăși creație, „natură naturată". Deci *natura naturans* și *natura naturata*, Dumnezeu și lume, într-o viziune cosmogonică și nu heterogonică (ca la gnostici). Firește, treburile sînt mai complicate și mai nuanțate. Menționăm că istoria filozofiei mai cunoaște un moment în care rolul creator al transcendenței e redus la minim. În veacul al XVIII-lea, pornind de la Leibniz, se constituie *deismul* care susține că Dumnezeu e un *primum movens* care a dat universului un bobîrnac inițial pentru ca acesta să funcționeze, ca apoi să se retragă în eternitatea lui, indiferent la vicisitudinile bieților muritori. Ideea a fost încorporată și îmbrățișată de doctrina generoasă a francmasoneriei, care a jucat un rol atît de important în revoluțiile avînd ca deviză libertate-egalitate-fraternitate, din 1789, 1848, etc. și pe care, instinctiv, fascismul și bolșevismul a condamnat-o, percepînd potențialul ei critic și demolator de totalitarisme.

Biserica se confundă la noi cu statul

— Dar astăzi ? Intermediarul dintre Dumnezeu și oameni e biserica ; este ca o instituție care urmărește și finalități politice, străine de credință ?

— Dacă Dumnezeu e mai presus pe cele pămîntești, nu este astfel și biserica, adică instituția care adesea e preocupată mai puțin de cele divine, mai mult însă de cultul Domnului în scopuri nu totdeauna pur religioase și dezinteresate. Biserica, în pofida pretenției ei de „corp al lui Cristos", a fost și este o putere lumească, ce nu s-a eschivat deloc de la o seamă de implicații politice. Deși slujitorii celor dumnezeești, de la Patriarhie, ar trebui să-și rememoreze adesea cuvintele Apostolului Pavel din *Epistola către Efeseni* (6 ; 12) : „căci noi n-avem de luptat împotriva cărnii și sîngelui; ci împotriva căpeteniilor, împotriva domniilor, împotriva stăpînitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răului care sunt în locurile cerești", sau pămîntești am adăuga. Într-adevăr statul, fie că e totalitar, fie că e democrație populistă și autoritară, tinde ineluctabil să-și înglobeze biserica, s-o manipuleze pentru propriile interese. Implicit vocația sacră a bisericii este astfel alterată, coruptă, Jakob Burckhardt observase aceasta încă în liniștitul și liberalul secol trecut : „orice contact cu lumescul — zicea el — are repercursiuni asupra religiei ; structurii exterioare a puterii îi corespunde negreșit o decadență interioară, în primul rînd pentru că în locurile de frunte apar cu totul alți oameni decît în *ecclesia pressa*". În catolicism, mai ales în America Latină, există așa-zisa tendință „progresistă", „gauchistă" a unor prelați romani care pactizează cu forțe criptocomuniste. Desigur, Vaticanul a condamnat asemenea curente, care transformă caritatea în luptă de clasă. Sanctitatea Sa Sfîntul Părinte are însă perfectă dreptate : biserica nu se poate situa nici la stînga nici la dreapta, nici la centrul eșichierului politic. O biserică serioasă, cu ochii ațintiți spre absolut, se înalță peste aceste direcții, de altfel cu totul relative, ale politicului. Misiunea ei este de a sluji înainte de toate poruncile divine, nu guvernele sau partidele efemere. În România s-a încetățenit opinia că biserica ortodoxă se confundă cu statul, mai mult chiar că ortodoxia și românismul ar fi identice. În orice caz, biserica ortodoxă n-a promovat modernizarea statului, ci a fost cel mult un factor de conservare, dacă nu de menținere a poporului într-o rigidă scleroză ritualizată. Dacă n-am fi purtat în spate povara ortodoxiei, demult am fi intrat *realiter*, nu strict geografic, în Europa. Lucian Blaga, cunoscător de altfel adînc al chestiunii, remarca exact, că : „doctrina ortodoxă a fost prin secolul al VIII-lea al erei noastre deplin închegată. Ea formula și articula un univers rotunjit, suficient sieși, admirabil suspendat și nu mai admitea nici un adaos esențial". Așa că eforturile teoretice ale lui Nichifor Crainic (un poet realizat estetic și de valoare) și ale cercului din jurul revistei „Gîndirea" nu au dus decît la blocarea spiritului creator într-o fundătură sterilă. Dacă n-a servit cumva interese politice nefaste. Între ortodoxie și românism nu poate fi tras un semn de egalitate. Citez din nou din Blaga : „căci sau admitem, cu teologii, că doctrina ortodoxă e de natură divină, inspirată de sus, și atunci ea e dumnezeiască iar nu românească, sau admitem, cu filosofii, că doctrina ortodoxă este și ea o foarte nobilă operă umană, și atunci ea a fost gîndită de sfinții părinți, care au fost mari metafizici și în același timp greci, sirieni sau egipteni de rasă incertă". Pe de altă parte, mai există alte state și popoare tot ortodoxe, bulgarii, grecii, sîrbii, rușii cu teologi de primă mînă ca Soloviov, Berdiaev, Bulgakov, Florenski etc. Și atunci se pune întrebarea : de ce nu s-ar identifica și ele cu ortodoxia ? Apoi, există foarte mulți români catolici, în ciuda desființării cu otuzbirul și anasîna a eclesiei unite. Ar fi o ingratitudine și un fals, flagrante, să ignorăm faptul că doar trecerea benefică a unei părți din transilvăneni la confesiunea greco-catolică a trezit, în masă, sentimentul nostru național, a pus pe tapet cu argumente temeinice, problema latinității noastre ca popor și a continuității noastre în Dacia. Ce ar fi cultura română văduvită de corifeii Școlii ardelene ? De scrierea cu litere latine ? O bîiguială slavonă în fața unor sfinți încremeniți cu priviri de o goală fixitate. G. Călinescu, în *Istoria* sa, a dovedit convingător că termenii fundamentali, religioși și bisericești, începînd cu Dumnezeu, sunt de origine latină.

Urmașii lui Inocențiu Klein se vor întoarce în catacombe

Dar, stipulînd conform „predaniei", că șeful temporal, cu drept decizional în ultimă instanță al bisericii ortodoxe române este căpetenia statului, autoritățile eclesiastice greco-orientale au obținut un statut mult mai favorabil decît pe acela de *primus inter pares*. La ora actuală, post revoluționară, orice confesiune și cult din România sunt egale *de jure*. Dar *de facto* ortodocșii se bucură de o certă preeminență și de un substanțial sprijin camuflat. În timp ce urmașii lui Inocențiu Micu Klein își țin slujbele în semiclandestinitate și, datorită „duhului" creștinesc al milosîrdiei, gata de „sacrificii" (deși de fapt e vorba de restaurarea justiției), al Patriarhiei, se vor întoarce în curînd, ca primii creștini, în catacombe. Ni se poate obiecta că am leza spiritul ecumenic. Numai că ecumenism nu înseamnă nicicum asimilarea oricărui român cu frica lui Dumnezeu, pravoslavnicei biserici velicorusânești. Adevărul e că biserica unită a fost supusă unui jaf, patronat de comuniști, iar retrocedarea lăcașelor de cult, contrar spiritului creștin autentic, nu se face din interese de egoism meschin, de un cras materialism. Se va argumenta : ortodocșii alcătuiesc majoritatea zdrobitoare a poporului român. Problema însă e : de unde se știe asta, cînd ani de-a rîndul oamenii se temeau să-și declare credința ? Apoi, criteriul majorității în materie religioasă e cu totul irelevant ; Dumnezeu nu e ortodox, nici catolic, nici protestant, în consecință nu poate fi supus la vot și nu se impune prin plebiscit. Nu știu, apoi, dacă datina, de la care se reclamă ortodocșii, — mod superficial și stereotip de a trăi experiența religioasă — se poate compara cu intensitatea profundă a rugii unui mistic autentic, membru al unei biserici martire.

Simptomatic e faptul că Puterea actuală, care, în ciuda promisiunilor gratuite, n-a făcut nimic pentru restaurarea reală în drepturi a uniților, strînsă cu ușa în urma tragicelor evenimente de la Tg. Mureș, s-a trezit subit din amnezie și a binevoit să apeleze și la concursul conciliator al celor două biserici catolice. De ce tocmai într-un moment de acută criză, într-o situație limită politică ? Pentru că, cu excepția unor prelați, excepționali în devoțiunea și integritatea lor, ortodoxia nu mai poate înrîuri masele, deoarece toți foștii (și actualul) patriarhi și colaboratorii lor au folosit tămîia spre a cădelnița dictatorii roșii și nu au ajutat deloc acest popor oropsit și terorizat. Iar astăzi au devenit lampadoforii unui ciudat neocomunism național-creștin, continuînd linia retrogradă de-a păstra o societate, ce se vrea dinamică, într-un imobilism conservator, ca întotdeauna în trista noastră subistorie. Știu că voi scandaliza sufletele „pioase", dar cred că evreii au adus o contribuție mult mai substanțială la crearea unei Românii moderne, cu o industrie stabilă și un comerț prosper, cum a fost ea *illo tempore*, decît biserica noastră așa-zis tradițională !

Homo religiosus este, prin definiție, un eretic

O biserică înghețată într-un ritual stereotip, cu puterea creatoare și avîntul teologic speculativ secate de peste un mileniu într-un Bizanț în destrămare, nu poate oferi o soluție spirituală pentru resurecția morală a unui popor. Lucian Blaga, acuzat de bogomilism, de mai știu eu ce, a fost totuși mai creștin întru spirit decît un mizer popă delator, cred al lui Iuda Iscaroteanul, unealtă satanică. După cum dizidența reprezintă un protest al eticii față de capitulările inerente ale politicii, tot așa puțin duh eretic innobilează și revigorează credința sălcie a individului massificat. De la Sf. Augustin la Kierkegaard, toți marii credincioși au călcat alături de dogmele închistate și desuete. Autenticul *homo religiosus* este prin definiție un eretic ! erezia este salvarea sacrului de banalitate și trivializare profană !

— Dumneavoastră sînteți catolic ?

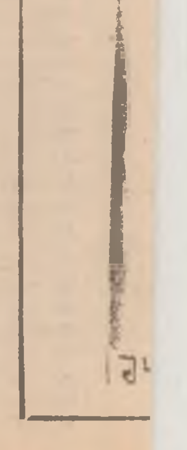
— Sunt creștin, dar am o deosebită simpatie față de eretici și de protestanți, pentru că ei reprezintă o exaltare a individualității umane și a libertății de gîndire. Să fim clari : în veacul nostru se desfășoară o luptă crîncenă între libertate de o parte și totalitarism de altă parte, indiferent dacă acesta e național-socialism hitlerist, național-comunism ceaușist, criptocomunism mascat sub mantia populismului zîmbăreț, organizația Khmerilor roșii sau cea a Khmerilor negri, adică spoiți cu funingene de huilă. Noi ne-am cîștigat un soi de libertate cam dubioasă. În avalanșa de pre-

care libertăți ca
un dar de nunt
un drept inalien
libertatea religic
interioară a cre
libertatea de e
nu are prea mu
libertatea politic
formele ei de n
libertate politi
dreptul de a fi
Comunismul imp
mul nu implică
mul. Camus a f
tegritate morală
valori etice creș
pur decît mii
în sutană. Ca
de prelați, care,
și-au vîndut su
arginți securită
vorbim de acel
polit", cum l-a
leologu, care c
nism și senină
rat în străinătat
demolată nici o.

— Totuși, ma
istorice, confesi
portul dintre s
tre diferitele lo
tare în realitat
pozitarul lumes
rica, iar implin
statul și puter

— Hai să
și sistematic.
raportul dintre
cuprinde, de f
cum ar spune
de trei problem
minate.

Întîiul : Exp
omului, sentim
cu sacrul sunt
politică. Mai n
și politicul se
bilă *coliziune.*
politic este ol
această putere
tr-o democrați
de drept, e gu
ce. Astfel polit
loare — *mijloc*
sistem de valo
subordonată „
tență, a subie
individ sau s
Vianu. Politicu
stituie o anon
nera în beția
(vezi Hitler,
și poate duce
umane la pro
nunța o lege
lui : puterea
devină totală.
nu e controla
zantă, care nu
lectiv democr
in nuce. Ades

...politică ?

ferit ca
, nu ca
nărat și
ertatea
ıtentic,
ıi cult
une cu
ı toate
) reală
ne și
clari !
, ateis-
munis-
ca in-
a unor
ıit mai
lujitori
vorbim
i Iuda,
zeci de
ıu mai
mitro-
Al. Pa-
bil ci-
decla-
-a fost
religii
eți ra-
n, din-
anifes-
că de-
e bise-
i este
dant
că
politică
et" —
tru —
fi exa-
asă a
mitate
fără de
igiosul
educti-
ersului
i. Dar
ată, în-
tatului
ri eti-
o va-
i unui
înalte,
exis-
icator,
zicea
e con-
dege-
puterii
etc.)
ințel
Aș e-
liticu-
na să
c, care
opo-
n co-
ctator
adino

regret, cu asentimentul majoritar al maselor. Hitler n-a fost propulsat în piscul crimelor sale abominabile de alegeri cvasi-libere ? Valoarea religioasă, în schimb, este un scop în sine, integrativă în ordinea existențială a întregului sistem axiologic, amplificativă în sensul că împinge celelalte valori la o ecstază, la o ieșire din propria lor autonomie. Pentru omul religios, totul converge spre puterea și bunătatea divină, spre desăvîrșirea augustă a lui Dumnezeu.

Între mistică și misticism se cască o prăpastie

Un teolog protestant, Friderich Gogarten, spune că : „die einzige entscheidende Frage, die es für uns Menschen gibt, die Gottesfrage ist. Von ihrer Entscheidung hängen alle anderen Entscheidungen ab..." Opțiunea religioasă, opțiune a tuturor opțiunilor, vizează pe Dumnezeu, spirit absolut, perfect și omniprezent. Deci, în fața opțiunii religioase, orice altă opțiune se relativizează, se devalorizează, devine insignifiantă, derizorie. Încă ceva. Această opțiune este strict individuală. Relația Dumnezeu-om este una eminamente personală. În fața divinității sunt întotdeauna singur, chiar și cînd mă aflu într-o comunitate de credincioși. În ipostazele ei cele mai înalte, trăirea religioasă este ori credință paradoxală ori uniune mistică. Experiența mistică e o problemă de vocație, dacă nu de genialitate. Pentru că dacă există genii artistice, de ce nu ar exista și genii religioase ? Biserica oficial constituită i-a suspectat pe mistici întotdeauna. Meister Eckhart a căzut victimă inchiziției, pentru că „a vrut să știe mai mult decît era necesar", cum spune suveranul pontif contemporan lui. Chiar și în atmosfera mult mai liberă a protestantismului, Böhme, Tauler, Seuse nu erau priviți tocmai cu ochi buni. Mistica, indiferent dacă se întrupează în timpul peregrinului, al mirelui sau al sfîntului, după clasificarea unei autorități în materie, englezul Evelyn Underhill (clasificare preluată din rațiuni metodologice și de Nae Ionescu în *Metafizica sa)* — este un demers strict individual, ireductibil și incomunicabil în esența lui, de unde stereotipia aparentă a tuturor textelor mistice de la Ion Scărarul, Simion Stîlpnicul, Caterina di Siena, San Juan de la Cruz la sufiștii musulmani sau hassidiștii mozaici. Într-o fugară privire se poate consulta Martin Buber, a sa *Ekstatiche Konfessionen.*

Nu există o mistică socială, sau dacă apare ea reprezintă un fenomen maladiv, aberant, cu nocive consecințe, cu totul străin de religie. Există însă un misticism colectiv, cam tot una cu fanatismul. Între mistică și misticism e o mare deosebire. Misticul e un solitar iluminat care are viziunea clară a Dumnezeirii, misticismul înseamnă intoleranță, obscuritate mintală, agresivitate pînă la crimă, cuparea dialogului real etc. indiferent că e profesat de legionarii lui I. C. Drăgan, de cămășile brune ale lui Himmler sau de cărvunarii autohtoni (nu mă refer la cărvunarii din secolul trecut, care în principiu au constituit nucleul luminos și liberal al francmasoneriei). Pe scurt : misticul e supraintelectualul; misticismul e antiintelectual, cu implicațiile sale : naționalism, xenofobie, antisemitism etc. Pentru conformitate se poate consulta „România Mare", această caricatură grotescă a urii față de tot ce e intelgență ori credință, vii și autentice. Dar să mergem mai departe. Credința paradoxală stă, în schimb, la îndemîna oricui. Ea este descrisă magistral de Kierkegaard și a creat în veacul nostru un întreg curent teologic, așa-zisa teologie „dialectică" sau a crizei, reprezentată de Emil Brunner, Eduard Thurneysen, Gogarten, dar mai ales de Karl Barth, al cărui monumental comentariu *Epistola către Romani* a constituit în occidentul postbelic adevăratul best-seller în sensul major al vocabulei. Kierkegaard opune tuturor realităților colective, juridice, politice ori sociale teoretizate de erezii lui Hegel, insul. El se află, dramatic și solitar, în frică și cutremurare, în fața Dumnezeului său omnipotent. După Kierkegaard și Barth, între Dumnezeu și om există o „deosebire infinit calitativă". Divinitatea și omul sunt două mărimi incomensurabile. La fel „eternele" valori transcendente și „temporalele" valori relative. Pentru Barth, Dumnezeu nu este cunoscut, El e un *deus absconditus* și ceea ce afirmăm despre El o putem face doar în termenii teologiei negative, apophatice. Dumnezeu este altceva, nu știu ce ; doar secularul nostru obicei de-a antropomorfiza ne împinge să-i atribuim Domnului atribute umane potențate la grad absolut, suprem. O poziție similară a profesat și Paul Tillich, pentru care orice judecată, propoziție, indiferent că e afirmativă sau negativă, despre existența lui Dumnezeu este irelevantă pentru că ființa divină e dincolo de categoriile existenței noastre obișnuite. Dumnezeu este total străin de societatea umană, cu atît mai mult de meschinele calcule politice. Este adevărat că masa credincioșilor are nevoie de o formă de manifestare socială, de instituționalizarea credinței pure în comunități impure. Dar eclesia, comunitatea religioasă este o devalorizare a credinței, o trivializare a sublimelor experiențe mistice sau a angoasei radicale a paradoxului absolut trăit de insul, de unicul credincios. Un sociolog al religiei, Joachim Wach, examinînd pe lîngă marile ipostaze instituționalizate ale religiei forme mult mai fervente, dar mai restrînse ale credinței, precum sectele, apoi acele *eclesiolae in eclesia,* situează mistica — individualism consecvent, „paralelism al paralelităților religioase" după Ernst Troeltsch — la limita extremă a socialului unde începe evanescența lui ad *majorem Dei gloriam.* Pe scurt, — nu am încercat să discut de altfel problema *in extenso* — trăirea religioasă este singulară, ireductibilă, irepetabilă, solitară și exclude elementul social, deci politica. Religiozitatea autentică este total extranee de politică. Politicul o poate doar distorsiona, cum a procedat adesea, și o poate schilodi pentru uzul propriu.

Într-o democrație, nu există confesiune oficială

— Dumneavoastră susțineți că puterea adulterează valorile spiritului, implicit și sacrul. Sînteți pentru o experiență religioasă în afara cadrului ecleziastic instituțional ? Este posibil așa ceva ? Nu ne demonstrează istoria inextricabilelor legături între biserică și stat ?

— Exemplele din istorie sunt destul de concludente. Dar cînd discutăm problema relației religie-politic, trebuie să subliniem că politicul are o anumită atitudine față de stat, dar și de societate. Adesea, din păcate, credința, a devenit o instituție, care s-a erijat în forță statală, în putere temporală. Biserica a ajuns să domine statul și în structurile lui exterioare, vizibile. Astfel s-au ivit teocrațiile ca la egipteni, America centrală, Tibet etc. Chiar și în democrațiile avansate, unde coexistă egal mai multe confesiuni, se naște o concurență acerbă, pentru prioritate în viață dacă nu statală atunci în societate. Se știe cum Kennedy a fost susținut de catolici, iar Reagan și de fundamentaliștii protestanți. Menționez că termenul de fundamentalism nu e apanajul Islamului, el a apărut la începutul secolului în S.U.A. Cea mai democratică soluție este separarea statului de biserică, dar totală, nu camuflată. Într-un stat democratic nu există confesiune oficială, iar între biserică și politică relațiile trebuie să fie de neamestec reciproc. Orice biserică din România aparține întregului popor, pe care-l slujește, iar intervenția bisericii, ca în zilele revoluției, e permisă doar cînd demnitatea și libertatea cetățenilor sînt amenințate. Din păcate, față de „mineriadă", biserica ortodoxă s-a spălat ca Pillat din Pont pe mîini. În mod curent însă biserica nu trebuie să facă politică. De aceea, existența unor partide confesionale este inadmisibilă într-o democrație. Cu atît mai mult transformarea unei biserici într-o anexă a unui partid politic. Dacă Vaticanul nu se amestecă deloc în tribulațiile democraziei christiana, nu văd de ce biserica ortodoxă sau unită de pildă ar fi apanajul unui partid. Poți fi ortodox, reformat, catolic și din punct de vedere politic să-ți dai votul la urne ecologiștilor sau mai știu eu cui. Ca regulă de cuviință, aș zice ca un credincios să voteze cu acei politicieni care nu-și fac, toată ziua bună ziua ostentativ și fățarnic, la cruci în public.

„Cei mai fanatici apărători ai științei au fost analfabeți"

— Deci nu excludeți cu totul valoarea religioasă din viața politică ?

— Există un serios sector de incidență între religie și politică. Ne pretindem o națiune europeană, deși mulți nu am ieșit din „africanism". Or, Europa se întemeiază pe sacrul triunghi Athena — Roma — Ierusalim. Șestov, mai prăpăstios, statua o alternativă între Atena sau Ierusalim, de altfel titlul uneia dintre cărțile sale, febricitantă ca toată gîndirea lui. Dar cred că Europa reunește, cum spunea Karl Jaspers, adîncimea gîndirii eline cu claritatea spiritului juridic roman și cu patosul eroic al profeților ebraici. Valorile etice le-am moștenit de la antici, statuate în aristotelica *Etică nicomahică* și în scrierile stoicilor. Creștinismul a preluat aceste virtuți, la care a adăugat altele noi, ca iubirea de aproapele, interioritatea, mila, umilința, lipsa de orgoliu, spiritul de jertfă etc. Renașterea și epoca modernă le-au „secularizat", dar le-au păstrat. Nietzsche a mai adăugat „virtutea care se dăruie" și „dragostea față de cel depărtat". Doar marxismul le-a schimonosit într-o etică resentimentară a luptei de clasă pînă la violență, în instaurarea unei contra-aristocrații — termen luat în accepție elină (aristos = cel mai vrednic, mai demn) — constituită de bande de gangasteri ca cea a lui Ceaușescu, pe lîngă care Al. Capone a fost un inocent heruvim. Valorile etice creștine stau la baza tuturor partidelor românești de azi, cel puțin în declarațiile publice. P.S.M., care e fostul P.C.R., nu-l recunosc ca partid, ci ca o șarlatenie insolentă și lombroziană. Promovarea lor, difuzarea lor în mase va duce implicit la asanarea noastră morală. Aceste valori nu aparțin vreunei confesiuni ci, mai presus de dispute dogmatice, creștinismului ca atare. Decalogul, cele zece porunci de sorginte iudaică sînt valabile și astăzi Cel puțin teoretic. Ca să le respecți nu trebuie să fii, la modul conștient, credincios. Ele aparțin patrimoniului spiritualității europene și curg, chiar fără să știm, prin sîngele nostru. Cincizeci de ani de exacerbare a resentimentelor, de exaltare a complexelor de putere, de cultivare a suspiciunii, invidiei și urii, poate le-au umbrit. Dar ele vor ieși cu timpul la lumină chiar dacă mai asistăm la recrudescențe, de domeniul psihanalizei, a unor complexe dictatoriale ascunse vorba poetului „cu evlavie de vulpe", sau a unor manifestări de brutală și primitivă agresivitate ale bestiei din noi. Aceste valori etice creștine s-au extins din sfera religiosului în toate domeniile. N-ar fi rău să fie introduse ca obiect de studiu în școlile elementare. Învățămîntul religios este necesar și primul său obiectiv ar trebui să fie inculcarea în sufletele gingașe a idealurilor moralei creștine. Credința a pătruns azi peste tot, în toate domeniile cum am spus, chiar și în cel atît de extraneu religiei, al cercetării științifice valabile. Să ne gîndim doar la Teillard de Chardin, prelat și savant totodată. Decenii la rînd am fost terorizați de falșii doctori ai unei false științe. Celor care astăzi mai vor să fundamenteze științific religia, celor care jinduiesc după pseudo adevărurile ștunței marxist-leniniste, ale unei filozofii întemeiate, cică, pe picioarele de lut ale materialismului științific, n-am decît să le ripostez cu cuvintele lui Nae Ionescu, într-un articol în care combătea nu știu ce sectă care se revendica de la rezultatele științei : „Cei mai fanatici apărători ai științei au fost întotdeauna analfabeți".

Interviu realizat de Gh. VIDICAN

Mafia din Perieni (3)

ȚIPAU TOȚI ȘI ACOPEREAU PE CINE PROTESTA

— D-le profesor Rotaru, de cîți ani sînteți în școala Perieni ?

— În școala Perieni sînt de 28 de ani

— Deci, ați cunoscut foarte bine și oamenii și ce s-a întîmplat în timpul acesta. Ce părere aveți despre familiile Cozma și Vintilă, care au stăpînit școala 15 ani ?

— Eu, cînd am venit în școală, am venit cu un gînd, să pregătesc copiii în așa fel, încît deosebirea dintre pregătirea din mediul rural și pregătirea din mediul urban să se șteargă. Însă, cînd am intrat în școală, nu după mult timp, mi-am dat seama că sînt oameni care conduc total necinstit treburile în școală.

— Un exemplu.

— Ei erau toți membri de partid și informatori ai securității. În calitatea lor de membri de partid, în orice ședință, nu puteai să discuți, să-ți spui o părere, pentru că erai imediat apostrofat și amenințat că ești împotriva legilor țării. Sau o altă metodă pe care o foloseau : oamenii care spuneau lucrurilor pe nume, care înfățișau realitatea așa cum este ea, erau puși să vorbească primii După aceea începeau ei să distrugă ceea ce se afirmase. Dar nu mai aveai dreptul să ripostezi, pe motiv că ți se dăduse cuvîntul. Și o altă caracteristică a dumnealor : țipau toți și acopereau fizic vocea celui care protesta Iar d-na Vintilă mereu se lăuda că are pe avocata cutare, cu care a fost colegă de școală, pe tovarășul procuror cutare, și ne amenința că ne putem plînge oriunde, că tot la ei o să se ajungă. Și așa și era : oriunde am fi reclamat, reclamația se întorcea înapoi la școală. Si atunci era și mai rău pentru noi : căci dacă începeau ei să rezolve reclamația, vă dați seama..

— Care era atmosfera din școală ?

— Era o atmosferă de teroare. O atmosferă de teroare pînă în ultimile zile, pînă în 22 decembrie, cînd am crezut și noi că o să scăpăm, că o să intrăm într-o democrație adevărată. Însă după cîte se pare, teroarea se reia în școală.

— Cum reacționau profesorii la această teroare ?

— Majoritatea profesorilor se temeau de ei La noi în școală erau puțini calificați Cei necalificați nu crîcneau. fiindcă se temeau că vor fi dați afară Iar celor calificați care vorbeau, li se punea pumnul în gură prin metode...

CINE-I ÎMPOTRIVA LINIEI OFICIALE, ESTE CALIFICAT DE LEGIONAR

— Care ?

— Chiar eu eram amenințat, că sînt ginerele preotului, că-s legionar. Și am văzut că iar sînt la modă legionarii, au reînceput să apară, nu știu de unde: cei care-s împotriva liniei oficiale, sînt legionari Chiar eu am fost acuzat în ianuarie că am vrut să pregătesc o organizație legionară în Perieni Mi-a venit să și rîd, eram și amărît, nici nu știam cum să reacționez.

— Dar eu am înțeles că ei au condus școala atîta timp, pentru că sînt niște cadre didactice foarte bine pregătite

— Pregătiți ar fi ei într-un fel. Trebuie să ținem seama că pentru a fi conducătorul unei instituții, trebuia să fii membru de partid. Că erai bine pregătit, că nu erai bine pregătit, dar trebuia să fii membru de partid. Dacă nu erai, nici nu se punea problema că poți conduce.

— Am înțeles că au toți gradul I.

— Si-au dat gradele, dar cum și-au dat ei gradele . mie mi-ar fi rușine să spun că le am

— Cum ?

— Întîi am să vă spun cum și-au luat mașini Eu am mai multă vechime decît ei în învățămînt și aveam salariu mai mare Eu la petreceri nu merg de cheltuit n-am cheltuit decît strictul necesar pentru noi și pentru copii la școală Cu toate astea eu n-am reușit să-mi iau mașină Si mi-am pus întrebarea : de unde reușesc ei să facă banii ăștia ?

— De unde ?

— De unde Școala făcea multă practică agricolă Si cînd întocmeau ei fel de fel de documente, acolo se făceau multe smecherii Apoi, nu mai spun de orele suplimentare, cînd erau. Era o adevărată bătălie pe ore suplimentare pentru că se plăteau Si orele suplimentare de obicei nu se făceau Dar în condică erau semnate și atunci se plăteau. Căci asta era ideea : să semnezi.

— Dar voiați să spuneți cum și-au luat gradele didactice. Cum ?

— De exemplu, doamna Cozma. Din moment ce nu avea examenul de stat și l-a luat a treia, a patra oară, definitivatul la fel, a trebuit să meargă la Suceava să și-l dea... vă dați seama... Apoi ne-am mirat cum gradul II și l-a luat foarte ușor, gradul I și mai ușor, și atunci ne-am întrebat : cum de era atunci așa de nepregătită și a făcut atîtea încercări și totuși pînă la urmă a reușit să-și ia gradul. Să nu mai spunem că mereu invitau la ei pe cei pe care îi aveau în comisie pentru grad ; mergeau cu portbagajul plin la Iași și le dădeau.

Dacă revenim la practică, ei, în momentul cînd mergeau la practică, întîi se tocmeau cu inginerul, cu șeful de fermă, și după ce erau siguri că le iese și lor ceva gras, atunci plecau cu școala la practică. Să vă dau un exemplu. Profesorul Vintilă, actualul primar, avea o predilecție pentru A.E.I. De ce ? Pentru că dacă se ducea acolo, își lua nutreț pentru vite. Și aducea sfeclă cu remorca seara acasă pentru vite, baloturi de lucernă, vreo douăzeci; mai tîrziu și-a îngrășat juninciIe acolo pentru ca să le predea la contract. Apoi premiile. Premiile care ni se acordau la sfîrșit de an, erau învîrtite așa cum pofteau ei, fără nici un criteriu. Apoi, vara, în stațiuni numai ei plecau cu bilete de sindicat. Eu, în ăștia 28 de ani, n-am reușit să merg o dată într-o stațiune. Apoi, amenințările erau continue, înscenările de tot felul. Școala era transformată într-o agentură de spionaj.

— Cum ?

— Printre colegi își racolau cozi de topor care trăgeau de limbă sau pîndeau pe ceilalți și transmiteau tot felul de năzdrăvănii și invenții, pe care apoi și le transmiteau în calitate de informatori. În afară de asta, eram urmăriți de elevi. În fiecare clasă erau elevi-spioni care după terminarea orelor și spioni care după terminarea orelor se cere de la ei.

FOȘTII REPETENȚI ȘI-AU CUMPĂRAT GRADELE DIDACTICE

— Doamnă învățătoare Rotaru Nona, de cîți ani sînteți în această școală ?

— De 33 de ani.

— Ce părere aveți despre familia care a condus școala în ultimii 15 ani?

— Creierul acestei familii este tovarășul Crăcană Ilie, care s-a mîndrit cu calitatea sa de membru P.C.R., ilegalist spunea d-lui, și care a căutat să imprime familiei linia sa de conduită și ideologia dumnealui. În momentul în care domnul Cozma a devenit directorul școlii, școala a devenit feuda dumnealor. Toți care erau de concepția dumnealor erau foarte bine văzuți iar cei care nu le cîntau în strună erau marginalizați, tratați special. Dintre toți membrii familiei, cel mai pregătit profesional și cu o purtare mai bună față de colegi a fost Cozma Gheorghe, care a căutat să fie corect în relațiile cu colegii.

— Și a reușit ?

— N-a reușit, pentru că s-a lăsat influențat de soție, socru, de cumnat, de cumnata care era secretară de partid. Limbajul lor, mai ales al doamnelor Vintilă și Cozma era un limbaj sub orice nivel intelectual, format din expresii pe care nu le pot reproduce.

— Erau totuși cadre didactice foarte bine pregătite cu gradul I.

— Da, singurele cadre didactice cu gradul I din școală, dar trebuie să subliniez că dintre toți, gradul I meritat l-a luat numai domnul Cozma, pe care l-am apreciat, căruia i-a plăcut și obiectul pe care l-a predat, pe care copiii l-au ascultat, care ținea lecții frumoase. Dar doamna Cozma, soția lui, n-a reușit să-și ia examenul de definitivat decît a treia sau a patra oară ca și examenul de stat pe care l-a luat tot a treia sau a patra oară pentru că era foarte slabă la învățătură, știu de la profesoara care i-a corectat lucrarea la examenul de stat la limba română care a spus că n-a mai văzut așa o lucrare de slabă și a notat-o cu doi La fel și la matematică De altfel, ea a fost repetentă chiar din clasa a cincea după ce fusese eleva tatălui ei Crăcană Ilie aici în clasele primare deci, nu-i surprinzător că acuma are gradul I nu ? Gradele lor didactice sînt egale cu gradele de academician, doctor, inginer ale doamnei pe care-o știm

— Totuși, cum au luat gradele ?

— Așa cum au luat și examenele de stat și de definitivat — cu cadouri voluminoase, consistente, persistente... miei, caș, vin, miere, struguri, Profesoara care i-a condus lucrarea de gradul I d-nei Cozma și-a făcut vacanța împreună cu familia la dumnealor. Și, bineînțeles, dacă sursa lor de profit era foarte mare, aveau și de unde da și aveau și pentru dumnealor.

— Care era atmosfera din școală ?

— Atmosfera din școală era extrem de apăsătoare, jalnică, aș putea spune. Cine era contra lor, n-avea ce căuta în școală. Era blamat, era pedepsit, nu i se recunoștea nici un merit, era permanent persecutat. Cei mai mulți profesori care veneau cu gîndul de a lucra frumos în școala noastră erau nevoiți ori să stea să suporte, ori să fugă. Aș fi plecat și eu dar am fost legată de sat prin familie și n-am vut ce face, a trebuit să suport. Dar ceilalți plecau. Școala noastră era cunoscută prin fluctuația de cadre datorită acestei familii.

SÎNTEM PREA MICI CA SĂ DISCUTE CINEVA CU NOI

— Doamnă educatoare Turculeț Ana, de cînd lucrați la Școala Perieni ?

— De 14 ani, timp în care conducerea a făcut ceea ce a vrut ea, nu ce-am vrut noi, ca și cum domnul Cozma, cu cumnații, cumnatele, socrul, soția, finii, cumătrii avea școala în proprietate personală.

— Da, dar acuma director este domnul Rotaru...

— Da, director este domnul Rotaru, dar fără acordul primarului, Vintilă C., cumnat al lui Cozma Gheorghe, ajuns acum din profesor primar. El nu este de acord cu noua conducere, și dacă nu este de acord, opinia colectivului nu contează.

— Ați spus că sînteți pentru ca director să fie dl. Rotaru ?

— Da, sigur, toți sîntem pentru domnul Rotaru.

— Și primarul ce-a răspuns ?

— Nu este de acord.

— De ce nu este de acord ?

— N-a dat nici un răspuns, nu discută, noi sîntem prea mici ca să discute cu noi, noi sîntem zero, zero, după cum spunea dumnealui, pe lîngă așa personalități ca ei, cu grade, cu..., pe care știm noi cum le-au luat.

— Cum ?

— Eu, cînd am vrut să mă înscriu la grad, nu mi-au aprobat dosarul, m-au descalificat : din foarte bine, au făcut bine, deși am avut de 14 ani foarte bine.

— Dumneavoastră l-ați ales primar, nu ?

— Nu. Nu știu. Numai ce-am auzit că este primar și numai el rezolvă toate în comună. Cu ajutoarele din străinătate, tot așa. Oamenii care au primit ceva, au spus că li s-au dat numai niște vechituri.

N. TATARU

Anghel N. RUGINĂ

De ce programul de reforme anunțat de guvern nu poate atinge țelurile propuse

E evident, atît din schiță cît și din Program, că guvernul este înclinat să adopte economia de piață liberă capitalistă, rezervîndu-și însă dreptul de control al activității economice și chiar de planificare deghizată sub denumirea de sursă franceză „planification indicative" (planificare indicativă), deși în Franța experimentul încercat pe această cale (sub prima administrație Mitterand) s-a soldat cu un fiasco, neputînd rezolva problema șomajului involuntar, nici stabilitatea financiară cu bugetul sau balanța de plăți, ca să nu mai vorbim de calcularea de prețuri reale, echitabile sau de echilibru. În loc să se debaraseze de un control costisitor și destinat eșecului al economiei naționale, guvernul își ia pe cap o belea și mai mare decît în vechiul regim Poate că asta și explică în parte de ce poporul nu mai are încredere într-o refacere economică, cu atît mai puțin într-un „miracol economic".

În spiritul și litera Planului nostru de refacere și stabilizare printr-o descentralizare completă a economiei naționale, guvernul este eliberat de această belea a planificării centrale putîndu-se concentra, în schimb, asupra a trei domenii principale, ce aparțin de fapt și de drept puterii administrative:

a) Să conducă riguros și corect reformele de structură aprobate de parlament și necesare pentru trecerea imediată de la o economie de stat la o economie socială de piețe libere, reforme care, în Planul nostru, nu costă nimic trezoreria statului :

b) Să procedeze, într-un tempo accelerat, la o reformă administrativă a aparatului de stat, care să fie orientată numai spre rezolvarea unor probleme cu caracter public: asigurarea ordinii publice, poliție, justiție, educație, sănătate publică, apărare națională și, la fel de important, restaurarea unei ecologii civilizate prin asigurarea curățeniei orașelor, apelor și munților țării

c) Să vegheze dacă reformele de la punctul a) funcționează așa cum trebuie și, dacă nu, să cerceteze cauzele, pe care să le îndepărteze cît mai curînd posibil. Nu perpetuarea de intervenții guvernamentale simulative, ci restaurarea funcționării normale a legilor trebuie să fie îndreptarul politic al guvernului

Sînt atîtea probleme de ordin social care plîng zilnic după o soluție adecvată, încît guvernul nu-și poate îngădui luxul de a cheltui sume fabuloase pentru planificare indicativă și controale indirecte ale economiei naționale controale ce n-au oricum șanse de succes. Ar fi bine dacă guvernul și-ar concentra toate forțele bănești și profesionale numai pentru rezolvarea problemelor proprii Doar astfel încrederea poporului în guvernarea politică de azi, ca și în cea de mîine poate fi reînviată și fructificată

Un sicriu, ceva, o canapea, cu ce servim pe domuul ?

(urmare din pag. I)

Se cumpără sicrie ca oricare alt lucru

În altă prăvălie patroană este economistă. S-a lăsat de meserie cîștiga prea puțin cu serviciul. Tatăl și fratele sînt tîmplari Foarte plăcută doamna, și serviabilă ar dori să mă ajute numai că e prea puțin timp în branșă nu a avut cazuri deosebite. Oamenii cumpără sicriul la fel ca pe oricare lucru Odată a dat unul foarte ieftin, cu 1500 de lei, murise o femeie dintr-un bloc și au îngropat-o vecinii, nu avea pe nimeni. Sînt multe de făcut : vrea să se extindă, să execute și alte lucrări, însă merge greu ! instalații din toamnă și astăzi de-abia a venit cineva și le-a tras lumina. Cît vorbim noi intră doi clienți, amîndoi în doliu, un bărbat și o femeie Bună ziua bună ziua, cît costă acesta vă rog ? Atît Dar acesta ! Atît. Bine, o să ne mai gîndim mulțumim frumos, bună ziua, bună ziua Ați văzut ? se întoarce femeia către mine. Cam așa decurg toate vînzările

Ies afară, în viscol O sărmanii mei negustori de sicrie din vremea îndepărtatei mele copilării, unde sînteți ? Blajinilor înțelepților, atoatecunoscătorilor sub cîte straturi de pămînt vă odihniți acum ? Nu-mi răspunde decît vîntul Ninge ca-n Ibsen.

ıloare invadate de libertate, era de-a
ˑeptul emoționant.

**L.A.: Este interesant faptul că, după
te se pare, membrii noi ai Uniunii
·riitorilor au avut cam același tip de
acție. Și eu am stat destul de puțin
sală, preferînd să stau mai mult pe
oluri și coridoare. De altfel, dacă vă
nintiți, pe Dumneavoastră tot acolo
am cunoscut. Dar Conferința a trecut
a cum a trecut. Știu că sînteți cititori
arte atenți ai revistelor românești —
um vi se pare că au evoluat revistele
iunii din decembrie 1989 încoace?**

V.I.: Depinde de revistă și de re-
ıctorii ei, nu? Dar în ansamblu mi
pare că e vorba de o evoluție inte-
santă, în sensul că scriitorul este res-
ınsabil, și este responsabil mai ales
în faptul că știe că trebuie să-și pă-
sească uneltele pur estetice pentru a
implica în reconstrucția... dar re-
ınstrucția e o noțiune deja compro-
isă... în renașterea societății civile. Or,
rprizele sînt extraordinar de frumoa-
, în sensul că cele mai bune comen-
rii politice din țară nu vin din par-
a unor oameni ce aveau o formație
ır politică, ci din partea scriitorilor
filosofilor care nu se aplecaseră a-
pra fenomenului politic propriu-zis
ciodată aproape. Un comentator po-
c cum este Gabriel Liiceanu, politic
re ghilimele aici, sau un comenta-
· politic cum este Livius Ciocârlie sau
viu Antonesei, Mircea Mihăieș, Ale-
ndru Dobrescu sau atîția alții. Nu
ıi vorbesc de Andrei Cornea, care
e marea mea pasiune din noua gene-
ție de gînditori politici. Dar și din-
prozatori — Bedros Horasangian,
George și cîți alții. Deci, toți acești
neni, care nu trăiau decît prin texte
rare și prin texte de subtilitate li-
ı, ii găsim autori de texte poli-
de o înțelepciune și de o lumină
ıotul deosebite. Cel puțin Dumnea-
stră poeții aveați un anume contact
realul, poezia românească era deja
rte implicată politic, dar oamenii a-
ția care au sărit în politică direct
retorică sau semiologie sau din tex-
lui Heidegger — mi se pare o iz-
dă realmente impresionantă.

n Est, zidurile au fost dărîmate de intelectuali

**.A.: Nu vi se pare că e, totuși, un
de evoluție comun pentru Europa
ıcă? Mă gîndesc că țările din aceas-
onă nu au avut, în ultimii 50 de ani,
ticieni propriu-ziși. Comunismul nu
·amnă politică, politica începe de
lo de unde există interese și opinii
sebite recunoscute și acceptate ca
·e...**

I.: Bineînțeles că tot Estul euro-
ı trece prin ceva foarte asemănă-
Cu excepția zidului de la Berlin,
ınat de Gorbaciov, tot un fel de in-
ctual, toate celelalte ziduri au fost
mate, în primul rînd, de intelec-
i — de scriitori, de artiști...

**A.: Părerea mea este că nici nu
ta o altă soluție pentru România.
vînd propriu-zis o clasă politică,
uia cineva să umple acest gol, tre-
ı să contrabalanseze cineva presiu-
activiștilor mai mult sau mai pu-
reciclați și a aventurierilor...**

I.: Da, dar cum l-a umplut? L-a
ılut exemplar. Pentru că, pe nepre-
rea lor politică, oamenii aceștia care
ˑau din discipline situate cu totul
fara politicului, au instaurat esen-
oliticului în Cetate. Acesta este, to-
un aport românesc neașteptat. În
lalte țări era, totuși, de așteptat.
alți intelectuali, un Havel, un Ku-
un Michnik, un Geremek și atîția
își făcuseră deja ucenicia politică
tr-o rezistență de ani și ani. Pa-
a la fel. Dar intelectualii români
făcut un salt uimitor, sporind mi-
ılul sau părerea de miracol a unei
oluții, din nefericire, confiscate.

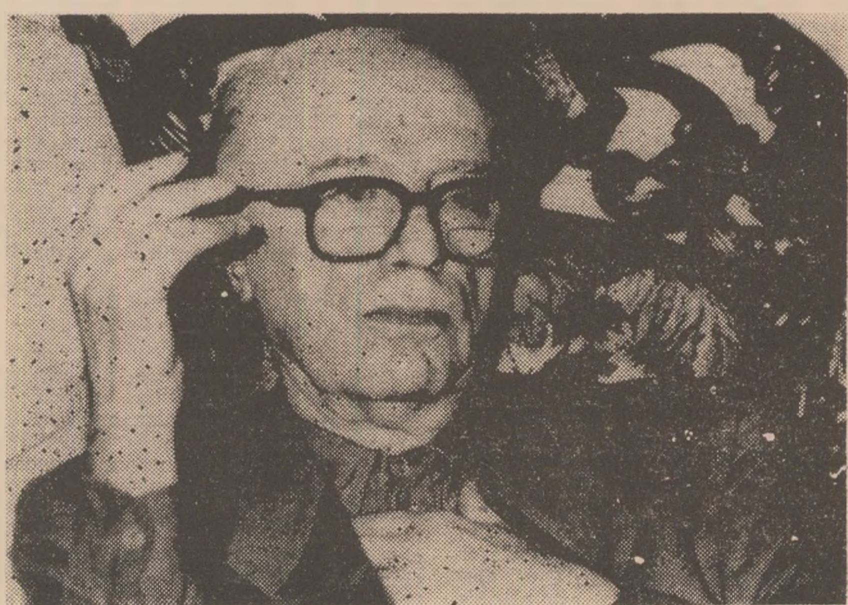
**A.: Asta ar fi surpriza plăcută, dar
ıți întîlnit, după 22 decembrie, și
rize mai puțin plăcute?**

L.: Am întîlnit, cum să nu, bine-
es că am întîlnit. Au fost oameni
nu s-au pătat de-a lungul ceau-
ului și, uneori, nici de-a lungul în-
ılui comunism, care brusc au in-
într-o frenezie fesenistă, iar aceas-
u e o problemă de opțiune, pentru
ntelectualul poate avea opțiuni și
ru putere și împotriva puterii, deși
său e mai degrabă unul critic în
rt cu minciuna. Or, cei care au fă-
opțiunea **FSN** au închis ochii la
ıună. Dacă **FSN**-ul ar fi un partid
oricare altul, dacă n-ar avea la
această minciună, aș spune că e
țiune ca oricare alta. Dar așa, a
de ochii la minciună... Din acest
t de vedere, de pildă, un roman-
care era un romancier al conștiin-
xplozive, despre care aveai impre-
ă e pur și simplu cutremurat de
minciuna ambiantă, persecutat de ea, iar acum merge la un forum internațional alături de Dl. Iliescu... pentru mine este o enigmă. Un critic literar care, în **Adevărul**, duce o campanie antiintelectuală, de altfel de proporțiile ziarului și ale **FSN**-ului, mi se pare o altă enigmă. Aș pricepe mai degrabă, nu înseamnă că aș și aproba, dar aș înțelege mai ușor dacă ar fi vorba de o formă de subjugare datorată dorinței de putere. Însă sînt mutații, din fericire, destul de limitate, sînt mutații pe care nu le consider enigme.

V.I.: Eu m-aș ridica împotriva termenului de enigmă, pentru că acest termen este, totuși, unul de o ambiguitate, aș spune, solară. De aceea, l-aș rezerva unui singur personaj, pe care nu-l numesc, dar pe care toată lumea îl va recunoaște, iar despre restul colaboraționiștilor aș vorbi despre un fel de neoschizofrenie.

M.L.: Putem ști care este personajul pentru care rezervi cuvîntul enigma... sau e indiscret?

V.I.: Personajul care este o enigmă, în conotațiile sale solare... Nu, nu spun.

Am și eu dreptul la discrețiile mele!

L.A.: O.K. Am discutat despre unele surprize neplăcute pe care le-ați avut cu scriitorii — și nu am dat nume. Probabil, esențiale nici nu sînt numele, ci fenomenul ca atare, ceea ce se ascunde în spatele acestei atitudini. Problema este dacă acest neocolaboraționism, ca să spun așa, este mai puțin scuzabil decît cel vechi...

Astăzi, colaboraționismul este un lucru de neconceput și de neacceptat

M.L.: Mult mai puțin scuzabil, mult mai puțin scuzabil, pentru că vechiul colaboraționism, dacă ne gîndim la Barbu și ceilalți ca el, bineînțeles că nu e scuzabil. Dar pentru micile colaboraționisme, mărunte, cotidiene, dat fiind că era un regim de tiranie absolută, de dictatură, se pot găsi unele scuze. Nu înseamnă că acordăm girul moral acestui colaboraționism, dar măcar existau oarecare motive. Acum însă, în afara dorinței de putere sau de o bruscă rătăcire a spiritului — nu văd motivul.

V.I.: Asta e și părerea mea, mai mult, eu cred că neocolaboraționismul nici nu poate fi comparat, date fiind condițiile din dictatură, cu cel vechi. De altfel, colaboraționismul se explica prin faptul că dictatura e o năpastă, o închisoare în care însăși natura omului este supusă unor coercițiuni teribile.

M.L.: Mai ales prin durata...

V.I.: Mai ales prin durata de 45 de ani. Dar astăzi, neocolaboraționismul este un lucru de neconceput și de neacceptat.

L.A.: Vă referiți la scriitori din țară. Să nu uităm că poate fi constatat și un fel de neocolaboraționism al unor scriitori ce nu trăiesc în România, al unor scriitori din exil. Pe acesta cum îl putem explica?

M.L. Mai întîi, aș vrea să spun un lucru: toate mirările care se exprimă în legătură cu exilul uită ceva, anume că exilații sînt oameni care vin din țară...

V.I.: Altfel n-ar fi exilați!

M.L.: Acestea fiind spuse, aveți dreptate: vina e mult mai mare pentru niște oameni care trăiesc și care au trăit în condiții de libertate în care se poate exprima totul. Se explică... sau nu se explică: la unii, prin arivism, la alții, prin același fel de „năuceală" de care am mai vorbit. Într-un fel se explică, dar ei sînt mai puțin scuzabili decît oamenii care trăiesc în țară.

V.I.: Și aici ar trebui făcute niște distincții. există, mai întîi, oameni care-au colaborat cu Ceaușescu și care, astăzi, sînt primiți la președinte, la guvern, în Academie. Ei sînt, mereu aceiași — unii erau chiar consilieri ai lui Ceaușescu, iar astăzi conduc adevărate trusturi de publicații otrăvitoare ale spiritului românesc. Însă dintre exilații recenți, care să colaboreze numai cu actuala putere, ei bine, aceștia sînt foarte puțini. Cred că-i putem număra pe degetele unei singure mîini.

L.A.: Eu cunosc un caz ce mi se pare cu atît mai surprinzător cu cît, sub vechiul regim, n-a dat nici un fel de dovadă de „colaborare", ba dimpotrivă, s-a încercat la un moment dat eliminarea, exterminarea lui. Și, oricît m-aș strădui, nu reușesc să-mi explic anumite declarații date de el în România, cînd a venit în vizită, la televiziune sau în ziare. Chiar și într-o carte publicată recent aici...

V.I.: Aceleași nedumeriri le avem și noi dar, spre deosebire de dumneavoastră, noi cunoaștem personajul. Acest exilat, care s-a comportat foarte bine sub regimul Ceaușescu, odată ajuns în libertate, în exil, s-a comportat mai puțin bine, în sensul că a suportat mai greu libertatea în afara țării decît sclavia din interiorul ei. Deci, avea anumite precedente care îl predispuneau la atașamentul față de actuala putere.

L.A.: Mă rog, continuăm să nu dăm nume, aceeași persoană, în cartea amintită, pe care am citit-o zilele trecute, acuză postul de radio Europa Liberă, în special emisiunile culturale, deci pe dumneavoastră, că a produs emisiuni prea politizate, care ar fi îndemnat pe scriitorii români la opoziție politică. Eu sînt un ascultător de peste 20 de ani și, mărturisesc, niciodată nu mi-a trecut asta prin cap. Ba dimpotrivă, uneori, eram chiar iritat găsindu-vă prea puțin politizați...

Nu ne-am permis niciodată să împingem pe cineva la rezistență fățișă

M.L.: Cu reproșurile sîntem obișnuiți — și dintr-o parte și din alta. Unele vin de la veleitari. Cîteodată, vin de la scriitori care nu au mai fost invitați la aceste emisiuni. Pe vremea cînd erau invitați, nu le găseau prea politizate! Acestea fiind spuse, nu ne-am permis — cred că pot vorbi și în numele lui Virgil Ierunca —, nu ne-am permis niciodată să împingem la o rezistență fățișă pe nimeni, din moment ce împărtășeam aceleași riscuri. Este linia pe care ne-am impus-o dintotdeauna. În schimb, susțineam orice rezistență ce se manifesta. O susținere din Occident, de la acest post de radio, însemna totuși o protecție. Dar nu ne-am permis niciodată să împingem pe cineva la rezistență.

V.I.: Și nici la exil. N-a existat un singur scriitor care să primească de la noi sfatul: „Întoarce-te sau rămîi".

M.L.: Trecînd peste acestea, trebuie să adaug că e o ipocrizie extrem de mare să crezi că poate exista într-un regim care politizează totul o cultură complet apolitică. În chiar momentul cînd aperi cultura, faci politică. Iar din moment ce, în țară, nu se putea face politică, nu se puteau spune direct anumite adevăruri, chiar în materie de cultură, este evident că scopul unor asemenea emisiuni era și acela de a spune aceste adevăruri — evident, cît se putea, pentru a nu face rău celor de acolo. Bineînțeles că, în anumite limite, emisiunile erau și politice, dar altfel n-ar fi avut niciun sens! Puteai să iei **România literară**, să spunem, în care citeai cronicile foarte bune ale lui Nicolae Manolescu, ale lui Eugen Simion, și nu mai era nevoie de un post de radio la care să spui același lucru ca în țară.

L.A.: E în regulă! Că n-ați îndemnat pe nimeni, aș putea depune mărturie, cum ar putea depune și alții dintre cei care, la un moment dat, au luat o atitudine mai pronunțat politică. Ei n-au fost îndemnați de dumneavoastră, cum n-au fost îndemnați de nimeni, dar s-au bucurat de sprijinul D-voastră, în momentele cele mai dificile. Aș putea chiar să profit de ocazie și să mulțumesc D-lui Ierunca pentru intervenția radiofonică a D-sale din 1983 care, cred, a mai temperat zelul anchetatorilor de la Iași, cum nu aș vrea să uit rolul de sprijin pe care l-ați avut în toamna lui 1989, cînd situația devenise oarecum dramatică...

V.I.: Aici era, în fond, vorba de o situație dublă. Pentru că, în cazurile de la Iași, dizidenții nu erau numai dizidenți politici, ci erau și niște oameni de cultură și niște artiști de primă mînă. De aceea, felul nostru de a situa Iașii ne punea într-o situație foarte firească. Nu aveai doar niște dizidenți în fața ta, aveai și niște artiști, și încă de primă mînă, cum am mai spus...

L.A.: Noi am preferat să folosim termenul de opozanți. Majoritatea dintre noi nu am fost membri de partid, deci n-a trebuit să facem dizidență de la...

Mai degrabă s-ar putea spune că dizidentul a fost Ceaușescu!

M.L.: De acord, dar aici, în Occident, s-a încetățenit termenul de dizident. De altfel, cred eu că prost înțeles, pentru că, la urma urmelor, într-un astfel de regim, în toate aceste țări răsăriene, dizidentă a fost puterea față de populație. E evident, de pildă, că dizident a fost Ceaușescu în raport cu poporul român! Dar termenul dizident a intrat în limbajul comun, cum a intrat, și nu mai putem schimba lucrurile.

L.A., V.I.: Ha, ha, ha!

M.L.: Nu, nu, nu! Să știți că vorbesc serios, să știți că nu e nici o glumă. Ceaușescu avea împotriva lui un întreg popor care, nemaiavînd pe Ceaușescu în față, își răspîndește ura așa cum vedem că și-o răspîndește.

V.I.: Eu aș avea o remarcă. Dacă pe Ceaușescu îl considerăm dizident față de poporul român, n-aș vrea să ajungem în situația în care să vorbim despre „dizidentul" Iliescu!

L.A.: N-aș vrea să închei această discuție înainte de a întoarce Doamnei Monica Lovinescu o întrebare pe care mi-a pus-o luni seara la masa rotundă de la radio, desigur, întrebîndu-l pe Domnul Virgil Ierunca același lucru. Deci: credeți că sînt motive de speranță pentru România?

M.L.: Privind situația din Romania, în clipa de față, aparent nu, dar numai aparent. Cred că sîntem într-un context în care toată Europa de Răsărit se îndreaptă spre democrație și nu văd cum am putea deveni din nou o excepție. Deci, privind contextul, privind forțele vii ale intelectualității române, privind nucleele de societate civilă — aici mă gîndesc tot atît de bine la **Piața Universității** ca și la Timișoara, la Săpînța, la momentul Întîlnirii de la Brașov, cred că e necesar să acționăm cu toții în sensul speranței, chiar dacă, în momentul de față, semne vizibile de mare speranță nu prea se găsesc...,

L.A.: Deci, chiar dacă e un fel de speranță a disperaților?

M.L.: Noi, ca români, cred că sîntem obișnuiți cu acest tip de speranță a disperaților, nu?

V.I.: Dar fraternitatea pesimiștilor este o fraternitate activă, numai pesimiștii au dus la acte realmente semnificative! În cazul României, dată fiind inteligența românească, pentru prima oară, eu sînt — ceea ce este extraordinar de paradoxal pentru mine —, eu sînt optimist, nu mai văd lucrurile în negru. Intelectualitatea românească are un asemenea grad de responsabilitate față de ea însăși, față de loc și față de oameni, încît sînt optimist.

L.A.: Vă mulțumesc mult pentru această convorbire, pentru această discuție acordată „Convorbirilor literare".

V.I.: Și noi vă mulțumim. Și pentru faptul că le scoateți...

M.L.: Și pentru că scrieți acolo ce scrieți.

L.A.: Încă o dată, vă mulțumesc.

Paris, 9 noiembrie 1990.

Remus RADINA

Testamentul din morgă (9)

Dincolo de sîrma ghimpată

În închisorile comuniste, oamenii oropsiți iubeau pe Dumnezeu și pe aproapele și pentru acele clipe sublime voi spune totdeauna ca Shakespeare: „Temniță te binecuvîntez!" La sfîrșitul lunii septembrie, toți deținuții politici din Galeș am fost transferați la Peninsulă. Dar chiar a doua zi am fost lovit de sergentul Șerban, unul dintre cei mai criminali gardieni. Motivul: nu am fugit mai repede la numărătoare. Petre Iorgu, român macedonean din București, student, care îmi era prieten, a încercat să mă liniștească. Dar am fost dus și la carceră, care și aici era acum din beton și betonul nu era uscat. Cînd mi-au mai comunicat și pedeapsa de zece zile de carceră, am declarat scris greva foamei și am precizat că „nu voi mai mînca niciodată în lagărul Peninsula". După cîteva zile a sosit în lagăr colonelul Constantinescu, de la Direcția penitenciarelor, care mi-a spus că dacă nu renunț la grevă „mă aruncă în sîrma ghimpată". Gura păcătosului adevăr grăiește! Deci, și pe Dumitrache îl aruncaseră în sîrma ghimpată!

Aruncat în groapa cu var

După șase zile am fost internat în infirmerie. După nouă zile a venit procurorul de la Constanța. El m-a întrebat cine a aruncat o scrisoare în curtea Procuraturii din Constanța, prin care erau avertizați că vor răspunde de moartea mea. Dar nu știam nimic de scrisoare. I-am cerut procurorului să pună capăt bătăii, o metodă barbară, care înjosește neamul nostru. A doua zi a venit să-și ia rămas bun de la mine Constantin Dumitrescu, prahovean, student la Facultatea de medicină. Făcuse parte din tineretul național-țărănist și acum se elibera.

Șeful lotului său, Aurel Căzănișteanu, un om de mare valoare morală și intelectuală, fusese ucis la securitatea din Ploiești, în timpul anchetei. Dintre tinerii prahoveni de la canal, unii partizani ai democrației, citez pe: Costel Opriș, avocat, Costel Papilian, avocat, Puiu Georgescu, cîntăreț, Brătilă, doctor, Moga, student, Morărescu, student. Alți doi tineri intelectuali prahoveni, Safin și Apostol, ar fi devenit turnători după eliberare. În după-masa aceleiași zile, pe targă, am fost transferat la spitalul Poarta Albă. Împreună cu mine, tot pe targa, a fost transferat și Cioată, un tînăr țăran ardelean, paralizat. Era tot victima asasinului Șerban, care l-a lovit cu un fier în coloana vertebrală, apoi l-a aruncat într-o groapă cu var. Din fericire, groapa era aproape goală. Cioată s-a eliberat tot paralizat.

Universitatea din temniță

La spitalul Poarta Albă, am intrat pe mîna a doi medici valoroși, profesori universitari: doctorul Ioan Jovin, din București și doctorul Metz, din Timișoara. Doctorul Jovin a fost un adevărat apostol, care a îngrijit cu devotament un număr considerabil de bolnavi, în timpul închisorii și după eliberare. După ce am fost pus iar pe picioare, am fost repartizat la secția de inapți de la Poarta Albă. Aici am întîlnit mulți cunoscuți. Ernest Bernea, originar din Brăila, profesor la Facultatea de litere și filosofie din București, era un om de o cultură excepțională. El învăța pe tineri ce să citească și cum să citească. Pentru că mulți ani au fost lipsiți de cărți, ei trebuie să citească numai cărțile cruciale ale omenirii. Ernest Bernea era pentru unirea bisericii ortodoxe cu biserica catolică și credea în democrație. Alexandru Herlea, din Orăștie, profesor la Academia comercială din Cluj, era fruntaș național-țărănist. El ne ținea prelegeri de drept și ne vorbea despre istoria zbuciumată a Ardealului. Era și el partizanul convins al democrației. Alexandru Claudian, din Craiova, fusese profesor la Facultatea de litere și filosofie din Iași și era fruntaș al Partidului social-democrat. Profesorul Claudian era un om bun și tolerant, avea un mare respect pentru ființa umană. Era partizanul democrației.. Lăzeanu fusese profesor la Academia comercială din București. Victor Jinga fusese profesor la Academia comercială din Cluj. Generalul de cavalerie Filitti era printre puținii supraviețuitori ai faimoasei șarje de la Robănești, județul Dolj, din primul război mondial. Avocatul Drincu, din Arad, era fruntaș național-țărănist.

Ce ai căutat dincolo de Nistru?

Maiorul de infanterie Moreanu, din Turnu Severin, a fost întrebat de colonelul Crăciun, una din figurile sinistre ale securității:

— Pentru ce ai luptat contra U.R.S.S.?

— Am luptat să iau Basarabia, care a fost, este și va fi românească!, a răspuns maiorul Moreanu.

— Dar ce ai căutat, atunci, dincolo de Nistru?, a mai întrebat Crăciun:

— Ce-ați căutat dumneavoastră dincolo de Tisa!, a răspuns Moreanu.

Preotul Toma Marcu, din Buftea, deși grav bolnav de T.B.C. și foarte slăbit, făcea post negru de două ori pe săptămînă și oferea mîncarea altor deținuți slăbiți. Și Dumnezeu l-a scos din închisoare! De cîte ori m-am spovedit părintelui Toma Marcu, el a rostit totdeauna rugăciunile plîngînd.

Vedea lumina lui Dumnezeu

În ajunul Crăciunului s-au cîntat colinde. Citez două versuri din „căprița":

Ieronim, băiat isteț".
Laudă pe Eisen-fleț.

Oamenii se dezumflaseră după promisiunile lui Eisenhower din primăvară. În ziua de Crăciun, la deșteptare, 15 tineri am rămas surprinși văzînd că Moș Crăciun ne vizitase noaptea și ne pusese un pachet cu bunătăți la cap. Am găsit și halva, despre care uitasem și cum arată. Moș Crăciun era Marcel Cazacu, din Rădăuți, un elev foarte tînăr, inteligent și de un altruism fără egal. Copilul se îmbolnăvise de inimă la canal și nu avea alt țel decît desăvîrșirea morală. Cu puțin timp înainte de Crăciun primise un pachet de la familie. Deși pachetele se primeau foarte rar, Marcel Cazacu și-a împărțit tot pachetul. În baracă mai găsisem o serie de prieteni apropiați: Lucian Dimitriu, Cicerone Ioanițoiu, Mitru Moldoveanu, Ieronim Popescu, Octavian Radulescu, Nelu Dumitru, Cristache Stratulat, Istrate, preotul Florea Popescu-Basov. Sergiu Popescu, din Balș, orbise la „Capul Midia", într-o explozie. Deși nu mai vedeau lumina soarelui, el vedea lumina lui Dumnezeu. Avea un moral foarte ridicat și încuraja și pe ceilalți deținuți. Maiorul Dimitriu preconiza organizarea grevei foamei, în primăvară, pentru ameliorarea regimului alimentar.

Am semnat declarația cu sîngele meu

Pe data de 12 februarie 1954, am fost dus la izolare, împreună cu Octavian Rădulescu, fiindcă luasem apărarea lui Cristache Stratulat, în fața gardianului. Am fost închiși amîndoi în aceeași celulă, care avea un strat de gheață de 2 mm pe pereți. Dormeam pe niște scînduri de lemn, fără saltea. În această ghețărie, Rădulescu trebuia să petreacă cinci zile, iar eu zece. Am propus să începem o grevă a foamei. Rădulescu mi-a spus că e riscant să facem grevă pe un așa ger, să amînăm pînă în primăvară, cînd maiorul Dimitriu voia să organizeze o grevă de amploare. Pentru a nu-l antrena pe Rădulescu în grevă, nu am declarat-o atunci. Dar pe data de 17 februarie, cînd Rădulescu a fost scos din celulă, am declarat greva foamei. Declarația am semnat-o cu sîngele meu. Apoi, cu un cui găsit în celulă, am săpat o cruce în zid și deasupra ei am scris cuvintele scumpe oricărui creștin: „In hoc signo vinces". După cinci zile am fost dus la infirmerie, unde au început să mă alimenteze cu forța. Eram ținut de patru oameni, mi se deschidea gura cu o spatulă de fier, mi se punea un căluș în gură și se introducea un tub de cauciuc în stomac. Prin tub, prevăzut cu o pîlnie la capăt, se turna ceai. Comandantul lagărului, Fecioru, a venit și mi-a spus

— Trenurile nu circulă, din cauz[a] viscolului. Încetează greva și-ți dau cu[…] vîntul meu că cu primul tren va ven[i] procurorul și un ofițer de la Minister[ul] de interne.

I-am răspuns:

— Eu mi-am dat cuvîntul față d[e] mine și nu-l pot călca, chiar dacă v[oi] muri!

Comandantul s-a înnegrit de mîni[e]. Zăpada creștea mereu, suntem în [...] iul faimosului viscol din 1954. După [...] zile de grevă, în ziua de 4 martie, au ven[it] procurorul și un ofițer superior de l[a] Ministerul de interne, cărora le-am sp[us] că mulți oameni sunt în pragul morți[i] din cauza subnutriției. Am cerut [...] scriu un memoriu și mi s-a aprobat să [-l] scriu pînă a doua zi, cînd va veni c[ine]va să-l ia. În memoriu ceream:

— regim alimentar special pentru di[s]trofici;

— asistență medicală;

— să se pună cruci pe morminte[le] deținuților;

— controalele periodice ale procur[a]turii în închisori;

— respectarea principiului separați[ei] puterilor în stat și desființarea pede[p]sei administrative, care este o „mo[n]struozitate juridică".

Aici e mai rău ca la Auschwi[tz]

Cam pe la 14 martie am aflat de [...] medicii deținuți o veste tristă: muri[se] tînărul sublocotenent de cavalerie Ana[s]tasiade, din Brăila, în greva foamei. [...] data de 9 martie, patruzeci de bolna[vi] începuseră o grevă a foamei. Ei cerea[u], printre altele, regim alimentar pent[ru] distrofici. Deținutul Silberman, [...] fusese internat la Auschwitz, și-a [...] făcut cămașa și a strigat:

— Aici e mai rău ca la Auschwi[tz]

Bolnavii au încetat, treptat, gre[va]. Ultimii au rămas Cicerone Ioanițoiu [...] Octavian Rădulescu: 16 zile. Hrana s[-a] ameliorat mult. La sfîrșitul lunii ma[r]tie, din izolarea infirmeriei, am fost d[us] din nou în izolarea penitenciarului, pe[n]tru „instigație în masă". Ei mă acuz[au] pe nedrept de greva inapților. Cei ca[re] au organizat-o s-au ferit să aflu, pe[n]tru a nu intra iar în greva foam[ei] din care abia ieșisem.

Am fost trimis să te declar nebu[n]

Într-una din zile, am fost dus de o[fi]țerul politic, Moraru, în celula vecin[ă]. Aici se afla farmacistul Stratulat, d[in] Tecuci, în greva foamei. El mi-a spu[s]:

— Domnule Radina, am declarat [...] nu voi înceta greva foamei, pînă ce [...] vei fi adus aici. Acest Machiavelli [...] mi-a arătat pe Moraru) a afirmat că [...] va omorî pe amîndoi! Moraru era [...] ca varul, iar eu am început să zî[m]besc. Într-o zi a venit în celulă [...] bătrîn, care s-a recomandat docto[r] deținut Vasiliu, fost director al spi[ta]lului „Dr. Gh. Marinescu", din Buc[u]rești, și care mi-a spus:

— Am fost trimis de administra[ție] să te declar nebun, pentru grevele [...] care le-ai făcut. Dar nu le voi face [...]cul, sunt și eu un bun român!

(va urma)

Ruga slavo-latină

Azi, Doamne, nimeni nu mai poartă cuvîntul,
Potrivit sorocurilor hotărîte de către Tine,
Așa ca să-l nască chinuitor cu riscul propriei sale vieți.
Pentru ca noul născut,
Să ducă o viață lungă de veacuri,
Cum se obișnuiește în lumea cuvintelor,
Azi omul smulge cuvintele în grabă.
Din cuptoarele supărărilor,
din cuptoarele răzbunărilor.
Aruncă cu el în mulțime.
Dar,
Ceea ce naște clipa,
O clipă și ține.
Azi, Doamne, nimeni nu mai cinstește cuvîntul,
Așa cum se cinstea el odată,
Ca o mare minune
A existenței noastre,
Ca un copac,
Sădit de către Domnul
La un loc.
Știut numai de El,
Știut numai de tine,
Așa ca se te grijești de copacul cela în taină,
Să-l crești cu inima și cu sufletul,
Să odihnești în clipele grele
La umbra lui,
Să bucuri,
Cînd va să fie
Lumea
Cu roadele acelui pom.
Azi, Doamne, durerea noastră
Nu mai naște cuvinte mari,
Cuvinte grele,
Ce ar cădea în conștiința neamului,
Cum cad semințele-n pămînt,
Așa ca să crească și să dea roadă
În sufletele urmașilor noștri.
Azi tot ce spunem se duce pe vînt,
Căci demonii răului ne-au răpit grăunțele,
Lăsîndu-le numai pleava,
Pe care noi o vînturăm,
Și iar o vînturăm,
Și o mai vînturăm o dată.
Azi, Doamne, nu ne mai ajunge suflare pentru atîtea cuvinte,
Nu ne mai ajung ascultătorii,
Nimeni nu recunoaște c-ar avea și urechi,
Toți au numai gură,
Toți vor să vorbească,
Cît mai grabnic,
Cît mai sus,
Cît mai categoric.
De parcă o altă muțenie de veacuri,
Vine de peste deal să ne calce,
Și noi ne grăbim.
În ultima clipă,
Cu spovedanii,
Cu blesteme,
Cu afurisenii,
Dar,
Nefiindu-ne cuvintele cu har,
Valul cela,
Cum vine,
Așa și se duce.
Lăsînd un și mai mare gol în urma lui.
Azi, Doamne, poporul mioritic,
Cel care și-a găsit fața
Și firea,
Și neamul,
Prin cultivarea cuvintelor frumoase,
Cuvintelor veșnice,
Nu mai pune preț pe cuvînt,
Fiecare aruncînd la nimereală,
Ceea ce i se învîrte pe limbă,
Și aceste fărîme
De gînduri,
De viziuni,
De doruri,
Ne-au umplut țara
De nu mai avem nimic întreg la casa noastră,
Azi, Doamne, puținele cuvinte adevărate,
Cuvintele întregi,
Cuvintele vii
Urcă domol la cer
Către Tine,
Căci Tu te-ai dovedit a fi cel mai credincios ascultător al nostru
Și Ție o să-ți revină,
Pînă la urmă,
Ultimul cuvînt
La judecata
Cea de apoi
Amin

August 1990, Moscova

Ion DRUȚĂ

Dragă Emile,

11 iulie 1978

Am eu talent ? Și dacă am, ce-am făcut cu el ? Durrell îl consideră pe Miller geniu — și rețiproca. Stanca și Negoițescu, aceeași relație. Schiller și Goethe, așijderi. Tu ce părere ai despre mine, despre — dacă-mi îngăduiești, mult stimate prietene, să le numesc astfel — scrierile mele ? Adevărul, adevărul — uite așa mi-am pierdut prieten după prieten, spunîndu-le direct : „uite ce, domnule, eu așa cred că stau lucrurile cu tine...", atunci cînd ei nu mă rugaseră niciodată în mod serios să le răspund la întrebarea cum stau acele lucruri, cum stau în timpul rostogolirii lor tot mai rapide pe pante sau în timpul urcușului îndrăzneț care se petrece paralel cu golirea lor de orice conținut. Nu voiau să știe. Nici prin gînd nu le trecea. Iar eu le serveam adevărul pe tavă. Un adevăr totdeauna discutabil. Minunați sînt ei, englezii. Întrebare : Ce mai faci ? Răspuns : Ce mai faci ? Urmează despărțire zîmbitoare, și apoi, născîndu-se iar cu timpul, curiozitatea de a aflat dacă celălalt continuă sau nu să facă „ce mai faci". Noi răspundem „mulțumesc, bine" și tot „mulțumesc, bine", facem de dimineața pînă seara. În timp ce ei, glorioși, cemaifac. Cu sîrguință. Cu încăpățînare. Clădind un imperiu. Asistînd la destrămarea lui. Cemaifăcînd, cemaifăcînd... Imperiul lui cemaifaci mărșăluind cu toate steagurile și umbrelele și meloanele în vînt și în ploaie. Și, orice-ai zice, le merge bine-merci.

*

Imi scrii că te obsedează cuvîntul „prietenie"... Da, da, să-ți spun care e titlul volumului meu de versuri, singurul titlu pe care de aproape douăzeci de ani îl scriu (și îl șterg apoi, trist) : „Viața penibilă". Cînd m-ai cunoscut tu, situația nu mai era chiar așa de gravă : faptul că ocupam o funcție socială oarecare (nu minoră : făceam parte din conducerea unei reviste bune) și folosirea meprobamatelor (medicament miraculos pentru un om ca mine care de la șapte ani, de cînd a fost scos pentru prima oară la tablă, tremură) mă ajutaseră să dobîndesc un aspect acceptabil. Și barba, cum o să uit tocmai barba care-mi ascunde cu atîta bunăvoință strîmbăturile și crispările ? Tu nici nu m-ai văzut cum arăt fără barbă ! De pildă, după o zi în care am avut șapte discuții cu colaboratorii la editură... E vară, am mers jumătate de oră cu tramvaiul — infernul celor trei subsuori ale femeilor, al celor trei subsuori dogorînd umed, biologia putrezind — m-am certat cu cei care urcă prin față la Piața Națiunii, zeci de oameni, blocînd coborîrea cu coșuri de cartofi și bidoane de gaz și trupuri lipicioase, am izbutit împingînd și rupînd nasturi și lovind cu umărul cît pot de tare și dînd cu cotul, să-mi fac loc și să cobor. Apoi, amețit de căldură și ștergîndu-mă de nădușeală cu o batistă care a devenit după opt ore de folosire o cîrpă imundă, urc scările, pentru că liftul nu funcționează, deschid ușa unui apartament în dezordine (nevastă-mea e iar bolnavă, uite-o dormind cu fața vînătă de durere) ei, da, cum arată chipul meu atunci ? Ce mai poate el ascunde ? Iulia îmi interzice să mă bărbieresc. Susține că fără barbă par un imatur nebun. Un copil ofilit și gras care se bițîie tot timpul...

Da, despre prietenie. Să încerc să vorbesc mai ordonat. Există, în relațiile între oameni, interesul și actul gratuit. Sau, să spunem, actul interesat și actul dezinteresat. Nu în stare pură. În stare pură ființează doar moartea. Cele mai multe gesturi ale unei prietenii sînt în același timp interesate și dezinteresate. Îmi scrii zilnic acest „Cotidian de gingășie" pentru că îți face plăcere să ai o treabă, simți nevoia să comunici cu cineva, vei putea folosi — și chiar folosești, prin publicarea de fragmente — o parte din cele scrise, dorești să ne simțim aproape, iubești hîrtiile colorate și ai ocazia să le utilizezi, nu-ți displace nici gustul mărcii poștale cînd o atingi cu limba, ții la mine și ți-e milă, așa cum și eu uneori mă gîndesc la mine și am un gînd de înțelegere și de afecțiune, dar văzîndu-mă sub chipul tău, cu fața ta, cu îmbufnarea ta, prea obosit să împrăștii fantasmele și să-mi mai amintesc cu o precizie inutilă că de fapt e vorba de celălalt dintre noi doi, fără puterea și fără dorința de a mă mustra că am amestecat imaginile... O dată, demult, aveam vreo douăzeci și ceva de ani, reveneam de la „Casa Scînteii" cu tramvaiul. Într-un scuar lîngă o biserică, întrezărit, un bătrîn singur pe o bancă, mîncînd. Mila. Gîndul meu : „Uite, bietul taică-meu, cum am îmbătrînit..." O confuzie dublă. Posibilitatea unor asemenea confuzii stă la temeiul prieteniei. Dar — la mine, cel tînăr — ceva stricînd totul : gîndul că ceea ce fac fac și din interes. Brusc, gestul devenind stîngaci, stîngăcie observată de celălalt, cei o sută de lei dați împrumut prefăcîndu-se brusc într-o imensă taină rușinoasă, schime de maimuță speriată de o flacără care i-ar putea arde fața... Ce fac ? Cumpăr prietenie ? Mă îndepărtez țopăind, ud totul de sudoare. Da, cartea se va numi „Viața penibilă". Anotimp, singurul : vara. Atunci e mai puternică viața și numai atunci e cu adevărat penibilă. Iarna, oamenii sînt ființe respectabile. Primăvara și toamna : nebuni clinici, scăpînd poeziei.

Cînd ne-am cunoscut noi doi, începusem să mă liniștesc și nu mă mai simțeam chiar tot timpul vinovat. Noi doi am avut și noroc. În două privințe. Ne-am văzut în timp de vacanță. Mai mult ne-am scris decît ne-am văzut. S-ar putea adăuga și o anume îmblînzire a reacțiilor, datorată vîrstei. Aceste împrejurări m-au împiedicat să intru în acea primejdioasă stare de criză care se numea la mine, acum vreo zece ani, sinceritatea. O sinceritate impudică, fără iluzii, ticăloasă, în ciuda faptului că declarațiile mele lămuritoare se adresau totdeauna unor ființe la care țineam din tot sufletul.

În legătură cu ceea ce afirmă Nichita Stănescu — prietenia „la ne-nevoie" s-ar cunoaște — nu am de spus decît că starea aceea de ne-nevoie nu există. Ce vrea să spună ? Că prietenii adevărați sînt cei care te iubesc chiar și în ciuda gloriei pe care ai dobîndit-o ? Probabil. Dacă e așa, are dreptate. Dar nevoie de prietenie ai tot timpul, pentru că gloria o resimți ca atare cinci minute pe an, iar în restul timpului ești la fel de nefericit ca orice muritor sensibil..

Superbă, scrisoarea despre tata.

Cu dragoste al tău
Mugur

Dragă Emil,

22 mai 1984

M-au tulburat versurile Tamarei dintr-un foarte recent **Dialog** (noi doi de cînd n-am mai purtat un dialog ? Fiecare dintre noi se împăunează jalnic cu propria sa nefericire — reală, vai ! — și ducem, dincolo de cîteva lucruri esențiale, pentru că există și ele ! prietenia noastră funcționează ca un motor căruia trebuie să-i dai mereu cîte un șut, dar care păcăne și trage, un fel de dialog al surzilor — deci, într-o propoziție aiurea : ducem un dialog al...) și mai ales o strofă :

Ce-a fost greșit ? Ce-am învățat
de nu sînt și nu sînt găsită
ca un dulap de piatră încuiat
cu o rochiță strălucită ?

Superb, nu ? Și cum să-i răspunzi poetei la o asemenea întrebare ? Ei, spune !

Mi-ai mai scris, totuși, mi-ai dat diferite sfaturi și mi-ai indicat niște lucruri pe care urma să le fac. A trebuit să aleg. Am făcut ce-am crezut eu că e neapărat necesar (povestea cu volumul tău), am dat și cîteva telefoane (Iorgulescu, Bălăiță — cu care am vorbit și direct) dar nu știu cum s-au rezolvat pînă la urmă lucrurile. E vorba, firește, de povestea cu jumătățile de normă, pentru că volumul de versuri a rămas în plan, manuscrisul fiind predat, iar referatul meu amplu la manuscris (chiar așa !) fiind pe deplin convingător. Rîzi dacă-ți vine : am primit și felicitări pentru referatele făcute la cărți care se aflau în aceeași situație (aproximativ) cu a ta... Chiar așa. Chiar așa ! ! Pentru nici o carte publicată și pentru nici un referat normal n-am fost felicitat de nimeni. Înjurat cît cuprinde. Pentru topul nou de referat, da... Am fost pe fază !

Nu vreau să-ți vorbesc nici despre mine și despre viața mea eroică (e eroică din cauză că mi-ar fi ușor să mă sinucid și nu mă sinucid) și nici despre boala mult agravată a Iuliei... Nu sînt sigur că-ți pasă. Cum o să fiu sigur, dacă nu-mi mai pasă nici mie decît arareori și trec pe lîngă propiile mele nefericirii dormind ? Dormire-aș...

Aș vrea să te rog ceva. Un lucru simplu și care, mai mult ca sigur, nu va duce la nimic. Doar pornind de la premiza asta total descurajantă, poate, totuși... Ei bine, nu mă mai ocoli, cînd vii în București. Anunță-mă cu cîteva zile înainte și fă așa încît să ne putem întîlni și să mai stăm și noi o oră de vorbă pe lumea asta — trezi amîndoi, adică fără droguri de nici o parte (în măsura posibilului...) Încercăm ?

Cum tot ne vorbim prin semne de ani și ani, socotește, rogu-te această scrisoare calmă și nu atît de caldă pe cît aș fi dorit, drept un semn că, uite, mă gîndesc la tine. Pentru că mă gîndesc, o, prietene !

Și acuma gata
sapa și lopata
groapa, cetera
și et caetera...

Al tău,
Mugur

Tremurul din poezie

A fost întîi telefonul de pe 11 februarie, luni seara, dat de cineva necunoscut : „Mugur s-a terminat..." Așa a zis, „s-a terminat". Am rămas fără gînduri. „Cînd ?" „Duminică dimineața.." A doua zi am telefonat Ioanei Ieronim. Mai speram într-o veste falsă. Era exact, Mugur fusese găsit duminică dimineața, în fotoliu, cu o carte alături, „terminat". Singur. Cîinele, bănuiesc, îl păzea. In camerele acelea spațioase, luminoase, trainice. Trebuia acum să scriu eu, prietenul lui, despre dînsul. Nu am putut. Mi-am întrerupt rubrica înfricoșat. Cîteva nopți l-am auzit, l-am văzut, am stat la palavre cu el. Mi-a spus : „Bă Emile, frate iepure, nu te mai speria atît. Doar știai, ce dracu ! ?" Da, m-am consolat, știam, mă amenințase de multe ori. Dar una e să discuți (alături cu niște cești enorme de cafea) despre moarte și alta e chiar să mori. Să nu mai fii ! Gata ! ! Și am umblat năuc vreo săptămînă, fără rost, reluînd în minte mereu, mereu „serialul" nostru început în 1969 odată cu coborîrea lui pe peronul gării din Dolhasca.

*

Scrisoarea numărul 162, din 16 iulie 1987. **Dragă Mugur, după cum vezi, încerc pasta neagră a formidabilului pix Parker, dăruit de tine. Să-ți răspund, dezordonat, la scrisoarea de pe 11 iulie, cea bătută la mașină. Curios, tu mi-o trimiți ca pe o poezie sau o proză, adică zbîrnîind să știi cum e : frumoasă ? Insă o scrisoare e o scrisoare și principalu-i că, ducîndu-mă jos, la cutie, am găsit un plic tapetat cu flori violete pe dinăuntru (marca Ta !). De fapt ceea ce mi-ai trimis tu e un fel de eseu. Foarte bine scris, mai ales unde ești personajul principal. Întoarcerea cu tramvaiul, cumpărarea prieteniei ! Magistral fragmentul, de aici ar trebui început : o lungă listă a cumpărăturilor, vorbesc serios, o trecere în pagină a stărilor penibile în care îți dai seama că, jumătate conștient, jumătate inconștient, cumperi prietenia. Troc oribil, necesar, deznădăjduit. Oare cu dragostea nu-i la fel ? Că doar l-am răsfoit pe Proust ! ! „Noi doi am avut și noroc". Iată o propozițiune care, nu pricep de ce, m-a făcut să țin mai mult la tine. Da, am avut noroc. Dar, gîndește-te norocul, a fost întrerupt de perioade largi de „nenoroc" în prietenia noastră. Acum parcă ne-am potolit. Sîntem mai îngăduitori unul cu celălalt. Tu mi-ai trimis un pix colosal și eu am sufletul plin de bucurie. Dublez. O foiță galbenă e prea puțin pentru cele trei foi bătute la mașină de tine. Reiau. „Ce cred eu despre scrierile tale" ? Adevărul ce mi-l ceri mă așează, în fața unei guri roz de revolver, la zid. Mai întîi te întreb eu pe tine : de ce pui între noi doi „opera" ? Cînd ne-am cunoscut erai supărat cam pe toți scriitorii. Țin bine minte. Cred că și „opera" era de vină. Ca și acum, o puneai între tine și cei pe care ți-i doreai prieteni. Și pîndești ani de zile un gest de cît de mică necredință ca să te superi. Cam așa văd eu lucrurile. Ce cred ? Cred că „scrierile" tale au o crispare, o atenție, deseori vizibilă, oricum prea mare, a ceea ce sînt ele. Crisparea poate că dă tocmai valoarea neconfundabilă a poeziei tale. Cînd ești „dezinvolt" se vede că te forțezi să fii așa. Ca atunci cînd te forțezi să ici un pahar de apă fără să-ți tremure mîna și ea, mîna de carne, nu mîna ideală, îți tremură tocmai de asta și mai al naibii. P.G., demascînd „tremurul" ăsta, a scris esențialul, primul !, despre tine. Vei mormăi că nu dau judecăți de valoare. Dar tu cunoști că un poet nu poate fi mai mare ca alt poet. Un poet poate fi mai mare doar decît el ! Principalul e să fii. Și tu ești cu vîrf și îndesat.** Numai să nu uiți. **Personal, nu îmi mai amintesc dacă ți-am scris, vreo doi ani mi-am notat cu strășnicie : să nu uit că sînt poet ! Pare caraghios dar trebuie să ținem minte cu încăpățînare că sîntem poeți ! Măcar noi dacă alții nu. Ei, acum ce-o să faci ? O să te superi pe mine ? Te îmbrățișez, Emil.**

*

Ultima dată ne-am văzut pe 29 ianuarie la o ședință de Consiliu. Stam vis-à-vis. I-am înapoiat o flanelă ce mi-o împrumutase cu altă ocazie. Se răsese și părea întinerit. Am glumit. A dispărut în pauză fără să ne luăm rămas bun. Este un mare poet. A fost un nemaipomenit editor. S-a terminat. Rămîne „tremurul" din poezie.

Emil BRUMARU

Sergiu GROSSU

Calvarul României creştine (3)

Nenorociri înspăimîntătoare

Anii ce au urmat eliberării deţinuţilor politici prin amnistia generală din iulie 1964, anii 70 cu deosebire, au cunoscut noi forme de persecuţie religioasă : o supraveghere poliţienească mai puţin sălbatecă, tot sufocantă, însă ascunsă, diabolică, disimulată cu abilitate îndărătul garanţiilor teoretice ale Constituţiei, al mincinoaselor promisiuni pe care şeful statului român le-a făcut la Helsinki (1 august 1975), în privinţa drepturilor la libertate religioasă. Oriunde rolul preoţilor nu se limitează la oficierea serviciului religios şi la administrarea tainelor botezului şi căsătoriei, oriunde fidelitatea enoriaşilor depăşeşte participarea formală la cult intervin automat admonestările, ameninţările şi constringerile puterii atee. Ideea luptei „cu o mai mare fermitate împotriva concepţiilor mistice, retrograde“ ale religiei, cuprinsă în directivele din 9 iulie 1971 ale lui Nicolae Ceauşescu, e la ordinea zilei. Creştinii fac obiectul discriminărilor, al abuzurilor, al controlului. Interdicţia de a **trăi** credinţa ortodoxă în afara zidurilor bisericii e absolută. Căci e interzisă răspîndirea ideilor şi a concepţiilor religioase ; sînt interzise legăturile cu comunităţile creştine din străinătate ; de asemenea, imprimarea, importul şi difuzarea publicaţiilor şi a cărţilor religioase.

După moartea patriarhului Iustinian Marina (martie, 1977) şi alegerea — la 12 iunie acelaşi an — a urmaşului său în persoana lui Iustin Moisescu, mitropolitul Moldovei, subordonarea bisericii ortodoxe s-a accentuat şi mai mult, de parcă întreaga ierarhie religioasă ar fi decis să slujească fidel politica partidului comunist de slăbire a sentimentului religios în România, prin intermediul unei instituţii eclesiastice intrate în decadenţă. Era vremea acelora care depăşeau, în exercitarea funcţiei lor sacerdotale, „limitele servilismului“ — precum ne informează un **Raport** clandestin asupra situaţiei Bisericii ortodoxe române în 1978, tipărit în revista **Catacombes** (nr. 79, octombrie 1979). Cine poate, de altfel, uita că după înscăunare patriarhul Iustin avea să-şi exprime sentimentele de „călduroasă apreciere, de ataşament şi de gratitudine faţă de preşedintele României, care se identifică cu înseşi destinele naţiunii române, pe care o slujeşte cu înţelepciune şi abnegaţie ?“ Potrivit acestui **Raport**, absolut revelator, atitudinea servilă a Patriarhiei s-a manifestat printr-o serie de măsuri ce ating, în nefirescul lor, limita de jos a laşităţii.

A) Zeci, dacă nu sute de biserici, sînt în ruină, însă rareori se obţine permisiunea reparării lor, şi aceasta numai cu condiţia de a se vărsa, în prealabil, „sume consistente“ în contul serviciului economic al arhiepiscopatului. Şi asta nu e totul. Chiar dacă Patriarhia a aprobat o reparaţie, ea poate fi întîrziată **sine die** prin refuzul Departamentului cultelor, care, şi el, trebuie să o încuviinţeze. Ca urmare, semnătura patriarhului nu înseamnă nimic — „absolut nimic“ —, atîta vreme cît măruntul funcţionar al amintitului minister refuză să contrasemneze. „Libertatea Bisericii — se subliniază în **Raport** — nu e decît aceea de a cerşi, iar nu de a hotărî“. În timpul unei consfătuiri a preoţilor, ţinută la Bucureşti,inspectorul Niţă Pascu le-a spus textual : „În interiorul bisericilor, puteţi face orice fel de reparaţii, dar în exterior, pe moment, nu“. „Ce înseamnă «pe moment» ?“ — au ripostat cu timiditate unii preoţi. „O lună, două, trei, un an, doi, trei...“, le-a răspuns, fără pic de jenă, inspectorul. Conform uzanţelor, la sfîrşitul dezbaterilor a fost adoptată o moţiune prin care se mulţumea Partidului, Departamentului cultelor şi statului „pentru grija purtată Bisericii, pentru extraordinarele libertăţi pe care intenţionează să le acorde cultelor...“. De altfel, nimeni nu ignoră împotrivirea partidului şi a guvernului faţă de repararea bisericilor, nici sprijinul dat de ierarhia ortodoxă acestei politici nefaste. E de notorietate faptul că **Teoctist**, mitropolitul Moldovei, s-a grăbit să dea dispoziţii ca puţinele reparaţii ce mai puteau fi încă făcute să fie suspendate. Şi asta în speranţa de a urca, într-o bună zi, în scaunul de patriarh.

B) În mănăstiri, viaţa religioasă este din ce în ce mai dificilă, căci organele departamentale şi regionale ale partidului întreprind anchete în rîndurile tinerilor călugări şi ale tinerelor călugăriţe pentru a stabili din ce motive au preferat viaţa monahală. „Îndată ce maşinile activiştilor de partid îşi fac apariţia, călugăriţele intră în panică : unele fug şi se ascund în păduri, altele tremură de teama interogatoriilor la care urmează a fi supuse... din simpla curiozitate a partidului. N-are cine să le încurajeze. Nici un superior nu le apără, nici nu le adresează un cuvînt de îmbărbătare...“. Vizita episcopilor într-o mănăstire este prilej de teroare, căci nimic nu e mai neobişnuit decît un episcop venit să se roage. De obicei, ei vin ca să facă mizerii, spre a fi pe placul funcţionarilor de stat ce-i însoţesc cu regularitate. „Sărmani călugări, sărmane călugăriţe, supuşi şi supuse la tot felul de presiuni şi anchete ipocrite ! Nu beţivii, hoţii şi corupţii suportă ofensele acestor vizitatori pisălogi, ci călugării !“ Cu titlu de exemplu, **Raportul** citează necazurile ieromonahului **Ilarion Argatu**. Deşi ducea o viaţă spirituală apreciată de mii de oameni, din toate colţurile ţării, care îl căutau, atmosfera de „misticism“ în care trăia a fost considerată „o gravă primejdie“. În consecinţă, el a fost îndepărtat din mănăstirea bucureşteană Antim. După îndelungi peregrinări prin cîteva episcopate, unde n-a fost primit „de teamă“, s-a stabilit la mănăstirea Căldăruşani, care deveni repede loc de pelerinaj, spre marea nelinişte a Departamentului cultelor şi a ierarhilor ce-l persecutau. Părintele Ilarion era obligat să ţină un registru, în care să înscrie numele tuturor celor ce-i cereau ajutorul. Constrîns de superiori, sfîntul monah avea să reia curînd drumul surghiunului, departe de Căldăruşani şi de credincioşii însetaţi de o rugăciune şi de un cuvînt de alinare rostite de un preot adevărat. Cînd cineva i-a propus patriarhului să-l numească pe Ilarion Argatu în slujba catedralei Patriarhiei, acesta — relatează documentul — a replicat cu răutate : „Argatu nu va intra niciodată în Bucureşti !“

C) În timpul unei reuniuni a Comitetului însărcinat cu sistematizarea capitalei (alcătuit din arhitecţi, ingineri, tehnicieni), delegatul partidului a spus: „Lăsaţi creioanele pe masă ! Nimeni să nu mai scrie ! Ţineţi bine minte ceea ce vă voi spune : Nici un ajutor, nici o concesie pentru Biserică ! Acum puteţi iarăşi să scrieţi“. Această reuniune a avut loc în iunie 1978 şi pune în evidenţă comportarea autorităţilor comuniste faţă de administraţia eclesiastică, sortită abandonului şi tăcerii.

D) La un moment dat, a intervenit un acord între Patriarhie şi stat, bineînţeles un acord în detrimentul Bisericii. În baza unui ordin telegrafic, fără nici un document scris, secretariatele seminarelor teologice au respins toate dosarele candidaţilor ai căror părinţi erau membri de partid. Oficial, această dispoziţie discriminatorie, la care „ierarhii au aderat fără ezitare“ nu era opera puterii laice, ci a conducerii Bisericii, dispusă a se înjosi pînă la capăt. Intolerabilul servilism al fruntaşilor ortodocşi n-a făcut decît să sublinieze „caracterul milenar de instituţie reacţionară“ atribuit Bisericii în toate şedinţele de partid şi în afara lor, creînd o aparenţă de îndreptăţire tuturor măsurilor arbitrare ale statului : interzicerea accesului teologilor în funcţii corespunzătoare nivelului lor de pregătire, supravegherea celor ce frecventează bisericile, muştruluirea, şicanarea, chiar pedepsirea lor. La seminarul din Craiova, un preot a fost peste măsură de intrigat aflînd că fusese respins dosarul candidatului pe care-l recomandase, cu toate că îndeplinea toate condiţiile cerute. Interesîndu-se la directorul seminarului, acesta l-a sfătuit să se adreseze Mitropoliei, unde a descoperit într-adevăr motivul respingerii : candidatul era fiul unui membru de partid. „Bine, dar acesta nu reprezintă un motiv suficient pentru Biserică ! — exclamă necunoscutul autor al **Raportului**. Ea nu poate să excludă de la preoţie un tînăr care o doreşte pentru simplul fapt că tatăl său e comunist. Este un afront adus lui Dumnezeu, care îi cheamă pe toţi la sine să-l slujească spre iertarea păcatelor. Cum însă faptele sînt cele care sînt, e clar că nici un argument religios sau de bun simţ nu rezistă dinaintea servilismului ierarhilor, fie şi în cazul dispoziţiilor fără nici o legătură cu statul. La Bucureşti, lucrurile nu s-au petrecut altfel. Se constată că, nicăieri, nici un ierarh n-a avut curajul de a se opune unei hotărîri arbitrare, ce loveşte direct Biserica, o compromite indirect şi justifică persecuţiile la care autorităţile îi supun pe teologi şi pe credincioşi...“.

E) Nu mai există cărţi de rugăciuni, acatiste, psaltiri. Se publică, din timp în timp, doar manuale destinate Seminarelor şi Institutelor teologice, accesibile deci numai unei anumite categorii de oameni. Populaţia creştină n-are o singură carte de mîngîiere sufletească, rămînîndu-i doar slujbele religioase pentru a-şi întări credinţa. Dimpotrivă, ziarele **Scînteia** şi **Scînteia tineretului** abundă în literatură antireligioasă, în insulte şi minciuni ce au binecuvîntarea partidului şi a autorităţilor bisericeşti. „Nu există măcar o carte pentru a contracara, cît de cît, propaganda ateistă, care începe acum încă din clasa a cincea elementară, cu pregătirea militară, sădind în spiritul copiilor o mentalitate războinică, atracţie pentru armele de foc, gustul violenţei. Îşi imaginează guvernul că preotul va pune mîna pe arme ? Desigur că nu. Pregătirea militară nu e decît un pretext, îndărătul căreia se află intenţia de a-i umili pe seminarişti, de a le distruge personalitatea, de a putea aduce împotrivă-le orice fel de acuzaţie... Iată de ce — insistă **Raportul** — noi cerem ca teologii să nu mai fie înrolaţi în armată, ca ierarhul nostru suprem să intervină pentru ca ei să nu mai facă serviciul militar“.

F) Patriarhul, care excelează în arta de a ţine „predici“ politice, în care „cu greu ai putea găsi numele lui Isus citat de două sau de trei ori“, s-a înconjurat de episcopi, teologi şi preoţi ce lucrează pentru Departamentul cultelor. E vorba de **Antonie Plămădeală**, **Adrian Hriţcu** (episcop vicar de Iaşi), **Octavian Popescu** (vicar), **Ilie Georgescu** (consilier cultural), **Veniamin Micle** (director de seminar, ales episcop de Buzău), **Nicolae Bordaşiu** (preot şi profesor). Adrian Hriţcu a fost acela care, pe cînd era exarhul mănăstirilor din Moldova, a vînat personal călugăriţele prin unghierele şi hambarele în care se ascunseseră. (Se zice chiar că, la mănăstirea Agapia, a fracturat braţele a două călugăriţe, zvîrlindu-le din podul casei.) După care le-a aliniat, două cîte două, şi le-a izgonit din mănăstire cu lovituri de bici. Însă **factotum**-ul, cel ce se bucură de o mare influenţă, fiind supranumit „bîta ce loveşte fără milă“ este vicarul Octavian Popescu, un fel de „marionetă a autorităţii“. Nici un mijloc nu e, pentru el şi devotatul său tovarăş, Ilie Georgescu, prea imoral dacă ajută la atingerea scopului : acela de a sluji regimul comunist prin d[…]
nunţuri, terorism eclesiastic, „planu[…]
de internare în aziluri psihiatrice
preoţilor care luptă deschis împotri[…]
ateismului“. Mărturie e părintele pr[…]
fesor Gheorghe Calciu-Dumitreasa
simbol al rezistenţei la asalturile pol[…]
ticii antireligioase a guvernului romă[…]
şi victimă a laşităţii propriilor săi s[…]
periori ortodocşi.

Ca o concluzie, această exigenţă
Raportului : „Cerem o libertate rea[…]
Să se pună capăt tuturor abuzurilor
înscenărilor ! Fiecare să-şi poată [...]
prima credinţa, să poată propovădui
să poată combate ateismul fără tea[…]
că va fi pedepsit ! Preoţii şi profeso[…]
de teologie să nu mai fie numiţi
baza informărilor şi deciziilor partid[…]
lui. (...) Toate aceste nenorociri tr[…]
buie să ia, cu orice preţ, sfîrşit“.

Am amintit deja că persecuţiile [...]
gimului comunist n-au ocolit defel vi[…]
ţa monahală. Nimeni n-ar putea spu[…]
cu exactitate cîte mănăstiri au fost î[…]
chise şi, cu atît mai puţin, care e n[…]
mărul călugărilor alungaţi din ele s[…]
închişi. Se estimează că, din 1958 pî[…]
în 1963, mai mult de două mii au fo[…]
izgoniţi din chilii, mai bine de jum[…]
tate fiind întemniţaţi. O publicaţie o[…]
cială a Bisericii ortodoxe române pr[…]
ciza că în 1972 existau 114 aşezămin[…]
monastice şi un total de 2 068 monah[…]
575 călugări şi 1 493 călugăriţe (în v[…]
me ce datele din 19566 indicau 200
mănăstiri şi 7 000 de călugări).

Printre rănile mortale pricinuite
sălbăticia antireligioasă se cuvine me[…]
ţionată aceea dată mănăstirii din **V[…]**
dimireşti, din exarhatul Moldovei.
1956, cîteva echipe de poliţişti îna[…]
ţi, conduşi de popi-turnători din [...]
ne, au luat cu asalt, în plină noa[…]
această populară mănăstire de călug[…]
riţe fecioare, hotărînd — cu autoriza[…]
laşă a patriarhului — fără îndoială
închiderea ei. Superioarele mănăsti[…]
n-au scăpat — bineînţeles ! — de „[…]
nia clasei muncitoare“, nici de „[…]
deapsa exemplară“ a Justiţiei popula[…]
fiind condamnate la grele pedep[…]
maica stareţă Veronica — la zece [...]
de muncă forţată, călugăriţa Mihae[…]
secretara mănăstirii, la douăzeci şi c[…]
ci de ani de muncă forţată, părint[…]
confesor Ioan Iovan — condamnat
viaţă etc. Aproximativ optzeci de [...]
lugăriţe au fost strămutate în toate c[…]
ţurile ţării şi silite să renunţe la vi[…]
monahală.

Cît priveşte puţinele mănăstiri
mase încă deschise, ceea ce-l surpri[…]
pe eventualul vizitator este izbitoa[…]
realitate de sărăcie şi de muncă,
parcă ele ar ilustra politica de str[…]
economie dirijată şi de muncă int[…]
sivă pe care statul o impune chiar
acestor comunităţi izolate ale Bis[…]
cii — altădată oaze de pace şi de bi[…]
cuvîntare pentru spirit. O călugă[…]
catolică din Franţa, care a petre[…]
cincisprezece zile în mănăstirile
Moldova în octombrie 1971 a fost
presionată de calitatea liniştii [...]
domnea în atelierele de ţesut, de
cotat, de brodat. Munca, adesea ex[…]
sivă, impusă călugăriţelor „poate [...]
— scria ea — un obstacol, cîteo[…]
de netrecut, în calea unei vieţi rel[…]
oase de intensitatea dorită . astfel
spontan, iau fiinţă mici sihăstri[…]
cunse în pădure, cunoscute doar de [...]
ca stareţă şi de părintele confe[…]
unde trăiesc una sau două călugă[…]
într-o permanentă rugăciune, cee[…]
restabileşte, oarecum, echilibrul.
încît, în pofida unui regim care
departe de a încuraja Biserica şi
nahismul, un filon de vie cred[…]
curge subteran, dar real, uneori viz[…]
în acest pămînt românesc înroşit
sîngele atîtor martiri“. **(Catacom[…]**
nr. 10–11, iulie-august, 1979).

În româneşte de T. SĂVES[…]

În numărul viitor :

Soarta lăcaşurilor de cult

Utopie şi speranţă

Nimeni, nici măcar analistul cel mai tonic, nu poate evita cuvîntul **criză**, cînd e vorba de situaţia de azi a lumii. Fie că e vorba de ţări, zone, sisteme social-politice, ideologii, **criza** e un cuvînt-epitet ce li se aplică automat, adesea fără a se putea întrezări măcar direcţia unei ieşiri posibile. Sînt analişti care socot că nici nu există o ieşire, lumea aflîndu-se de la Renaştere încoace într-un declin continuu. Nu lipsesc nici profeţii catastrofei ineluctabile ce s-ar schiţa la orizont. Destule evoluţii, mai ales în secolul nostru, par a servi această concluzie : depresiuni economice, războaie, revoluţii, schimbări intempestive pe multe planuri se ţin lanţ de atîta timp, iar statutul omului, supus adesea la distorsiuni incredibile, nu s-a ameliorat decît pe alocuri. Cea mai tragică dintre experienţele acestui secol e fără îndoială comunismul, căci ţine de propensiunea utopică a omului, la fel de veche poate ca şi specia însăşi, propensiune de care ideologii ahtiaţi să-şi verifice obsesiile asupra unor comunităţi, dacă nu asupra lumii întregi, s-au folosit fără scrupul şi fără măsură. Bilanţul e catastrofal. Nazismul n-a dispus decît de a şasea parte din timpul ce măsoară tragedia poporului rus, care s-a întins apoi spre celelate popoare din imperiu şi spre o întreagă zonă „sovietizată", adusă la unison, comunizată după ultima conflagraţie mondială. Toată această lume răsăriteană, de la Vladivostoc la Elba, cu ecouri semnificative şi dincolo de aceste limite, a constituit în fond un vast laborator, în care a fost pusă la lucru, timp de mai multe generaţii, utopia comunistă, cea mai teribilă dintre utopiile care au marcat istoria spiritului uman. De la **Republica** platoniciană pînă la statul comunist din secolul XX, spiritele dornice să prefacă esenţial societatea, aşezînd-o pe baze „raţionale", n-au contenit să tot caute modele, dacă nu modelul unic, desăvîrşit, incoruptibil. Ce a izbutit să obţină utopia ajunsă la putere ne spun astăzi istoricii, memorialiştii care au supravieţuit grozavului genocid început în 1917, sociologii şi politologii aplecaţi asupra acestui fenomen caracteristic pentru patologia lumii contemporane [1]. E un fenomen cu atît mai tragic, cu cît el nu se mărgineşte la sistemul totalitar forjat în fosta Rusie ţaristă, nici măcar la vasta zonă de influenţă sovietizată în ultima jumătate de secol, ci a pătruns adînc în lumea „liberă", pînă în coasta Japoniei spre est, pînă în Cuba şi Nicaragua, dacă nu şi în Congresul American, spre vest, contaminînd, obnubilînd, alternînd, subminînd totul, pînă aproape de a compromite iremediabil echilibrul însuşi al lumii. De fapt, n-a şi obţinut cumva acest lucru ? Lumea pare că se află în situaţia ucenicului vrăjitor, care a dezlănţuit elementele, dar nu mai ştie formula magică, susceptibilă să le readucă la ordine. În modalităţi şi măsuri diferite, mai toată lumea a fost prinsă în acest proces, care e încă departe de o soluţie. Occidentul nici n-a fost dispus pînă de curînd să privească în faţă semnele dezastrului. Istrati, Koestler, Orwell, între atîţia care au sfîşiat cortina ce ascundea o vastă tragedie umană, n-au fost luaţi în serios, iar mărturia lui C. V. Gheorghiu din **Le vingt-cinquième heure**, care evoca lumea concentraţionară a Europei postbelice, n-a avut ecoul scontat. A trebuit să vină un Hruşciov pentru a dezvălui, în plin congres de partid, crimele stalinismului (nu ale sistemului, **nota bene**) pentru ca analiştii să caute a se apropia mai mult de realităţile ascunse după cortina de fier. A fost nevoie mai ales de mărturiile cutremurătoare ale celor care au scăpat din chingile sistemului, unii după lungi ani de temniţă sau lagăr de muncă, pentru ca analiştii, apoi factorii politici să ia act de tragica realitate comunistă. De la Kravcenko şi Amalrik la Soljeniţin, Razonov, Siniavski, Zinoviev, numeroase victime ale sistemului au depus mărturie, pentru a nu mai vorbi de Andrei Saharov, savantul care a avut tăria de a protesta din interiorul acelui sistem, asumînd riscurile unei opoziţii deschise. Politologii, mii şi mii, ne previn acum asupra unei vaste destructurări ce se produce pe seama sistemului comunist în ansamblu. Progrese însemnate s-au făcut şi în ce priveşte realităţile etnopsihologice produse de „socialismul real", realităţi ce sînt totuşi atît de puţin cunoscute. Esenţiale rămîn mărturiile şi analizele celor care au trăit în sistem. Toată opera lui Soljeniţin se cuvine citită sub acest unghi, fie că e vorba de evocarea gulagului sovietic, de explorarea romanescă a emergenţei sistemului sau de încercările făcute după expulzarea din ţară de a explica lumii ce se întîmplă în ultimul mare imperiu colonialist şi ce socoate el că ar trebui să se întreprindă pentru ieşirea din criză. Lumea e chemată să gîndească mai mult asupra libertăţii, nu doar în termenii pragmatici cu care s-a deprins fracţiunea ei apuseană, ci avînd în vedere mai ales experienţele tragice ale altor zone. Expulzat în 1974, la cîţiva ani după ce devenise laureat al premiului Nobel, Soljeniţin a rostit curînd cîteva discursuri ce ţin astăzi de patrimoniul cel mai scump al umanităţii, căci e vorba, în fond, de pledoarii pentru regîndirea rosturilor noastre în condiţiile crizei prin care trecem. O regîndire în ansamblu, una ce pune sub semnul criticii atît experienţele totalitare din Est, cît şi democraţiile apusene. S-ar putea spune că avem de-a face, la el, cu o dublă dizidenţă, care îl apropie de filosofia tolstoiană şi de un întreg filon al gîndirii tradiţionale din Rusia. Spre acea Rusie şi-a îndreptat mereu gîndul, pentru ea a militat oriunde, în scris ca şi prin viu grai, căutînd a trezi lumea din somnul aprehensiunii şi ignoranţei în raport cu sistemul sovietic. După opinia lui Alain Besançon, „el a permis Occidentului să-şi imagineze inimaginabilul", dîndu-i astfel posibilitatea unei reacţii mai adecvate [2]. L-a acuzat de lipsa curajului, carenţe morale, demisii în ordinea spiritului [3]. Discursul ţinut la Universitatea din Harvard (1978) e mai ales semnificativ din acest punct de vedere. Critica făcută sistemului occidental nu voia să însemne totuşi o apărare a „valorilor" socialiste. Căci socialismul condamnă, în oricare nuanţă a lui, dimensiunea spirituală a fiinţei umane, cum s-a remarcat nu o dată [4]. Cu atît mai mult se cade a pune accent, în orice proiect de redresare, pe acea dimensiune. Rezultă de aici nu o competiţie pentru **a avea** şi a risipi cît mai mult pe tărîm material, ci asumarea unei aspre şi continue datorii, astfel ca „orice drum al vieţii noastre să devină experienţa unei înălţări înainte de toate spirituală" [5]. În acceptarea primatului spiritual vede Soljeniţin, ca odinioară Maritain şi alţi filosofi ai redresării [6], unica noastră şansă de a ieşi din marasmul în care ne-a aruncat o „dogmatică socială" croită în secolul XVIII şi ajunsă la paroxism în ultimele decenii. Adîncirea progresivă a crizei în epoca modernă face ca răspunderea noastră în ordinea spiritului să devină urgentă, dramatică, imperativă [7]. Lumea se află acum la o răspîntie comparabilă cu trecerea de la Evul Mediu la Renaştere, ceea ce reclamă din partea noastră un nou avînt spiritual, un alt mod de viaţă, care nu poate fi acela al societăţii de consum, fie aceasta şi liberă, ci unul întemeiat pe preeminenţa spiritului [8]. În acest program, arta are de jucat un rol de seamă, ca una ce contribuie la înnobilarea umanităţii, după cum observa George Meany, cu ani în urmă, recomandînd ca vocea „dublului dizident" să fie ascultată şi de cei care au astăzi puterea de a influenţa mersul lumii [9]. Nu e greu de sesizat acordul dintre o asemenea pledoarie, făcută într-o metropolă culturală a **lumii noi** şi alte mesaje resurecţionale emise pe vechiul continent. Malraux nu vedea nici el o altă şansă pentru umanitatea de mîine, ca şi alţi filosofi din veacul nostru. **Das Prinzip Hoffnung**, proclamat de Ernst Bloch, ţine de aceeaşi febrilă căutare a unei ieşiri pe calea spiritului [10]. Reflecţiile lui Soljeniţin pe acest tărîm nu sînt singurele ce pun în cauză civilizaţia apuseană. A. Zinoviev e la fel de critic în analizele întreprinse pe seama aceluiaşi fenomen, dar mai puţin tonic şi prevede chiar o posibilă evoluţie a lumii apusene spre o societate de tip comunist, ceea ce nu lasă mare loc speranţei de armonie universală [11]. Din contra, căutînd o cale de ieşire a Rusiei din criză, Soljeniţin constată mai întîi că „a sunat ceasul comunismului ; totuşi colosul de beton n-a fost încă distrus. Cum să ne eliberăm de el fără a fi zdrobiţi sub ruine ?" [12] Scriitorul lansează de aceea un nou manifest, larg difuzat prin „Komsomolskaja pravda", în care ia atitudine faţă de politica imperialistă a Uniunii Sovietice, politică susceptibilă a nutri mai departe tensiuni între marile puteri, recomandînd întoarcerea la valorile ruseşti tradiţionale. Aceasta înseamnă, explicit, secesiunea de republicile neslave, reforme adînci în toate domeniile, înnoirea spirituală a societăţii [13]. Ar fi unicul drum spre o nouă sinteză, care să elimine **de plano** lupta pentru hegemonie cu celelalte ţări şi să permită o concentrare asupra realităţilor dinăuntru, cu accent pe valorile spiritului. Încă un plan de a reforma din mers colosul răsăritean ? O nouă utopie ? Ideile lui Soljeniţin par a se întîlni în acest punct cu programul lui Boris Elţîn. Intersecţia lor ar putea fi salutară pentru umanitatea însăşi, în căutare acum de un nou echilibru.

Al. ZUB

JOSE VENTURELLI *Această suferinţă înseamnă ură — litografie, 23 × 24 cm*

[1] Michel Heller, A. Nekirch, **L'utopie au pouvoir**, Paris, 1982 (1985) ; [2] A. Besançon, **Présent soviétique et passé russe**, Paris, 1986, p. 321 ; [3] **A. Solzhenitsyn speaks to the West**, London etc., 1978 ; [4] Igor Chafarevitch, **Le Phénomène socialiste**, Paris, 1977 ; [5] Apud A. Besançon, **op. cit.**, p. 341—342 ; [6] J. Maritain, **Primauté du spirituel**, Paris, 1927 ; [7] Cf. Hans Jonas, **Das Prinzip Verantwortung**, Franhfurt/M., 1980 ; [8] Apud. A. Besançon, **op. cit.**, p. 342 ; [9] George Meany, Lasie Kirkland, **Solzhenitzyn : the voice of freedom**, Washington, 1975, p. 1, 2 ; [10] Ernst Bloch, **Das Prinzip Hoffnung**, Frankfurt/M., 1959 ; cf. şi Bruno Würtz, **Ernst Bloch şi principiul „speranţă"**, Timişoara, 1986 ; [11] A. Zinoviev, **Nous et l'Occident**, Lausanne, 1981 ; [12] Alexander Solschenizyn, **Russlands Weg aus der Krise. Ein Manifest**, München/Zürich, 1990.

bip*bip bip*bip bip*bip

După cum am anunţat, la cererea cititorilor Fideli ai publicaţiei noastre, vom prezenta continuarea ultimului interviu al lui Nicolae Ceausescu, amînat atîta vreme datorită cauzelor obiective, subiective şi mai ales bijective... Aşadar săptămîna viitoare veţi avea posibilitatea să urmăriţi ultimele emanaţii exprezidenţiale. (C.L.)

Oameni buni, puterea ...

(urmare din pag. 12)

...ă reînviem acest concept al politicii. Să ne învăţăm, şi să-i învăţăm şi pe ceilalţi, că politica trebuie să fie o expresie a aspiraţiei de a contribui la bunăstarea comunităţii, şi nu una a tendinţei de a o dezamăgi şi jefui. Să ne învăţăm, şi să-i învăţăm şi pe alţii, că politica nu trebuie să fie doar arta posibilului, în special dacă asta înseamnă arta speculaţiilor, calculelor, intrigii, acordurilor secrete şi expedientelor, dar că ea poate însemna arta imposibilului, adică arta de a ne îmbunătăţi atît pe noi înşine, cît şi întreaga lume.

Sîntem o ţară mică, dar am fost cîndva răscrucea spirituală a Europei. Este vreun motiv să nu mai putem fi astfel din nou ? Nu ar fi asta o altă contribuţie cu care să plătim celorlalţi înapoi pentru ajutorul de care vom avea nevoie din partea lor ?

Mafia noastră autohtonă — cei care nu privesc prin fereastra avionului şi care mănîncă porci special hrăniţi — este încă prin preajmă şi provoacă din cînd în cînd necazuri, dar ea nu mai costituie principalul nostru inamic. Cu atît mai puţin de propriile noastre vicii — indiferenţa faţă de avem a ne teme de mafia internaţională. Cel mai periculos duşman al nostru este astăzi constituit avutul comun, îngîmfarea, ambiţia personală, egoismul şi rivalitatea — şi aceasta este principala luptă cu care ne conofruntăm.

Urmează să intrăm în alegerile libere şi în campania electorală. Să nu îngăduim acestei campanii să mînjească faţa curată încă a paşnicei noastre revoluţii. Să ne asigurăm ca nu vom pierde simpatia lumii (pe care am cîştigat-o atît de repede) lăsîndu-ne antrenaţi într-o serie de încăierări pentru putere. Să nu îngăduim dorinţei de a servi propriile noastre interese să înflorească din nou sub înfăţişarea nobilă a dorinţei de a servi binele comun.

Acum chestiunea principală nu este care partid, club sau grupare cîştigă alegerile. Ceea ce contează este ca învingătorii, indiferent de afiliaţia lor politică, să fie cei mai buni dintre noi în sens moral, civic, politic şi profesional. Viitoarele strategii politice şi prestigiul statului nostru vor depinde de ce fel de persoane vom prefera şi, implicit, alege pentru forurile noastre reprezentative.

(va urma)

(din „Journal of Democracy", Spring 1990, Volume 1, no. 2).

Václav HAVEL

„Oameni buni, puterea voastră s-a întors la voi!"

Remarcabil dramaturg și eseist, Václav Havel a petrecut cîțiva ani in închisoare datorită acțiunilor sale pentru drepturile omului. A *fost* **unul dintre liderii spirituali ai opoziției anticomuniste din Cehoslovacia. În timpul „revoluției de catifea", care a doborît vechiul regim în noiembrie 1989, s-a dovedit de asemenea un autentic lider politic. La 29 decembrie 1989 a fost ales președinte de către Adunarea Federală. Textul care urmează este discursul de Anul Nou (1990) adresat de președintele Havel poporului cehoslovac. Deși remarcile sale au fost citate și comentate pe larg în presa mondială, credem că ele merită să fie înregistrate aici în întregime, într-o formă mai „durabilă".**

Dragi concetățeni,

Cu ocazia acestei zile i-ați auzit, în ultimii 40 de ani, pe predecesorii mei rostind variațiuni pe aceeași temă : cum prosperă țara noastră, cîte milioane de tone de oțel am mai produs, ce fericiți sîntem cu toții, cît de multă încredere avem în conducere și ce perspective luminoase avem. Nu cred că m-ați ales în această funcție ca să vă pot minți la rîndul meu.

Țara noastră nu prosperă. Marele potențial creativ și spiritual al națiunii noastre nu este folosit în întregime. Sectoare întregi ale industriei produc lucruri pe care nimeni nu le vrea, în timp ce lucrurile de care avem nevoie lipsesc.

Statul, care se numește al oamenilor muncii, îi umilește și îi exploatează pe muncitori. Economia noastră învechită risipește energia, care este deficitară. O țară care odinioară putea fi mîndră de rezultatele ei în domeniul educației cheltuiește astăzi atît de puțin în acest domeniu încît se situează pe locul 72 în lume. Am poluat pămîntul, rîurile și pădurile pe care strămoșii noștri ni le-au lăsat moștenire, iar acum avem cel mai contaminat mediu înconjurător din toată Europa. Adulții din țara noastră mor mai tineri decît în majoritatea țărilor europene.

Îngăduiți-mi să vă spun ceva despre o experiență personală. Zburînd spre Bratislava de curînd pentru diferite întîlniri, mi-am găsit timp să privesc pe geam. Am văzut combinatul chimic Slovnaft și imediat în apropiere suburbia Pertrzalka. Mi-a fost de ajuns ca să înțeleg că, timp de decenii, conducătorii noștri politici nu priviseră — sau nici n-au vrut să privească — pe ferestrele avioanelor lor. Nici una dintre statisticile pe care le am la dispoziție nu m-ar fi ajutat să înțeleg mai rapid ori mai ușor situația în care am ajuns.

Și totuși nici una dintre acestea nu constituie problema principală. Mai rău decît orice este că trăim într-un mediu moral alterat. Am devenit bolnavi din punct de vedere moral, pentru că ne-am obișnuit să spunem un lucru și să gîndim altul. Am învățat să nu credem în nimic, să nu ne respectăm unul pe celălalt și să nu ne pese decît de noi. Noțiuni precum dragoste, prietenie, compasiune, smerenie și iertare și-au pierdut adîncimea și dimensiunea. Pentru mulți dintre noi, ele sînt acum doar ceva mai mult decît niște idiosincrasii psihologice, ori relicve îndepărtate dintr-un timp demult trecut, ceva rizibil într-o epocă a computerelor și navelor spațiale. Puțini dintre noi au reușit să strige că cei aflați la putere n-ar trebui să fie atotputernici, și că fermele speciale care produceau pentru ei alimente de înaltă calitate, pure din punct de vedere ecologic, ar fi trebuit să-și trimită mai curînd produsele către școli, case de copii și spitale, de vreme ce agricultura noastră nu este încă în stare să ofere tuturor acest gen de produse.

Regimul anterior, înarmat cu ideologia sa arogantă și intolerantă, a redus omul la o forță de producție și natura la o unealtă. Astfel, ideologia ataca însăși esența lor și relațiile dintre ele. Regimul a redus un popor talentat (capabil să-și rezolve propriile probleme și să-și făurească un trai plin de inițiativă în propria țară) la un ansamblu de roți în cadrul unei mașini monstruoase, șubrede și urît mirositoare, al cărei scop nimeni nu-l poate înțelege. Mașina nu era capabilă decît să se uzeze — încet dar sigur — pe sine și să uzeze toate rotile componente.

Cînd vorbesc de un mediu moral alterat, nu mă gîndesc doar la acei domni care mîncau legume curate din punct de vedere ecologic și se fereau să privească pe ferestrele avioanelor lor. Mă gîndesc la noi toți, pentru că toți ne-am obișnuit cu sistemul totalitar. L-am acceptat ca pe un fapt de neschimbat, și de aceea l-am menținut în funcțiune. Cu alte cuvinte, cu toții sîntem responsabili — fiecare într-un grad diferit — pentru a fi menținut mașinăria totalitară în mișcare. Nici unul dintre noi nu este doar o victimă, pentru că toți am ajutat la crearea ei.

De ce spun toate astea ? Ar fi foarte lipsit de înțelepciune să vedem trista moștenire a ultimilor 40 de ani ca pe ceva străin de noi, ca pe ceva înminat de niște rude îndepărtate. Dimpotrivă, trebuie să acceptăm această moștenire ca pe un lucru pe care singuri ni l-am adus asupră-ne. Dacă putem accepta acest lucru, vom înțelege că e la îndemîna noastră a tuturor să facem ceva în această privință. Nu putem arunca întreaga vină asupra celor care ne-au condus pînă acum — nu numai pentru că ar fi greșit, dar și pentru că asta ar reduce din responsabilitatea pe care fiecare dintre noi o are acum în față : responsabilitatea de a acționa potrivit propriei noastre inițiative, în mod liber, cu judecată și rapid.

Să nu ne amăgim singuri : chiar și cel mai bun guvern, cel mai bun parlament și cel mai bun președinte nu pot face prea multe pe cont propriu. Ar fi foarte nedrept să așteptăm doar de la aceste instituții să pună totul în regulă. Libertatea și democrația înseamnă, la urma urmelor, că toți avem un rol de jucat și că trebuie să purtăm responsabilități comune. Din momentul în care am înțeles acest lucru, toate ororile moștenite de democrația cehoslovacă vor înceta să ne mai apară atît de groaznice. Din momentul în care am înțeles acest lucru, speranța se va reîntoarce în inimile noastre.

Avem deja o fundație solidă pe care să putem clădi în acțiunea noastră de a pune lucrurile la punct. Evenimentele recente, în special ultimele șase săptămîni ale revoluției noastre pașnice, au arătat că un imens potențial uman, spiritual și moral, precum și înalte standarde de cultură civică zăceau adormite în societatea noastră sub masca apatiei care i se impusese. Ori de cîte ori cineva pretindea categoric că sîntem într-un fel sau altul, am subliniat că societatea este o creatură foarte misterioasă, și că niciodată n-ar fi înțelept să te bazezi doar pe chipul specific pe care ți-l înfățișează într-un anumit moment. Mă bucur să descopăr că am avut dreptate.

Întreaga lume este surprinsă să descopere că docilii, umiliții și scepticii cehoslovaci, care în aparență nu mai credeau în nimic, și-au găsit dintr-odată forța enormă de a prăbuși un sistem totalitar în interval de cîteva săptămîni, într-un mod perfect decent și pașnic. Noi înșine sîntem surprinși de acest lucru. Ne întrebăm : unde și-au găsit tinerii — care nu au cunoscut niciodată vreun alt sistem — aspirația către adevăr, dragostea pentru o gîndire liberă, imaginația politică, curajul civic și previziunea civică ? Cum se face că părinții lor, generația considerată pierdută, li s-au alăturat ? Cum a fost posibil ca atît de mulți oameni să priceapă imediat ce trebuia făcut, fără a avea nevoie de sfaturi ori de instrucțiuni ?

Cred că există două motive pentru acest aspect optimist al situației noastre de astăzi. În primul rînd, omul nu este niciodată doar un produs al lumii înconjurătoare ; el este întotdeauna capabil să lupte pentru ceva mai înalt, indiferent de cît de sistematic este trasă înapoi această capacitate de către lumea materială. În al doilea rînd, tradițiile noastre umaniste și democratice — despre care se vorbește adesea într-un mod atît de ipocrit — au zăcut într-adevăr în adormire undeva în subconștientul națiunilor noastre [cehă și slovacă] și al minorităților naționale. Aceste tradiții erau trecute rapid de la o generație la alta astfel încît fiecare dintre noi le-a putut descoperi în el însuși la momentul cuvenit, și le-a putut pune în practică.

Firește, a trebuit să plătim cu toții un preț pentru libertatea noastră. Mulți dintre cetățenii noștri au murit în închisori în anii '50, mulți au fost executați : mii de vieți omenești au fost distruse, iar sute de mii de oameni talentați au fost siliți să emigreze. Cei care au apărat onoarea națiunilor noastre în cel de-al doilea război au fost persecutați, ca și cei care s-au opus guvernării totalitare, ca și cei care pur și simplu reușeau să rămînă fideli propriilor principii și să gîndească liber. Nici unul dintre cei care au plătit, într-un fel sau altul, un preț pentru libertatea noastră de astăzi nu trebuie uitat. Tribunale independente trebuie să cîntărească în mod imparțial culpabilitatea celor care s-au făcut responsabili de persecuții, astfel încît adevărul despre trecutul nostru apropiat să iasă la suprafață.

Nu trebuie să uităm nici că alte națiuni au plătit un preț și mai mare pentru libertatea lor. Au plătit, în mod indirect, și pentru libertatea noastră. Rîurile de sînge care au curs în Ungaria, Polonia, Germania și, de curînd, într-un mod atît de înfiorător în România, precum și marea de sînge vărsată de națiunile Uniunii Sovietice nu trebuie uitate niciciînd — în primul rînd pentru că orice suferință umană afectează orice ființă omenească. Dar, mai mult decît atît, nu trebuie uitate pentru că aceste uriașe sacrificii au format fundalul tragic pentru libertatea actuală și pentru eliberarea gradată a națiunilor din blocul sovietic. Ele au format de asemenea fundalul pentru propria noastră libertate, proaspăt fundată.

Fără schimbările din Uniunea Sovietică, Polonia, Ungaria și Republica Democrată Germană, ceea ce s-a petrecut în țara noastră cu greu ar fi putut avea loc — și dacă s-ar fi întîmplat, cu siguranță n-ar fi avut același caracter pașnic. Faptul că am avut condiții internaționale favorabile nu înseamnă, desigur, că toată lumea ne ajuta direct în acele săptămîni. De fapt, timp de secole, amîndouă națiunile noastre s-au ridicat prin ele însele, fără a se baza pe vreun ajutor din partea statelor mai puternice sau a marilor puteri.

Aceasta, mi se pare, este marea noastră comoară morală în momentul de față. Ea menține speranța că în viitor nu vom mai avea de suferit de pe urma complexului celor care sînt mereu îndatorați altcuiva. Astăzi, depinde numai de noi dacă această speranță va fi realizată și dacă încrederea noastră (civică, națională și politică) de sine se va redeștepta într-un mod nou din punct de vedere istoric.

Încrederea de sine nu înseamnă mîndrie. Chiar dimpotrivă. Numai o persoană sau o națiune care are încredere în sine — în cel mai bun sens al cuvîntului — este capabilă să asculte și glasul celorlalți, acceptîndu-i ca egali, iertîndu-și inamicii și regretînd propriile greșeli. Ca indivizi, să încercăm să introducem acest fel de încredere de sine în viața comunității noastre, în atitudinea noastră pe arena internațională. Numai astfel ne vom recîștiga respectul de sine, respectul unuia față de celălalt și respectul altor națiuni. Statul nostru nu trebuie să mai fie niciodată o povară sau o rudă săracă pentru vreun alt stat. Deși trebuie să adoptăm și să învățăm multe lucruri de la alții, de aici înainte trebuie să facem acest lucru ca parteneri egali, care au de oferit ceva în schimb.

Primul nostru președinte [Tomáš Garrigue Masaryk, președinte al republicii interbelice] a scris „Isus, nu Cezar". Prin aceasta el continua ideile unor [filosofi și teologi cehi] Chelčicky [c. 1390—1460] și Komensky [Comenius, 1592—1670]. Această idee a fost din nou trezită în noi. Îndrăznesc să spun chiar că am putea avea ocazia de a o răspîndi mai departe, introducînd astfel un nou element atît în politica europeană cît și în cea mondială. Dragostea, dorința de înțelegere, puterea spiritului și a ideilor pot iradia întotdeauna din țara noastră, dacă vrem ca acest lucru să se întîmple. Această iradiere este exact ceea ce putem oferi drept propria noastră contribuție la politica mondială.

Masaryk și-a bazat politica pe moralitate. Să încercăm, într-un timp nou și într-un mod nou,

(continuare în pag. 11)

În românește de
Laurențiu CONSTANTIN

Colectivul de redacție : Radu ANDRIESCU, Liviu ANTONESEI (redactor șef adjunct), Emil BRUMARU (redactor șef adjunct), Codrin BURDUJA (secretar de redacție), Mariana CODRUȚ, Nicolae DABIJA, Nichita DANILOV, Alexandru DOBRESCU (redactor șef), Valeriu GHERGHEL (secretar general de redacție), Mădălina GRIGORAȘ (secretar de redacție), Ion HADÂRCĂ, Nicolae IONEL, Alina MUNGIU, Constantin PRICOP, Horia ZILIERU

REDACȚIA : IAȘI, Casa cu absidă, Centrul civic : telefon (981) 16...
Administrația : București, Calea Victoriei 133—135 telefon (90) 506...
PREȚUL UNUI EXEMPLAR LEI 5
Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA Sector export-import presă P.O. Box 12—021, telex 10376 pr București, Calea Griviței nr. 64—66, sector 1.